

VADJA KEELNÄITEID

PAUL ARISTE

TARTU 1941

Kohustuslik kontroll

VADJA KEELNÄITEID

PAUL ARISTE

1960:1121

10012

MIT EINEM REFERAT:

WOTISCHE SPRACHPROBEN

28665:

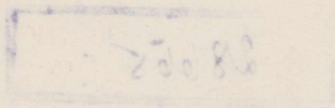
TARTU 1941

2

28061

A= 12.277

Eessõna.

Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamatus 1933 (Tartu 1935), lk. 1—85, on allakirjutanu avaldanud kogukese vadja keelenäiteid "Wotische Sprachproben". Toodud keelenäited olid kirja pandud vadjalaselt Grigori (Kigoria) Kuzminilt 1932. aastal. Sama keelejuhiga on allakirjutanu kokku puutunud ka hiljemini keelejuhi praeguses elukohas Eesti-Ingeris Kallivere külas. Kuzminiga vadja keelest kõneldes on allakirjutanu muu ainekstu hulgas pannud paberile ka mõne teksti, mis avaldatakse käesolevas kogus. Ühe pikema teksti on kirjutanud Kuzmin ise. Keelejuht on autorile saatnud ka terve rea vadjakeelseid kirju, mille sisu on aga praegu sedavõrd isiklik, et nende avaldamine peab tulevikule edasi lükatama. Et Kuzminil ei ole kuigi palju võimalusi vadja keelt kõnelda, siis on tunda, et tema keeleoskus taandub, kuigi taandumine ei ole just väga kiire. Ainukesed isikud, kellega keelejuht on võinud viimasel ajal vadja keeles juttu ajada, on olnud Pavo (Paul) Tsvetkov, Dimitri Tsvetkovi vend, kes suri mõne aasta eest, ja Daarja Lehti. Nagu Kuzmin kinnitab, on ta nende kahe vadjalasega kokku puutudes tarvitanud ikka emakeelt. Vadja keelt on omavahel tõesti rääkinud Kuzmin ja Lehti, kui nende ridade kirjutaja on sattunud pealt kuulama. Kuzmini keeles esile tungiv uuem võõras mõju on peamiselt leksikaalne. Nimelt suureneb üha eesti laensõnade hulk. Kui keelejuht ei tea või ei mäleta vastavat vadja sõna, võtab ta harilikult tarvitusele ikka eesti sõna, palju harvemini vene või ingeri oma. Toodud tekstid suudavad kõigest hoolimata pakkuda huvitavaid lisandeid vadja keele sõnavara, häälikuteloo, morfoloogia ja süntaksi valgustamiseks. Igatahes ei ole Kuzmini keel praegugi vadja seisukohalt vaadates mannetum kui suur osa nende vadjalaste keelest, keda on võinud kasutada J. J. Lensu oma tekste kirja pannes (vt. Материалы по говорам воды. Западнофинский сборник, lk. 201—305).

Kuzmini päritolu ja isiku kohta on toodud vajalised andmed mainitud Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamatus, millele siinkohal on viidatud.

Teine vadjalane, kellelt tuuakse tekste, on Daarja Lehti, endise nimega Logonov. Praegu asub Lehti samuti Eesti-Ingeris Vanakülas, mis on Kallivere naaberküla. *dārā* on sündinud Jõepära külas (*jegeperällä*) 1870. aastail. Tema isa *levo* (*leõñffi*) *oleksei poika* oli põline Jõepära küla vadjalane ning Tsvetkovite isa vend. Vendade perekonnanimi oli Maršitsov. Kui teise venna pojad läksid kooli, võtsid nad omale uueks perekonnanimeks Tsvetkov. Daarja ema oli ingerlane Soikkolast, kuid sellest hoolimata valitses majas vadja keel. Ainult vadja laule ei ole Daarja õppinud, sest laulud õpetas tütrele harilikult ikka ema ja Daarja ema vadja laule ei osanud. Teatavasti on Daarja tuntud ingeri rahvalaulik, kelle repertuaari on kirja pandud, plaadistatud ja esitatud Muusika Muuseumi ettevõtteil. Keelejuht on peale Jõepära elanud Soikkolas ja Kattila suures vadja külas. Üle 30 aasta on ta olnud Vanakülas mehel. Daarja mees on rahvuselt ingerlane, kuid kurtumm. Daarja ise ütleb oma abielu kohta soikkolamurdelises improvisatsioonis, et ta on tulnud

*vanakülä vanhoin varoillla,
ja pälle mükälle mehelle,
ja hullulle urolle,
ja mēlettömälle mehelle.*

Daarja peab ennast ka ise vadjalaseks. Kui 1923. aastal alla-kirjutanu kohtas teda esimene kord Tallinnas sealse muuseumi rahvamuusika ja mängude esitamisel, vastas Daarja küsimusele, kas ta on ingerlane: *mie olen vana vaḏḏalain*. Kindlasti on see teadvus, et ollakse väheseid olemasolevaid vadjalasi, aidanud kaasa, et vadja keel ei ole ununenud täiesti, vaid seda püütakse aina meelde tuletada. Samasugust olukorda võib mõnel määral märgata ka Kuzmini juures.

Jõepäral oli Daarja Tsvetkovite üleaedne. Sellepärast võiks arvata, et tema keeleusus on täpselt sama, mida tunneme Dimitri Tsvetkovi kirjapanekutest. Et Daarja on elanud mõned aastad Kattilal, on muidugi mõjunud kaasa, et tema keeles võib kohata selle teise vadja murde jooni, seda kõigepealt ehk just sõnavaras. Daarjal ei ole järgsilpide pikkade vokaalide lühenemine, reduktsioon ja lõppkadu nõnda üldine nagu see on Tsvetkovil. Ka need vähesed märkmed, mis allakirjutanu on teinud P. Tsvetkovilt, ei osuta nõnda üldist reduktsiooni ja lõppkadu, nagu tunneme tema venalt. Niihästi Daarja kui ka P. Tsvetkovi keeleusususes saame

vahet teha redutseeritud *v*, *p* ja *ə* vahel, mida ei leia üldiselt D. Tsvetkovi keelest. Siiski võib Daarjalgi olla *ə* seal, kus ootaks *v*-d või *p*-d. Kõige suurem vahe D. Tsvetkovi ja Daarja keeleuususe vahel on sõnavaras. Daarjalt on pandud kirja vadja sõnu, mis Tsvetkovil ei esine. Teiseks on Daarja keeles rohkem ingeri sõnu kui Tsvetkovil, kuid see tõik ei taha ühtlasi öelda, et Daarja keel oleks individuaalselt enam ingeristunud kui teistel Jõepära vadjalastel. Selles külas on ingeri mõju olnud vadja keelele üldiselt väga suur. Peaaegu kõik tüüpilised ingeripärasused, mida võib kohata Daarjal, leiduvad siiski ka Tsvetkovil. Daarja keel tuleb lähemale analüüsile vastavates seletustes, mis lisatakse käesolevale tekstikogule.

Üks naljand on pandud kirja Pavo Tsvetkovilt.

Suurem osa tekste on kas folkloristliku või etnograafilise sisuga. Eriti vähe on trükist avaldatud andmeid vadja vanaaegsete uskumuste, tabade ja kommete kohta. Sellepärast suudavad lühikesedki tekstikatkendid pakkuda uut ainekku sellelt alalt. Uut peaksid pakkuma ka põlluharimise, käsitöö ja muude külakonna tegevusalade kirjeldused.

Peale laulude ja pulmakirjelduste ka muud vadja vanavara sisaldavat ainekku on seni ilmunud peamiselt järgmistes teostes ja kirjutistes. 1802. aastal on H. G. Porthan ajalehes Åbo Tidning nr. 65 avaldanud kirjutise "Något om Watländarenas seder", mis on ilmunud ka soome keeles Virittäjä 1906, lk. 1 jj-d: "Henrik Gabriel Porthanin vatjalaisharrastukset" ja saksa keeles "Einiges über die Sitten der Watländer" (Allgemeine Geographische Ephemeriden. Verfasset von einer Gesellschaft Gelehrten und herausgegeben von F. J. Bertuch und G. G. Reinhard. XII, Weimar 1803, lk. 688 jj-d). Virittäjä I (1883), lk. 144 jj-d on O. A. F. Mustoselt Jõepära jutte ja mõistatusi. Vadja pulmade kirjeldaja V. Alava ("Vatjalaisia häätäpoja". Vähäisiä kirjelmiä XLII) on kirjutanud Iiliä kasest (Virittäjä 1901, lk. 62 jj-d) ja samas ajakirjas ka mõnest muust rahvausu nähtusest. Tähelepanav on veel S. Paulaharju vadjalasi puudutav peatükk teoses "Kuva tuolta toinen täältä kautta Suur-Suomen" (Helsinki 1919), lk. 98 jj-d. Ühtteist leidub ka A. Ahlqvisti suures ainekukogus "Wotisk grammatik jemte språkprof och ordförteckning" (Acta Societatis Scientiarum Fennicae V 1, Helsingforsiae 1856), lk. 108 jj-d ning V. Salmise teoses "Tutkimus vatjalaisten runojen alkuperästä" (Suomi V 7, Helsinki 1929).

Tähtsaiks allikaiks on tekstikogud: J. Lensu "Материалы по говорам води" (Западнофинский сборник, lk. 201 jj-d, Ленинград 1930); L. Kettunen-L. Posti "Näytteitä vatjan kielestä" (Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia LXIII, Helsinki 1932). Edasi on mainida D. Tsvetkov "Vadja sünni-, pulma- ja matusekombed" (Eesti Hõim 1932), A. Haavamäe "Vatjalaisia kuolemaan ja hautaamiseen liittyviä tapoja ja uskomuksia" (Virittäjä 1934, lk. 435 jj-d), E. Päss "About the Customs at Childbirth among the Ingers and the Votes" (õpetatud Eesti Seltsi Toimetised XXX, lk. 538 jj-d) ja "Death, Burial and Life beyond the Grave with the Estonian Ingers and the Votes" (õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat 1937, II, lk. 193 jj-d). Peale juba tsiteeritud "Wotische Sprachproben'ite" on allakirjutanu avaldanud "Vadja rahva usundist" (Virittäjä 1932, lk. 127 jj-d).

Pummala.

Grigori Kuzmin.

1. *keruettula tsüläzä eli üqs paikka, kuhë vietī verā¹. tsel mitä vaivatti, vai siz eb menessünnü žīvatta², siz kuvatti sinne vijä³ verā. vietī, tšen, tsel mikä eb menessünnü, tsel lampā, siz vei lampā pā da jalgaD. sitä mie n mälentä, mitä sieļ juolī. meil piχlālaz, sieļ eli tšasovna⁴. sis rappi piti molevenjä⁵. sis sieļ elivat kerājäd⁶. sis kerājile jagetti lampā jalgaD, pād i viλλoi.*

27. VII 1937.

2. *rüis nītämmä. vihgot tiemmä sūred. nītämmä sirpikā. sirpil sereD on sereD, revip kevassi jürinā¹, eb leikkā üvässi. vaivāp tšättä. ep sā vettä sirpi pälļe pallua, pihjö süämmje i sermi välisje. vetat sis sūrje pihjö. nüd algamma panna vihkoi tšin. vetat pihjökā sitje jagjö pihjösje i paned vihjö tšin. nüit kuhilās² pitās kahtsümmet viz vinkua. seizob näтели aikā peλλoi. siz veittās³ rīgaļe. antās parsīļe. sis pannaš rīga lämpimā. lämmittās kaņš lämmikkua. siz ahos kuivav, i teizeļ*

1. Kõrvõttula külas oli üks paik, kuhu viidi ohvrit. Kel mis häda oli (= vaevas), või siis ei menestunud kariloomad, siis lubati sinna viia ohvrit. Viidi, kes, kel mis ei menestunud, kel lambad, siis viis lamba pea ja jalad. Seda ma ei mäleta, mis seal öeldi. Meil Pihlaalas, seal oli kabel. Siis preester pidas palvust. Siis seal olid kerjajad. Siis kerjajaile jagati lamba jalad, pead ja villu.

2. Rukist niidame. Vihud teeme suured. Niidame sirbiga. Sirbil hambad on suured (= sõredad), rebib kõvasti juurtega, ei löika hästi. Vaevab kätt. Ei saa võtta sirbi peale palju, peo sisse ja sõrmede vahele. Võtad siis suure peo. Nüüd algame panema vihke kinni. Võtad peoga sideme jao peosse ja paned vihu kinni. Nüüd kuhilas peetakse kakskümmend viis vihku. Seisab nädal aega põlul. Siis veetakse rehte. Ahetakse parsile. Siis pannakse rehi küdema (= lämbima). Kõetakse kaks kütti. Siis ahe kuivab, ja teisel hom-

uomnikkua tappās, iestā radduas järtsūsijē. siz magottās vihgot kuominā mā.ļēē raittīsēē⁴ ladvad ladvoikā ühtļēsļē. ķēm raittiā menep kuominā mā.ļēē. sis kurahsēēkā leikataš sitēēt kattši. siz vettās primozlat⁵ tsātļē i neisaš tappamā. tapamma nellā, vītā, kūtta vuorua. mennās raittiā müö. iestā tappās ladvad, sis tüved. siš tsāntās ümpär teizeļ puoļed i tās tappās. siz neizemma puissamā i sitomā kuv.ļēē. sis ko n vihgot ķeik, sis tappās vīmizessi peļad. i sis senļēkā pūpšišiās kuominā mā i neisaš viskamā akanoiš rūššļēd vällā. tšel.ļ elivad mašinad, siz vizgattī mašinākā. a tšel beļ.ļu, siz viskaš tsājjēkā. elivad i gruoxativ⁶. gruoxatikā gruoxattī⁶, ku eli üvā tūli.

tegod. teukoi tappamīn on, tappās tsāzi i peļgettās opezikā. pannaš vihgot kuominā mā.ļēē, niku kagrad vai ezrad, pannaš püssüā, ķem vihkuā rinnā, tehās krūga⁷. i siz ajās opezet pālļē. miez on tšehspaikkaz. ajab opezī. opezed on tein teizeļ ännās tsīn. siz vähän aikā ajās. siz vettās pält eļšī vähā vähāpās. siz beļ.ļē nī sār peļgetuz. kerkiāp gruoxata. gruoxataš iestā arvā gruoxatikā. sis tein ķert tsasteikā⁸. i sis pannaš vārtsišē.

mikul pekstakse (= tapetakse), enne lüüakse (vastu) pinki. Siis laotakse vihud rehealla lademesse ladvad latvadega ühte. Kolm ladet läheb rehealla. Siis noaga lõigatakse sidemed katki. Siis võetakse koodid kätte ja hakatakse (= tõustakse) peksma (=tapma). Peksame neli, viis, kuus korda (= voozu). Minnakse ladet mööda. Enne pekstakse ladvad, siis tüved. Siis käänatakse ümber teised pooled ja jälle pekstakse. Siis hakkame puistama ja siduma kuppu. Siis, kui on vihud kõik (pekstud), siis pekstakse viimaseks sasid. Ja siis pärast seda (= sellega) pühitakse rehealune ja hakatakse tuulama (= viskama) aganatest rukkeid välja. Kel olid masinad, siis tuulati masinaga. Aga kel polnud, siis tuulas käega. Olid sarjadki. Sarjaga sarjati, kui oli hea tuul.

Tõuviljad. Tõuvilja peksmine on, pekstakse kätega (= käsi) ja sõtkutatakse hobustega. Pannakse vihud rehealla maha, nagu kaerad või odrad, pannakse püsti, kolm vihku rinnu, tehakse ring. Ja siis aetakse hobused peale. Mees on keskpaigas. Ajab hobuseid. Hobused on teineteisel sabast (= hännast) kinni. Siis vähe aega aetakse. Siis võetakse pealt õlgi vähe vähemaks. Siis pole nii suur pahmas. Jõuab sarjaga tuulata. Tuulatakse esiteks harva sarjaga. Siis teine kord tihedaga. Ja siis pannakse kotti.

rüis ahtās nellä partta kerraz. jęka parręę pālļē pannaš
vinho. parsi parrez, on välli, nī etti vinho ep_teku läpi. üqs
isup_parsil. tein annab_vinhkoi. ahtās ahjüössä. siz_on ahjüö
pāl_pienet_parred. juomas rikkaparred. sinne pannaš mitä jäb
mälęę, karissüd_rütsjęd, peatad. sis_pannaš rīga lämpimä. teu-
got_tuož ahtās parsilęę. ahtās, on kahet_parred. ühed_on aļ,
teized_on kerķepaļ. aļemisilęę pannaš ladvad_ülļez, a ülemi-
silļē pannaš ladvad_alaz. ku on kevassi märjad_vihgod, siz
ahhtās kans kertā. lämmittās lämmikko. sis_kuivap_teizęę uom-
nikküössä. siz_maskeas riugut_parsil_t mälęę. ahtās uvvessä.
sis_kuivab_üvassi.

juoliti löüqtša⁹. eli painettu katagaš varo i tohoz_eli pantu
ümpäri varua. senjėkā löühzätti viskoissa. siz_löüqtša löüqtšas
pöllü villās vällä. viskoizmarja eli pūs tentü, leppäpūs vai nini-
pūs, serväd_vähezię kerķepad, etti villä kestais süämmez. rutška¹⁰
eli tuož, kuš pitā tsājļėkā tšin. siz_eli sūr marja. kuštutti ko-
brissi. senjėkā ajetti villā kokjüösęę. tuož_lepās vai ninipūs. —
kazgęę ehzad_vetetti. sis_tenti metla¹¹. pantī varsi perā.

rīgā tappamīn. tuļep_sütsüzü rīgā tappamizęę aika. meila
elivat_pelod_ahhtad, üheš puole meni, ühel pihol_viskaz. tagās

Rukist ahetakse neli part korraga. Iga parre peale pannakse
vihk. Pars parres, on vahet, nii et vihk ei kuku läbi. Üks istub par-
sil. Teine annab vihke. Ahetakse ahjuni. Siis on ahju peal väikesed
parred. Öeldakse sasiparred. Sinna pannakse, mis jääb maha, maha-
langenud rukkid, sasid. Siis pannakse rehi küdema. Tõuvili ka ahe-
takse parsile. Ahetakse, on kahed parred. Ühed on all, teised on kõr-
gemal. Alumistele pannakse ladvad üles, aga ülemistele pannakse
ladvad alla. Kui on kõvasti märjad vihud, siis ahetakse kaks
korda. Köetakse kütt. Siis kuivab teise hommikuni. Siis lastakse
latid parsilt maha. Ahetakse uuesti. Siis kuivab hästi.

Öeldi lehvik. Oli painutatud kadakast võru ja toht oli pandud
ümber võru. Sellega lehvitati tuulamistest. Siis lehvik lehvitas tolmu
viljast välja. Viskelabidas oli puust tehtud, lepu puust või niine-
puust, servad vähekesse kõrgemad, et vili püsiks (= kestaks) sees.
Käepide oli ka, kust pidada käega kinni. Siis oli suur labidas. Kut-
suti kobrīks. Sellega aeti vilja kokku. Ka lepast või niinepuust. Kase
oksad võeti. Siis tehti luud. Pandi vars taha (= pärra).

Rehepeksmine. Tuleb sügisel rehepeksmise aeg. Meil olid põllud
kitsad (= ahtad). Ühelt poolt läks, ühe peoga viskas. Tagasi tuli,

tuli, viskaz vassā. eliši peato tsülvettü. juolī sargad. kan-
tšümme sarkā eli ühel mehel. puol virstā eli üqs sarka pittsä.
elivat pienet sargad. näit juolī leutoD. üqs leutto. leutto eli
tšümme kantšümme sült pittsä. kem peatua eli. üqs eli rüšī
a. tein eli sis teugjō a. kelmaz eli pärñjōn a.¹² pärñjōle
tehtī sūtšüzün rüiz. kapusat¹³ tehtī süöttüsje. tšünnettī sūtšüzün.
leikattī ehzaD rāgaD, katagaD, pajud. sis pantī kuolēē. siz
veitetti tševāl kapusa māle. pantī pelemā. sitä juolī tšütettü
süöttüsje tehtü kapussa. brükvad¹⁴ elivat tuož. ügtjēsje tehtī
kapussoikā. mīkad¹⁵ elivat koton. akkunna. tarāsēē tehtī.

kem kaks vihku eli kuhilāl pā, rüšjē¹⁶ kuhilāl. teuko-
viļlāl pietti vīzikoi. kuhilāl. kaks vihku pantī vassatussā.
teizet kaks pantī ettseis vassā. i viđdez vihko pāvihgoš. sitä
kutsutti vīzikoš.

on rüšjē lesemed, ezrā lesemed i kagrā lesemed. iezerpī mül-
lüz javetti keik kehalma. eb müllü mitaid jakannu, etti tuli
esimein sortti¹⁷ vai tein sortti. koton siglakā siglottī. mikā
meni siglassa läpi, ne elivad javod. mikā jäi siglā pālje, ne
elivad lesemed.

7. VIII 1938.

viskas vastu. Oligi põld külvatud. Öeldi sarad. Kakskümmend sarga
oli ühel mehel. Pool versta oli üks sarg pikk. Olid väikesed sarad.
Neid öeldi leutoD. Üks leutto. leutto oli kümme kakskümmend
sülda pikk. Kolm põldu oli. Üks oli rukki all. Teine oli siis tōu all.
Kolmas oli kesa all. Kesale tehti sügisel rukis. Kapsad tehti sööti.
Künti sügisel. Lõigati oksad, raod, kadakad, pajud. Siis pandi
kuppu. Siis veeti kevadel kapsamaale. Pandi põlema. Seda öeldi köe-
tud sööti tehtud kapsas. Kaalikad olid ka. Ühte tehti kapsastega.
Sibulad olid kodu. Ōues aeda tehti.

Kolm kaks vihku oli kuhilal pea, rukki kuhilal. Tõuviljasid
peeti viisikkuhilates. Kaks vihku pandi vastastikku. Teised kaks
pandi otsadest vastu. Ja viies vihk peavihuks. Seda kutsuti vii-
sikuks.

On rukki kliid, odra kliid ja kaera kliid. Enne veskis jahvatati
kõik korraga. Ei veski midagi jaganud, et tuli esimene sort või
teine sort. Kodu sõelaga sõeluti. Mis läks sõelast läbi, need olid
jahud. Mis jäi sõela peale, need olid kliid.

3. *uhmares survetti kanivā siemeni pettselikā. sūrimoi ep survettu. sūrimat tehti müllüz¹. kanivā siemenis survetti, tehti kalakkunoi². tehti semmoizet kakud. kuštutti kalakkunoiš.*

7. VIII 1938.

4. *setameheš kui menti, siz lugetehti¹. siš tšen meni setamehessi, tsülä ettsas kummarteli keamea puoležē. sis senžekā proššaitti².*

7. VIII 1938.

5. *neizemma riht tetšemā. tehti iestā fundamentti¹ pāsi-tšivessā, kalakiš² vai savvžekā. siz neisti salvamā rihtā. salvetti rihi ümmärkeizžekā nurkākā. i salvetti koirā kagla i puhaz nurkka. šipa³ vai tappi⁴ on süämmez. siz on jo salvettu ni kaukälžē, etti piäp panna mātišsad⁵, irred minje päl on lašši. nüt sis tulevat kūrīšsad⁶. nüd ruotiumoitān riukuikā, panen pajū vittsoikā tšin ümpär kūrītšā. ni tšasteissi, ühje riugū päl seizon, tein riuku tšehsisāri. lūšžē, keamas pe. l. v. žē keha. l. pe. l. v. silmä keha. l. siz on ruotiumoitettu. nüt sis sāb neissa kattamā. e. l. šši rāsāz, rāsā riugud, katžeriugud vessās, pannaš jeka rāū⁷ pälžē vittsoikā tšin. sis tuleb jo rāsās katetussi. sis pannaš vajotuhset pälžē, etti tüli eb repišši rāsā arjā. vot, nüd on rāsās päl.*

3. Uhmris suruti kanepi seemneid petkliga. Tange (= suurmaid) ei surutud. Tangud tehti veskis. Kanepi seemnetest suruti, tehti kamakäkke. Tehti niisugused kakud. Kutsuti kamakäkkideks.

4. Sõjameheks kui mindi, siis itketi. Siis, kes läks sõjameheks, küla otsas kummardles kolmele poole. Siis sellega jättis jumalaga.

5. Hakkame maja (= reht) tegema. Tehti enne vundament paekivist, lubjast või saviga. Siis hakati maja raiuma. Raiuti maja ümmarguse nurgaga. Ja raiuti koera kaela ja puhas nurk. Tapp on sees. Siis on juba raiutud nii kaugele, et peab panema talad, palgid, mille peal on lagi. Nüüd siis tulevad sarikad. Nüüd roovin roovlattidega, panen pajuvitstega kinni ümber sarika. Nii tihedasti, ühe lati peal seisan, teine latt (on) kesksääreluuni, kolmas põlve kohal, põlvede silma kohal. Siis on roovitud. Nüüd siis saab hakata katma. Õlgkatus, katuselatid, kattelatid vestatakse, pannakse iga (õlgede) rea peale vitstega kinni. Siis saab juba katus kaetuks. Siis pannakse varesjalad (= vajutused) peale, et tuul ei rebiks katuse harja. Vaat, nüüd on katus peal.

iezepī elivad musad ahjod, savvu-rihed. nūd on truba⁸-rihed. savvurihil elivad akkurat piened. rihez ahjō eliz ebē. лму lautā. eli ладдā sūr pāsī. ahjō n. лмуз eli iezepī. piettī kanat siel talve. tulivat sittuzivat keik silmā täünnā. ajettī tās tagāz ahjō n. лме. vanaš eli kaks riht. tšehspaikkaz eli rihenneüz. ühez rihez elettī talve, teizes suve. tšülmāz rihes piettī talve ugrišad⁹, kapusad, māmuna. tšel be. лму ratiš, piettī javod, keik villad.

sauna eli. sauna. eli saunneüz ja sauna. saunaz elivat tšerihsed, tšerištšived, piened munaštšived, piened munakod. lava eli. лавоzi. tšülvettī. viskazin löülü¹⁰ tšerihšiljē. löülü vizgattī kolšškā¹¹.

7. VIII 1938.

6. koirā nännā. vanad injēhmized juttelivad: elā narrā koirā. prāvitettī¹ suoja leivākā. лutiseti i se pala leipā annetti koirale süvvā. i sis prāviuz.

7. VIII 1938.

7. jegeperā miez jutteli: pigepī, pigepī, kigoriā, memmä tarššēšē¹, päivā jo menep tšups.

7. VIII 1938.

Enne olid mustad ahjud, suitsutared. Nüüd on korstnaga majad. Suitsutaredel olid aknad väikesed. Majas ahju ees ei olnud lauda. Oli lai suur paas. Ahjualune oli ennemalt. Peeti kanad seal talvel. Tulid sittusid kõik põranda täis. Aeti taas tagasi ahju alla. Vanast oli kaks kambrit. Keskpaigas oli seenine. Ühes kambri elati talvel, teises suvel. Külmas tares peeti talvel kurke, kapsaid, kartuleid. Kel polnud aita, peeti jahud, kõik viljad.

Saun oli. Saunal oli saunaesik ja saun. Saunas oli keris, kerisekivid, väikesed munakivid, väikesed munakud. Lava oli. Laval viheldi. Viskasin leili kerisele. Leili visati kopsikuga.

6. Odraiva (= koeranisa). Vanad inimesed ütlesid: ära narri koera. Raviti (= praavitati) sooja leivaga. Muljuti ja see pala leiba anti koerale süüa. Ja siis paranes (= praavis).

7. Jõepära mees ütles: kiiremini, kiiremini, Kigoria, lähme tarre. Päev juba läheb supsti.

8. on *еллуд* *tokomaisi* *элемиhsi*, *etti* *lehmä* *еввез*¹ *vai* *мака,иһсел* *makāv* *i* *konna* *imeb* *lehmā* *nännās* *pīmā*. *tämä* *siz* *eläptsi* *еввез* *vai* *siz* *мака,иһсел*, *kuza* *lehmād* *makāvad*. *sis* *ko* *nähās* *sitā* *konnā*, *sis* *tappās* *vällā*. *on* *nähtü*, *ko* *tapettu*, *etti* *pīmā* *on* *еллу* *täl* *süämmez*. *ize* *sūr* *niku* *tšinnaz*.

30. VII 1939.

9. *канәлгиккајв* *ko* *sātī* *tšīn*, *siz* *lüötī* *nagnoikā* *värjāsje* *tšīn*. *a* *sitā* *vot* *en* *tā*, *minje* *perās*. *елен* *nāhnūd*, *etti* *on* *pöttü*.

30. VII 1939.

10. *mikä* *lehmä* *ebe* *ле* *joysud*, *siz* *johzutap* *keikčē* *suvočē* *ärčšikā*. *sis* *pannaš* *vana* *tšentšä* *tällje* *sarvisčē*. *sis* *perennain* *juttčēv*: *ko* *sil* *be* *ле* *äpiät*, *nī* *mie* *panen* *tšennā* *sarvisčē*. *siz* *injehmized* *näčševūd*, *mitā* *sie* *tšūdī*¹.

30. VII 1939.

11. *жуолти* *nivisi*¹, *ko* *mentī* *tšerikkjōsčē*, *vaččalaized* *vai* *venäläized*, *venäi* *vieraza*². *siz* *üqskert* *vuvveš* *tšäütī* *ispoveda*³ *i* *pričšasti*⁴. *iestā* *ispovedoitetti*⁵, *sis* *pričšastitetti*⁶. *pričšasti* *lečē* *mennez* *ep* *süötü*. *süinti* *eli* *süuvā*.

30. VII 1939.

8. On olnud niisuguseid olemusi, et lehm taras või magamiskohal magab ja konna imeb lehma nisast piima. Tema siis elabki taras või magamiskohal, kus lehmad magavad. Siis kui nähakse seda konna, siis tapetakse ära. On nähtud, kui tapetud, et piim on olnud tal sees. Ise suur nagu kinnas.

9. Kanakull (= kanalõikaja) kui saadi kätte (= kinni), siis löödi naeltega väravasse kinni. Aga seda, vaat, ei tea, mispärast. Olen näinud, et on peetud.

10. Mis lehm ei ole tiineks saanud (= jooksnud), siis jooksub kõiige suve härgadega. Siis pannakse vana pastel talle sarvi. Siis perenaine ütleb: kui sul pole häbi, nii mina panen pastla sarvi. Siis inimesed näevad, mis sa tembutad.

11. Õeldi niiviisi, kui mindi kirikusse, vadjalased või venelased, vene usus. Siis üks kord aastas käidi pihil ja armulaual. Esiteks pihiti, siis võeti armulauale. Armulauale minnes ei söödud. Patt oli süüa.

12. *tšedrad, voki₁l₂ž₃ nüöri päl₁l₂e elä jätä. sis_paha tšedratä. ep_sā nittie.*

30. VII 1939.

13. *kuhe neized_menemä, pappi tuleb_vassā. sis_parap_tšierti tagās_kot₁õ. nā pappi meneb_ēma tiet. siz_b₁en₂en₃eg vai tšästi¹. tein in₁h₂m₃n tāz_jutte₁, etti naizerokas_tuleb_vassā, sis_parap elä mene, kuhe si₁l₂ž₃e eli menemīs.*

30. VII 1939.

14. *ko repo üli tie meneb, siz_mitäid_levväd.*

30. VII 1939.

15. *ko tševäl tšako kukub, trehvad¹uomniz_varā² menemä süömättä kujal₁ž₂. kü₁l₂et_tšako kukub. siz_juo₁l₂l₃š: tšako petti. viel en e₁l₂ süönnüd. — be₁l₂l₃ud_mitäit paskā. vaites_sitā juo₁l₂i, etti tšako petti. pāzgoš tuož juo₁l₂i, ko näit_pāskua lentämāz, siz_lennät_keik₁ž₂e vuvv₁ž₂e ize. ko paika₁l₂isub, siz_e₁l₂ed_izeš₁i paika₁³.*

30. VII 1939.

16. *sitā juo₁l₂i, ko erava tuleb_metsās tšüläs₁ž₂e, sis_tämä tää_ennetuš. pe₁l₂ua vai mitäid_müta_ennetuš.*

30. VII 1939.

12. Ketrad, vokile nööri peale ära jäta. Siis paha kedrata. Ei saa niiti.

13. Kuhugi hakkad minema, preester tuleb vastu. Siis parem keera tagasi koju. Las preester läheb oma teed. Siis pole õnne. Teine inimene taas ütles, et naisterahvas tuleb vastu, siis parem ära mine, kuhu sul oli minemist.

14. Kui rebane üle tee läheb, siis midagi leiad.

15. Kui kevadel kägu kukub, trehvad hommiku vara minema söömata tänavale (= kujale). Kuuled, kägu kukub. Siis öeldakse: kägu pettis. Veel ei ole süönnud. — Polnud midagi halba. Vaid seda öeldi, et kägu pettis. Pääsukesest ka öeldi, kui nägid pääsukest lendamas, siis lendad kõige aasta ise. Kui paigal istub, siis oled isegi paigal.

16. Seda öeldi, kui orav tuleb metsast külasse, siis ta ennustab (= teab) õnnetust. Põlemist või midagi muud õnnetust.

17. *karssa iezepi prāvitettī, vanat staružad¹ nuššivat suoḷā pālļē. sis senļēkā prāviuzivat karssaš tšājed. siz autas senļē suoḷā ęvšļōšļē valļōšļē, kuza tširļep mātānev.*

30. VII 1939.

18. *etti ko eli ęḷlut seta, sis ko tšūnnit peḷḷūō pāl, sis tšivizi rissit neisi mā sūämmeš ūllēz.*

30. VII 1939.

19. *vaḡḡalaized irmuttivad ernei. tšihutti ernļē gūšā¹, i ernļēd ain on kevad. ūps vana inļēhmīn juttļēb neittsūllē: sis ernei ed irmuttannud, ko panit tšihumā. — neišsūt tšūzūb: kui neit piāb irmuttā siz? — tuo tšūlmā vettā kaivoš. vala pālļē, nī etti ernļēd neisevad vārizemā. sis pane ahjļōšļē tšihumā. siz ain lievāt pehmiēd. se eli irmuttamīn.*

30. VII 1939.

20. *Чирётан ванойс вадя-лаисцета, миллизия чюлизя ыли вадялаиси. чюля нимед ыливад Катилал сурыца я пеныца, пенрудя, Пумала. каны чюляд паятивад кеиж юхел мурыл. чюляд ыливад эб сурыд, кылмысчюменес*

tširjotan vanois vaḡḡalalaisista¹, millizizā tšūlizizā eli vaḡḡalaisi. tšūlā nimed ęlivad kattilal sūrettsa ja pienettsa, pien ruḡḡā, pumala. kane tšūlāv pajattivar keik ūhel murrļēl². tšūlād ęlivad epsū-

17. Kärna ennemalt parandati, vanad eided lugesid soola peale. Siis sellega paranesid kärnas käed. Siis mattis selle soola tarasse sõnnikusse, kus kiiremini mädaneb.

18. Et kui oli olnud sõda, siis kui kündsid põllu peal, siis kivist riste tõusis maa seest üles.

19. Vadjalased hirmutasid herneid. Keetis herneputru, ja hersed ikka on kõvad. Üks vana inimene ütleb miniale: sina herneid ei hirmutanud, kui panid keema. — Minia küsib: kuidas neid peab hirmutama siis? — Too külma vett kaevust. Vala peale, nii et hersed hakkavad värisema. Siis pane ahju keema. Siis aina on pehmed. See oli hirmutamine.

20. Kirjutati vanust vadjalasist, millistes külades oli vadjalasi. Küla nimed olid Kattilal Suurõtsa ja Peenõtsa, Peen-Rudja, Pummala. Need külad kõnelesid kõik ühel murdel. Külad olid väike-

куй нелячюменеса талой. каны
 чоляд ыливад катила мыза
 юмпяр. чяюсивяд мызаз тюл.
 сиз сайвад хералт энямата я
 пуита. тѣтя тежти кыйк юхез,
 чюнетти и вижкои вяитетти. ых-
 дагон сиз хера анты четвертиле
 винаси. сиз ёти да лаулыти
 муйтысчи. нику талкойз ыли.
 кани эливад вадялайзыт катила
 юмпяр чолизя. куй сиз вел пая-
 тыти вадяси рожкыпи полта
 мину мялестес, сиз комия элин
 котон восил вистыщымт, сиз
 паятивад вел кыйк норыд и ва-
 над вадяси. сил айка комия ме-
 нин петяри элямя, сиз ё тулин
 вувы такант кото, ё палё ыли
 мутуну. паятивад нор вячи ё
 веняиси. ванад инехмизед пая-
 тивад вадя челтя, ни эти нор
 вячи выити ванад вадялайзыд.
 эн вый ёла, куй палё ыли вадя-
 лайси сил айка, ыли тухата
 вай вяжени. тухат юхезя сама
 кахылтышымыл вота ыли ё вадя

red³, keimeš tsümmeneš kui nellä-
 tsümmenjessä taloi. / kanē tsü-
 läd elivad kattilā meizā üm-
 pär.tšäüsiivad meizas tüöl.sis-
 saivad xerral⁴ einämata ja puita.
 tüötä tenti keik ühez, tsünnetti
 i vinkoi väitetti. entagon sis-
 xerra ante tsetverti.ļē⁵ vīnassi.
 siz juoti da lauletti muiteštši⁶.
 niku talkoiz elti. kani elivad-
 vađđalaizet kattilā ümpär
 tsülizä. kui siz viel pajatetti
 vađđassi ronkeapi puolta minū
 mälentez, sis komie elin koton
 vuosi.ļ vīsteštšemt, sis pajatti-
 vad viel keik nuored i vanad
 vađđassi. sil aikā komie me-
 nin pietäri elämä, siz jo tu-
 lin vuovęę takant kotjō, jo pallo
 eli müttunnu. pajattivad nuor
 väjši jo venäissi. vanad injeh-
 mizet pajattivad vađđä tšieltä.
 ni etti nuor väjši veitti vanad
 vađđalaizer. en vej juolma, kui
 pallo eli vađđalaisi sil aikā,
 eli tuhatta vai vähepi. tuhaš

sed (= mittesuured). Kolmekümnest neljakümne taluni. Need külad olid Kattila mõisa ümber. Käisid mõisas töö. Siis said härralt heinamaad ja puid. Tööd tehti kõik ühes, künti ja vihke veeti. Öhtul, siis härra andis (raha) tsetvertnoi viina jaoks. Siis joodi ja lauldi muidugi. Nagu talgul oldi. Nii elasid vadjalased Kattila ümber külades. Kuidas siis veel räägiti vadja keeli rohkem kui pool enam (= rohkem poolt) minu mälestuses, siis, kui mina elasin kodu aastatel viisteistkümmend. Siis rääkisid veel kõik noored ja vanad vadja keeli. Sel ajal, kui mina läksin Leningradi elama, siis juba tulin aasta pärast (= tagant) koju. Juba palju oli muutunud. Kõneles noor rahvas juba vene keeli. Vanad inimesed rääkisid vadja keelt, nii et noor rahvas võitis vanad vadjalased. Ei või öelda, kui palju oli vadjalasi sel ajal, oli tuhat või vähem. 1912. aastal oli juba vadja

чели вяхянд. тунту ко черико, сиз адя сюмез паятивад ё веняиси. нор вячи сене перяси паяти эняпи веняйси, эти чяуси шкоулуза веняи челез, а ванад шкоулуз эб чяну. ситя са мия эн ылы ылуд котон. тухат юхеса сама юхесемелтыщымыл вота ми ё тулин котонт вяля, аятылын, эти нюд казыл айка паятавад вел чел он вис чюмент вота я ванапад.

Милизед ыливад вадялайсил пыло рисат. ячед ыливад пуйзыд, пид тамизыд, ячее рами ыли какчины, минека яесети пылолол. чюнети соркка адрака, митя пити питя чяси пял, ко чюнин. мад ыливад кывад. пялимен слоя ыли мусса маа, сиз ыли сави и пыхяз ыли паси. а вильяд казвивад ювяд. мута пыло рисою былуд, яче и адра.

ühezä⁷ sata kaheltesšeme⁷l vuotta eli jo vaqđđä tšieli vähännüd. tuntu ko tšerikkjö, siz adđđä süämmes pajattivad jo venäissi. nuor väđši senie perässi pajatti enäpi venäissi, etti tšäüsi škouluza⁸ venäi tšielez, a vanad škouluz ep tšäünnü. sitäsä mie en ele elnut koton. tuhat ühesäsata ühesämeltesšeme⁷l vuotta mi(ε) jo tulin kotont vällä. ajattele⁹n, etti nüit kazella aikä pajattavad viel tšella on vištšümment vuotta ja vanarad.

millized elivad vaqđđalaisil⁷ pe⁷lljõ rīsad. ätšjēd elivat puižed, pīt tammize⁹d, ätšjē rāmi⁹ eli kanšine, minjēkā äjese⁷tī pe⁷llol. tšünnettī sorkka-adrakā, mitä piti pitā tšäsi pāl, ko tšünnin. mād elivad kevad. pālīmen sloja¹⁰ eli mussa mā, siz eli savvi i pehjaz eli pāsi. a viļļāt kazvivad üväd. mūta pe⁷lljõ rīsoi be⁷llid, ätšjē¹¹ ja adra.

keel vähenenud. Tundus, kui kiriku (minna), siis aia sees kõnelesid juba vene keeli. Noor rahvas sellepärast kõneles enam vene keeli, et käis koolis vene keeles, aga vanad koolis ei käinud. Sestsaadik mina ei ole olnud kodu. 1919. aastal ma juba tulin kodunt välja. Mõtlen, et nüüd praegusel ajal kõnelevad veel, kel on viiskümmend aastat ja vanemad.

Millised olid vadjalastel põllutööriistad. Äkked olid puised, piid tammised, äkke raam oli kasest, millega äestati põllul. Künti harkadraga, mida pidi pidama käe peal, kui kündsin. Maad olid kõvad. Pealmine kiht oli must maa, siis oli savi ja põhjas oli paas. Aga viljad kasvasid head. Muid põlluriistu polnud, äke ja ader.

чирётан сину чюсумухселы,
 митя вадялайзыд сеивяд. аркын
 сети капуса рока я ызра суримойса
 рона. юлека мамуный ыли панту
 ахёсы напакка. каны сёмизед
 ыливад ека пнявя, митя чихутыти
 омниз и сети и ыхтагон. а нятелиз
 какси пнявя пюхитети, кылмас
 пнява я видес пнявя, сиз сети
 нимяе, а лиха эб сётю. а сиз, ко тули
 сур пюхя, сиз пюхитети сеице
 нятели. сиз сёти тёркати речя
 я сурвоти канива семени ухмарыз
 печелика, кус сати семе выита,
 магуси роналы я рокалы и гушалы
 пузыртыти. и канива семени корис
 техти талкунной, митя лугыти
 кыйкыа макузапаси, эти семяе
 ныйстоа сёд и сырмыд калид. ситя
 ванад вадялайзыд лучивад сурьси
 эркуси. вел техти рючи явойса
 таичина и техти пирага. микя
 ыли сизухыси панту. сорыа сола.
 сети и читети, эти теин

tširjotan sinū tšūsümünsele¹²,
 mitä vaddälaižet seiväd. arken
 süöti kapusā rokkā ja ezrā sari-
 moissa ruoppā. üljekā māmunej
 eli pantu ahjõsõgē nāpākā. kang
 sümized elivad jeka päivā,
 mitä tšihutetti uomniz i süöti i
 eņtagoņ. a nätelis kansi päivā
 pühitetti, kelmaspäivā ja viddes-
 päivā, sis süöti pīmās, a liha
 ep süötü. a sis, kui tuli sūr
 pühā, sis pühitetti seitse näteli.
 sis süöti torkätti rettsā i sur-
 votti kanivā siemeni uhmares
 pettselikā, kuš sati siemjē veita,
 magussi ruopalgē ja rokalgē i
 gūšalgē puzertetti. i kanivā sie-
 meni kuoriš tenti talkkunoi, mitä
 lugetti keikkeg makuzapassi, etti
 sümās neistya süöd i sermet
 kalid. sitä vanad vaddälaižed
 lušivat süressi erkussi. viel
 tenti rütsi javoissa taišsina i
 tenti pīraga. mikä eli sizuhessi
 pantu? sora suola. süöti i
 tšitetti, etti tein tänän pīragā

Kirjutan sinu kysymyksi, mida vadjalased söid. Kui ei olnud paast (= argis), söödi kapsasuppi ja odratangudest putru. Koo-rega kartuleid oli pandud ahju napaga. Need söömised olid iga päev, mida keedeti hommikul ja söödi õhtulgi. Aga nädalas kaks päeva peeti paastu, kolmapäev ja reede. Siis söödi piimast, aga liha ei söödud. Aga siis, kui tuli suur paast, siis paastuti seitse nädalat. Siis söödi, hõõruti rõigast ja suruti kanepiseemneid uhmris petkliga, kust saadi seemnevõid, maoks pudrule ja supile ja pudrule pigistati. Ja kanepiseemnete koortest tehti kama, mida peeti (= loeti) kõige magusamaks, et söömast tõustes sööd (s. o. sööd pärast söögi lõpetamistki) ja sõrmed lakud. Seda vanad vadjalased pidasid suureks hõrguks. Veel tehti rukkijahudest taigen ja tehti pirukas. Mis oli sisuks pandud? Sõre sool. Söödi ja kiideti, et tegin täna pi-

тянян пирага лажна калас, а кала мени пирагас вяля. явяд вайтыз сомухсыд лажнас, митя ко лажна былу панту пирага сюме. вел чихутыти бруква и авоти ажэза и тексти ботвеня, ыроты лужикака, валыты тари няле и сёты. вытыты ропалы пале лужикака. тексти вел рючи явоуса мяхця. чихутыты чужуниказ, панты калина марёи сёме и ситя ёлты мяхця.

lahnakalās, a kala meni pīragas vällä. jäiväd vaičes suominšed lahnas, mitä, ko lahna beľli pantu pīragā süämmjē. viel tšihutettī brükvā i avvottī ahjoza i tentī botvenā¹³, ėrottī luzikakā, valettī tarī pälļe i süöttī. vetettī ruoralǵē pälļe luzikakā. tentī viel rüčšī javoissa mänššä. tšihutettī tšugunikaz¹⁴, pantī kalinā¹⁵ marjoī süämmjē i sitä juoltī mänššä.

Jõepära.

Daarja Lehti.

1. ku ammas tokku¹ sās vällä, ampā veti tsättē. siz viskaz üli pā ahjō pāle, üli kurā pihā ja siz jutteli: si. l. le sitta, mi. l. le rauta. siz nī keva kazvob üs ammas kui tammikanto.

28. VII 1937.

2. arpojō se on. mikā si. l. l. on, õ si. l. tuleš tul. l. l. d, vai on vēs tul. l. l. d, ja vai on mās tul. l. l. d. arpojō sis. tēb. vē ja siz lugeb. vettē. a tämä siz lugeb, kui on mäsä tul. l. l. d, siz māha¹

ruka latikakalast, aga kala läks pirukast välja. Jäid vaid soomused latikast, mida (siis), kui latikat ei oldud pandud piruka sisse. Veel keedeti kaalikat ja hautati ahjus ja tehti pealsesuppi, hõõruti lusikaga, valati taari peale ja söödi. Võeti pudrule peale lusikaga. Tehti veel rukkijahudest mähka. Keedeti malmpajas, pandi lodjapuumarju sisse ja seda öeldi mähk.

1. Kui hammas kukkus suust välja, hamba võttis kätte. Siis viskas üle pea ahju peale, üle kura piha. Ja siis ütles: sulle sitta, mulle raud. Siis nii kõva kasvab uus hammas kui tammekand.

2. Arbuja see on. Mis sul on, on sul tulest tulnud, või on veest tulnud, ja või on maast tulnud. Arbuja siis teeb vee ja siis loeb vette. Aga tema siis loeb, kui on maast tulnud, siis maasse ohvrid,

verhod², a kui tūlēš tuλλud, sis_tūlē verhod. — enne pantī kopikka sihe kehā, kuš tuli. ku vēs tuλλud, siz_mastā³ verhod vetē.

28. VII 1937.

3. domovikko¹ on talō² haltialain³. a tämä tēp_pahā. kui epeņē⁴ ebē tämä mēlt mü, sis_tämä epeze sitākā rōjāv. a ku mēlt mü on, siz_epeņē on puhtān.

28. VII 1937.

4. ēstā eli urporäivā. lahzeṭ_tšäüvād_urpomōz. siz_lukevad:

urpō arpō,
siλλe kana,
miλλe muna.
āstaš¹ antēssi,
vikoš veļkā.
rīgā parreḍ_rikkāksi,
kōminōš kuniņgōz².

a sis_kui enipäivā tuli, sis_tuļtī³ lahzeḍ sūre kampaņāka⁴ kerjāmā. siz_ikā⁴ taloš ikā lahzeļe anņetti brännikad⁵. tšen eli

aga kui tuulest tulnud, siis tuulde ohvrid. Enne pandi kopikas sinna kohta, kust tuli. Kui veest tulnud, siis lastakse ohvrid vette.

3. domovikko on maja haldjas. Aga tema teeb paha. Kui hobune ei ole tema meelt mööda, siis ta hobuse sitaga roojab. Aga kui meelt mööda on, siis hobune on puhtana.

4. Esiteks oli palmipuudepäha (= urbepäev). Lapsed käivad urvitamas. Siis loevad:

urpō arpō,
sulle kana,
mulle muna.
Aastaks andeks,
nädalaks võlgu,
reheparred rikkaks,
rehealusel kuningas.

Aga siis, kui lihavõte tuli, siis tulid lapsed suure kambaga korjama. Siis igast majast igale lapsele anti präänikud. Kes oli risti-

riš₁na₂xi, se anti munà. — vanad inemizet tulivat tšerikoš, neisivad òkàmà.

28. VII 1937.

5. vihma₁käre k₂on ontogoñ¹, siz₃on vihmà. k₄on òmnikoñ, siz₅on üvâ ilma.

28. VII 1937.

6. jürtsiñ eli naisi päivä. enne jürtsi₁ naizet pühän tšäüti dämàmôz¹, kui pallo kopitammô ittüä. ittüä kopitatti matti² naizessô. kül ouduška tšeitâb₃ meil onutta³. siz₄ mü jürtsiñ jüm⁴ ja tančsim. sis₅ tuli jürtsi. menti siz₆ naizet tšerikkò, i mehed. sis₇ tšerik sai ettsà. siz₈ naizet tulivat kottò, lehmì laskamà karjâ. mehed jäivät tšerikkò. mehet tulivat sis₉ tšerikoš vällä, vettivad obrazat⁵ tšättè. ja sis₁₀ tulivat progona₁₁le⁶. pappi tuli parvez neddekà. naized eti nastu lehmät progona₁₂le. siz₁₃ eli karjušsi siellä. karjuš ja pappi ka⁷ menti ümppr karjâ. sis₁₄ papi₁₅na₁₆ eli vesi siunattu⁸. sis₁₇ tämä viskas karjâ pälè vetty, siunas karjâ. sis₁₈ karjušsi vetti püsü ja laski⁹ ketmet paukkòà (~ paukkua) karjâ pälè. siz₁₉ vetti kanà munà, ja siz₂₀ viskaz₂₁ üli kurà pihâ karjâ pälè. ku muna me₂₂ rikki¹⁰, siz₂₃ bē üvâ enni täl.

laps, see (= sellele) andis muna. — Vanad inimesed tulid kirikust, hakkasid puhkama.

5. Vikerkaar kui on õhtul, siis on vihma. Kui on hommikul, siis on hea ilm.

6. Jüripäeval oli naistepäev. Enne jürit naised paastu ajal käisid arvamas, kui palju kogume linnaseid. Linnaseid koguti matt naiselt. Küll Ouduška keedab meil õlut. Siis me jüripäeval joome ja tantsime. Siis tuli jüripäev. Läksid siis naised kirikusse, ja mehedki. Siis kirik sai otsa. Siis naised tulid koju lehmì laskma karja. Mehed jäid kirikusse. Mehed tulid siis kirikust välja, võtsid pühased kätte. Ja siis tulid karjatänavale. Preester tuli koos nendega. Naised olid lasknud lehmad karjateele. Siis oli karjus seal. Karjus ja preester ka läksid ümber karja. Siis preestril oli vesi õnnistatud. Siis tema viskas karja peale vett, õnnistas karja. Siis karjus võttis püssi ja laskis kolm pauku karja peale. Siis võttis kanamuna, ja siis viskas üle kura piha karja peale. Kui muna läheb

a ku muna jāp tervēs, siz on keik karjõ terve. mehed vēti tšerikkõ keik snāmõnid¹¹, obrazad. a naized laskivad⁹ lehmät kottõ. siz naized lähsivad jürtsiä pitämä, olut jämä. siz naisl_eli kotoñ herkut¹² tehtü. panivat keik lauvale, mikä eli. siz naisl_eli üqs puteli¹³ vīnā, alkupulli. ku se pulli jätī, siz ouduška tei oluttõ. siz naized jeivad_i seivad. ja karjušši eli neđdekā parvez. karjušile tōže annettī vīnā ja olutta, tšülä polkovnikkā¹⁴ tarviz üvās pittā. pühā jürtsi on antannu, mü annam karjušile. pañkā pā tääñ. kaqs päivā pitivad aina jürtsiä.

28. VII 1937.

7. illeši tšülās eli keamed_virstā māta, siel_eli sūr tšivi-kaļlo. siel_eli sūr koivu¹. siel_eli koivuz_naizelājā. paro nimellin nain. loza inemin pū ladvas. karjušši nātsi tätā, neis viskumā tšivikā. mikä tšivi viskaz, jäi pū tšültsē. sis_tämä kattso, eť tšived_ai jāvāt_pū tšültsē. tämä siz_vetti rōzgā. i sis_pani tšivē rōzgā ettsā. sis_viskas_sinne puhe. ain tarkot sitā naissa. se rōska jäi sinne, epi sānud_rōskā vällä. se rōskõ jäi sinna ja oxtogoñ meni kottõ ja bābuškoñ² pajatab, etti siel_ on üqs ime-aššā³. mie viskazin, viskazin tšivēkā. tšived_jäi-

rikki, siis pole hea õnn tal. Aga kui muna jääb terveks, siis on kõik kari terve. Mehed viisid kirikusse kõik lipud, pühased. Aga naised lasksid lehmad koju. Siis naised läksid jüripäeva pidama, õlut jooma. Siis naistel oli kodu hõrgud tehtud. Panid kõik lauale, mis oli. Siis naisil oli üks pudel viina, algpudel. Kui see pudel joodi, siis Ouduška tõi õlut. Siis naised jõid ja sõid. Ja karjus oli nendega seltsis. Karjusele ka anti viina ja õlut, küla polkovnikut tarvis hästi pidada. Püha Jüri on andnud, meie anname karjusele. Pange pea täis. Kaks päeva pidasid ikka jüripäeva.

7. Illeši külast oli kolm versta maad. Seal oli suur kivikalju. Seal oli suur kõiv. Seal oli kõivus naisterahvas. Paro nimeline naine. Ilus inimene puu ladvas. Karjus nägi teda, hakkas loopima kividega. Mis kivi viskas, jäi puu külge. Siis tema vaatas (= katsus), et kivid aina jäävad puu külge. Tema siis võttis roosa. Ja siis pani kivi roosa otsa. Siis viskas sinna puusse. Aina sihtis seda naist. See roosk jäi sinna, ei saanud rooska ära. See roosk jäi sinna ja õhtul läks koju ja vanaemale ütleb, et seal on üks imeasi. Mina viskasin, viskasin

väd_{ai} pū tšültsè tšin. siz_{vetin}, panin rōzga èttsà tšivè ja siz_{viskōzin} sene rōzgakà, jōt sän tälle tšültsè. rōska jäi sinnà tāmākà. en sānu vällä. — bābuška² juttē_B: se tarš on mennä papi_{le} pajattamō. tämä on epetettu, on tarkka. mēm kattsomà, mikä siel_{on}. — nī pajatti papi_{le}. pappi juttē_B: se on mikä lep_{tšudesa}⁴. sis_{pappi} tšäi kattsomaz. pappi tšähs_i tehä tšaso_{viinka}⁵ sinnà tšivikal_{lō} pāle. sis_{siel_{el}tī} mokomad_{māštšived}. tämä kuhe jalga pani, siel_{el}tī tšivè pāl merki_D⁶. sis_{pappi} tšähs_i tehä ku_{on} tarviz. siel_{on} kaivo. ilä-pātnittsa päivä⁷ pallo inemisi tšäüp_{kattsomaz}.

28. VII 1937.

8. kalmo_{-haltialain} kattilaz_{eli} pummoli_{tsa} ja rā_{nu}lā, kahè tšülä välil.

28. VII 1937.

9. erneit_{tulla} linnud_{nokkimä}¹. sis_{tehä} kummitus_{sinnä}. sis_{pannä} keppi, mikä märänä sepa_{pannä} pāle.

28. VII 1937.

10. jānī päivä¹, jāniñ¹, keik_{kukat} kopitattī. sis_{tehti} vihta. sis_{saunaš} tšülvettī. sis_{kui} tšülvettī, siz_{mentī} kujale

kiviga. Kivid jäid aina puu külge kinni. Siis võtsin, panin roosa otsa kivi ja siis viskasin selle roosaga, et saan talle külge. Roosk jäi sinna temaga. Ei saanud ära. — Vanaema ütleb: seda tarvis on minna preestrile kõnelema. Tema on õpetatud, on tark. Lähme vaatama, mis seal on. — Nii kõneles preestrile. Preester ütleb: see on mingisugune ime. Siis preester käis vaatamas. Preester käskis teha kabelikese sinna kivikalju peale. Siis seal olid niisugused maakivid. Tema, kuhu jala pani, seal olid kivi peal märgid. Siis preester käskis teha, kuidas on tarvis. Seal on kaev. Eeliareede-päeval palju inimesi käib vaatamas.

8. Kalmu-haldjas Kattilas oli Pummala ja Raanula, kahe küla vahel.

9. Herneid tulevad linnud nokkima. Siis tehakse hirmutis (= kummitus) sinna. Siis pannakse kepp, mingi vilets rõivas pannakse peale.

10. Jaanipäev, jaanipäeval, kõik lilled korjati. Siis tehti viht. Siis saunas viheldi. Siis kui viheldi, siis mindi tänavale ja visati üle

ja vizgattì üli pã. ku jäi tüvi ülez, sis_läsिमã jãd. a ладвõ jäi üles, sis_kazvõd. a ko tšüllellã jäi, sis_kõлeд. se eli jãni õxtogõn¹. perãlt mentì tütõt_poigad_jãni тултõ¹, tervatuлтõ pitãmã.

28. VII 1937.

11. rahvas_pajattavat_tševãjãl¹: papĩ lehmã lähsi лайвои mü. papi_л_он paha pĩka. ep_katso lehmì perile. lehmãd_rãgõvat_siel лайвои pãl. pojõd_mennã алaz_orkua, rammat_kãtsad_jalgaz. а алagõ sarajã mëb_marikã makkãmã. meijë² pauluška rãgõb_rãgõb, ebë äppët meijë² mari_л_л_а. mëb_а алagõ sarajã makkãmã, üli pësä, rammat_kãtsad_jalgaz.

28. VII 1937.

12. eli neitõi kã¹. kazikõz_eli neita. davitka. tamã tetšì rütšis sürë hoŋkõmetšã². tamã jutteli: elã më kottõ, fõravno³ kottõ et_pãze. makkã_meill_ütã⁴. — eb. mi_л_он ain tarvis_kottõ mennã. — mis sinnü ev_vei tšeltã. veid_mennã kottõ. — tamã lähs kottõ tulemã. tuli, tuli pã mãz. jeuttsi⁵ sürë metšã. no mitã teh_nüd. neisi makkãmã sürë pü jürilë. — ja õmnikoŋ neizin ülez, päiv_он ülel. ni katson: sür kaneppi⁶-peŋto on ümpãril. voti⁷ hoŋkõmetšã. tarviz_õmnikoŋ takaz

pea. Kui jäi tüvi üles, siis haigeks jääd. Aga latv jäi üles, siis kasvad. Aga kui küljeli jäi, siis sured. See oli jaaniõhtul. Pärast läksid tüdrukud poisid jaanituld, tõrvatuld pidama.

11. Rahvas kõneleb kevadel: preestri lehm läks orast mööda. Preestril on paha tüdruk. Ei vaata lehmade järele. Lehmad karjuvad seal orase peal. Poisid lähevad alla orgu, katkised kaatsad jalas. Alago sarasse läheb Mariga magama. Meie Pauluška karjub, karjub, ei ole häbi meie Maril. Läheb Alago sarasse magama, üle põõsa, katkised kaatsad jalas.

12. Oli nõidu ka. Kazikos oli nõid. Davitka. Tema tegi rukist suure männimetsa (= hongametsa). Tema ütles: ära mine koju, ikkagi koju sa ei pääse. Maga meil ööd. — Ei. Mul on ikka tarvis koju minna. — Mina sind ei või keelata, võid minna koju. — Tema hakkas (= läks) koju tulema. Tuli pea maas. Jõudis suurde metsa. No mida teha nüüd. Heitis magama suure puu juurile. — Ja hommikul tõusin üles, päev on üleval. Nii vaatan: suur kanepipõld on ümber. Ongi männimets. Tarvis hommikul tagasi minna pead

mennä pohmolaittamā⁸. davitka eli soikkolain — petrō-
vitš, mie si¹llē pajatin, ett²elä mē. makkā meil. — a miull³
eli mokomain, piti mennä kottō, sūrē hoṅkomettsä jeṭsin⁵. a
ōmniko¹ neizen üle, katson hoṅkomettsä — kanepi.

28. VII 1937.

13. ku vana isä kōli, pesti, panti ^{ai}laveze¹llē. elki¹ panti
laveze¹llē. ja sis²panti vana isä pālē. ke³med⁴ūt pētti lave-
ze¹llē. sis²tällē tenti ruhipū. sis²ku tšerikkō neisti vēmā, sis²
panti tätä ruhipūsē. sis²vēti tšerikkō. sis²pappi laulotti. siz²
vēti kalmoi¹llē. sie¹l panti autā. sis²panti liivā pālē ja sie¹l²el³ti
kūfjo¹id² ja pīrgad, ja kakud el³ti. sis²pominoitatti³ sie¹l. ko¹li
pēnet²tüterlahze¹d⁴ ja pojod, siz²emā lugetteli:

lahze¹d⁴jätid²minū kag¹lā;
kui mie neizen näitä kasvattamā,
kui mie näitä neizen nesettamā,
kui mie näitä neizen sättamā?
ku¹be²llē i³malma izüttā,
tšen neize¹b²la³si⁴llē tētā näüttämā,

parandama. Davitka oli soikkolane. — Petroovitš, ma sulle rää-
kisin, et ära mine. Maga meil. — Aga minul oli nii(sugune), pidi
minema koju, suurde männimetsa jõudsin. Aga hommikul tõusen
üles, vaatan männimetsa — kanep.

13. Kui vana isa suri (= kooles), pesti, pandi lautsile. Õlgi
pandi lautsile. Ja siis pandi vana isa peale. Kolm ööd peeti lautsil.
Siis talle tehti puusärk. Siis, kui kirikusse hakati viima, siis pandi
ta puusärki. Siis viidi kirikusse. Siis preester mattis (= laulatas).
Siis viidi surnuaiale (= kalmuile). Seal pandi hauda. Siis pandi
liiva peale. Ja seal olid kutjad ja pīrukad, ja saiad (= kakud) olid.
Siis peeti peiesid seal. Kui olid väikesed tütarlapsed ja poisid, siis
ema itkes:

Lapsed jätsid minu kaela;
kuidas ma hakkasid neid kasvatama,
kuidas ma neid hakkasid tõstatama,
kuidas ma neid hakkasid saatma?
Kui pole maailmal isakest,
kes hakkab lapsile teed näitama,

tšen neizeb ehjoi oikāmā⁵,
 tšen neizeb laxsi lätimā.
 vëlko neisevad māmā kuntelemā⁶,
 kui mie neizen, māmā, sättoimā.
 kui neizeb māmā lähettämā?
 siz eb neize tšülä kuntelemā,
 kui neisevad māmā kuntelemā.
 māmā vajotab vai vazē vattsā,
 ja keik tülep tülehe⁷,
 ep kaikua tšülä naisilē.
 tšülä naized antavat tšülmäd meled,
 rahvaz rautõze süämē.
 oi miu kallid lahzukkeized,
 künelkä māmā.
 eletto māmāta makson⁸ alta süntünned⁹.
 māmā sūtär¹⁰ süssa süralazed,
 māmā päiväd mälettä, üd unetta.

28. VII 1937.

kes hakkab ohje õiendama,
 kes hakkab lapsi korraldama.
 Kas veel hakkavad ema kuulama,
 kui mina hakkan, ema, saatma,
 kui hakkab ema lähetama?
 Siis ei hakka küla kuulama,
 kui hakkavad ema kuulama.
 Ema vajutab haige (= vaevase) vatsa,
 ja kõik puhub tuulde,
 ei kaebet küla naistele.
 Küla naised annavad külmad meeled,
 rahvas raudse südame.
 Oh, minu kallid lapsukesed,
 kuulake ema.
 Olete emalt maksa alt sündinud.
 Ema söödab suust suupalakesed,
 ema päevad meeleta, ööd uneta.

14. läntè haltialain. sitä ain pajatetti: näe, haltialain tsäüp_pessimä läntez. täl_l_on piššäd_iuxsed. ain pezeb_emi iuxsi. a ize lugettëv. mūta tolkkua ep_sānu, ain māmoili¹. iuxsed_elti kahtë pōlē kaglä temmattu.

28. VII 1937.

15. жеулиū¹ elget_tōti rihēsē. ja siz_eli жеулиуд (~ жоиууд)¹. lahzet_saiivat_pelata².

28. VII 1937.

16. vesiristä¹. severt eli. vesiristä ätton² menti tšerikkō. siäl vesi siunatti. sis_sitä vettä tōti putelika kottō. ja sis_tenti me_lōkō³ akkunalle nellä rissia. uxsilnē tōš_tenti nellä rissia. mūt juttua ebe_luu siäl. vesiristä ontogoñ pojat_teivad_erneit ja uppā. tütöt_teivad_ievikkai. sis_seivāt_siäl. siz_vettivat_panivad_rätikā silmät_tšin. siz_menti kujalē. siz_vettivad_ümpäri pōrüttivād. siz_ize vetti jalgassa oporkā⁴ ja viskaz_üli kurā pihā. kuhebole se oporka meni, sinneppōlē siz_mehele mened.

28. VII 1937.

17. karja pahaš_tsäüp_karjušil. sis_karjušši vahti¹ tätä, mikä on karjal. karja ep_tsäü üväs. siš_tsülä bābuškōd_jutte-

14. Allika (= lähte, lätte) haldjas. Seda aina räägiti: näe, haldjas käib ennast pesemas allikas. Tal on pikad juuksed. Aina peseb oma juukseid. Aga ise itkeb. Muud tolku ei saanud, aina itkes. Juuksed olid kahele poole kaela tõmmatud.

15. Jõulus õled toodi tuppā. Ja siis olid jõulud. Lapsed said mängida.

16. Kolmekuningapäev (= veeristed). Seevõrd oli. Kolmekuningalaupäeva õhtul mindi kirikusse. Seal vesi õnnistati. Siis seda vett toodi pudeliga koju. Ja siis tehti kriidiga aknale neli risti. Ustele ka tehti neli risti. Muud juttu polnud seal. Kolmekuningapäeva õhtul poisid tõid herneid ja ube. Tüdrukud tõid jõhvikaid. Siis sõid seal. Siis võtsid panid rätiga silmad kinni. Siis mindi tänavale. Siis võtsid, ümber keerutasid (= pööritasid). Siis ise võttis jalast kota ja viskas üle kura piha. Kuhupoole see kott läks, sinna-poole siis mehele lähed.

17. Kari pahasti käib karjusel. Siis karjus vahtis seda, mis on karjal. Kari ei käi hästi. Siis küla vanaemad ütlesid: mine nõiale.

eṭ kukko sittu minū kokò pāle, selles¹ mie poigā leūtsin². — menti kuza nellā tē hārā³. sis_kūleṭi, kuspōṭi koira haukub. sis_siālt košolaižet_tulla. — tütöd_ņeitomusi_tetšivād. ūvōē jeulū ontogonna neisivat_tütöd_makkāmā, ja panivat_špeilī⁴ ja grēbānī⁵ pānalā. sis_tāmā juttēv: sužo'nnqi, narāžo'nnqi⁶, tuē miṭ pād_arjāmā. — ženiz⁷ se tuli ūlā arjāmā. menikkāl_tuli, a menikkāl_ep_tullud. tšen vanaš tütōš jāi, sell_ep_tullud. sel_meni ū dārom⁸. — a poigad_ņeisivad_makkāmā. sis_panivad_ēikā jalkāšē sukā. siz_nōriķ_tuli tempāmā sukkā jalgassō vällā. tšen neis naimā, sel_tuli nōriķ, tempas_sukā jalgaš vällā. a tšen eb_ņeissud_naimā, sell_ep_temmattu sukkā vällā.

29. VII 1937.

20. strašno nāteli¹, siz_bābuškad_ain_tšerikkoz_ikā_ēti. jēgeperāl_ēli_ēmaš_tšülāš_tšerikko. a strašno pātnittsa², siz_ēti_kaugā, kokò päivv_ēti_tšerikkoz. siz_oxtoṅon_tulī kottō. siz_mūt_sīvā_evād_ānnettu_ku_hapō_kapustoi³. leipā_semperāš_ēb_ānnettu, eṭ_se_on_sūmātōim_pāivā⁴. a mēnēd_bābuškat_tšed_jumalā_pitivād, ēlivat_kēlmet_pāivā_sūmāttā. esimeit-

kukk tähendas. Et kukk sittus minu hunniku peale, sellepärast (= sellest) ma poja leidsin. — Minda, kus neli tee haru. Siis kuulati, kuspool koer haugub. Siis sealt kosilased tulevad. — Tüdrukud nõidumisi tegid. Uueaasta (= uue jõulu) õhtul heitsid tüdrukud magama, ja panid peegli ja kammi pea alla. Siis tema ütleb: määratud, ehitud, tule mul pead harjama. — Peigmees siis tuli öösi harjama. Mõningal tuli, aga mõningal ei tulnud. Kes vanatüdrukus jäi, sellele ei tulnud. Sel läks öö asjata. — Aga poisid heitsid magama. Siis panid paremasse jalga suka. Siis pruut tuli tõmbama sukka jalast ära. Kes hakkas naist võtma (= naima), sel tuli pruut, tõmbas suka jalast ära. Aga kes ei hakanud naist võtma, sellel ei tõmmatud sukka ära.

20. Suurnädal, siis vanaemad aina olid igäüks kirikus. Jõepäral oli omas külas kirik. Aga suurede, siis olid kaua, kogu päeva olid kirikus. Siis õhtul tulid koju. Siis muud süüa ei andnud, kui hapukapsaid. Leiba sellepärast ei antud, et see on söögita (= söömatu) päev. Aga mõned vanaemad, kes pidid (lugu) jumalast, olid

zel enipäivä, ku vaš xristo·s voskre·s⁵ eli, siz nāmät seiväd. eli mokomī bābuškoita.

29. VII 1937.

21. tuli on dovariš üvä. piäp kattsua perilè, onks ahjo vahva. ahjo, k on rikki, sis perenain on sūtälain. tuli tuli, rihi lähs pelemä. perenain on vārä. perenaize tšäeš tuli. a ahjo eli takant lehtsi. i veē i¹ sē neis pelemä. sē eli pereme vārüz, mihs peremez ep paraža.

29. VII 1937.

22. pelliukpäiv, sis tütöd lauletti, soikkola tšelel lauletti. sis koko nätelä vain ikä oxtogoñ tšäiväd laulemaz. tšela eli šüb¹ päl, tšel kauztana². ikä ämarikko tšäim laulmaz. sis sūr liukupäivä tuli. siz mentì tšerikkò nõred i vanad. sis tšerikoš tuati, sis süti murššinā, vanad neisti hōkamä³. a nõred mentì keik üftè kokkò. nüt tarz epen⁴ kattsua. sis saivat kaqs evessa⁴. nüd mennä liukumä vēräsè tšüläsè. mēm vaiķ līvtšüläsè esimeizeš. mēmmp futku it kattsomä. vähänaika tantsitti sieļ, ja lauletti. — emmp tänne tuļļēD makkamä. meil on menemiš teise tšüläsè. issuzimma epezele pāle ja laulzimma,

kolm päeva söömata. Esimesel lihavõttepühal, kui vast „Kristus on ülestõusnud“ oli, siis nemad sõid. Oli niisuguseid vanaemasid.

21. Tuli on seltsimees hea. Peab järele vaatama, kas ahi on kõva. Ahi kui on rikkis, siis perenaine on süüdlane. Tuli tuli, maja läks põlema. Perenaine ei ole õige (= on väär). Perenaise käest tuli. Aga ahi oli tagant lõhki. Ja vaat, see hakkaski põlema. See oli peremehe süü (= väärus), miks peremees ei paranda.

22. Väike vastlapäev, siis tüdrukud laulsid, soikkola keelel laulsid. Siis kogu nädal vaid iga õhtu käisid laulmas. Kel oli kasukas peal, kel kaftan. Iga ämariku (ajal) käisime laulmas. Siis suur vastlapäev tuli. Siis läksid kirikusse noored ja vanad. Siis kirikust tuld, siis söödi hommikueine. Vanad heitsid puhkama. Aga noored läksid kõik ühte kokku. Nüüd tarvis hobune vaadata. Siis said kaks hobust. Nüüd lähevad liugu laskma (= liuguma) võõrasse külasse. Läheme kas või Liivkülasse esimeseks. Läheme futkusid vaatama. Vähe aega tantsiti seal, ja lauldi. — Meie ei tulnud siia magama. Meie peame minema (= meil on minemist) teise külasse. Istusime

menimḡ л а u k à s u л e k a t t s o m à . m e n e m ḡ л а u k ā л а t i k k o i k a t t s o m à , m i t ä л а t i k a t п л а t i z e в а d . m e n i m ḡ л ä l l ä l l e r i h è s è . t e n t i t ä s t a n t t s ü e s i m e i z e š . s i z л а u л ö m m a . — m i t ä m e i l t ä l л а u л ä , k o t t ö t a r i z m e n n ä . l ä h z i m ḡ k o t t ö . t u l i m ḡ e m à t š ü l ä s è . m e n i m v o l o n a i z e л e . s i z m ü л а u l i m s i e l , j a t a n t s i m . s e e l i s e l i u k u p ä i v ä . s i s p o i g a d j a t ü t ö d , k o l ä h s i v ä d v ä l l ä , s i s k e i k k i l e p i t i p r o š š a i t t ä . v a n a d ä m m ä d a i n p a j a t t i v a d : s e o n p r o š š a л e ŋ i v e t š e r ⁵ . s i s s e i t s e n ä t e l i e n i p ä i v ä s s ä p o i g a d j a t ü t ö d e i v ä t t š ä ü n ü d k u z a i d . k u t š e r i k o š t u l i v a t p ü h ä n n ä , k o h e ⁶ s e i v ä d j a h ö k a z i v a d .

29. VII 1937.

23. k u t i k k a t a g o p s e i n ä z , j ö l t i , t š e n n i t s i t p e r e š k ö л e в .

29. VII 1937.

24. k a b r i ö s e k o m e n i m ḡ t š e r i k k ö , i t š ä p ä i v ä t š ü l ä s lä p i m e n i m ḡ . m ä r ä p ä i v ä n t š ä ü t i k a b r i o z . i n e m i z e t t e t š i v ä d л u p a u s e d : e л k ö k u t š i r e , a i m e n e n t š e r i k k ö . e l i j a л k t š i p p ö v a i t š ä s i v a i s i l m ä d , s i z л u p a u s t e n t i . m e n t i m ä r ä л t a p p e t š ü s ü m ä . s i ä l e l i p ä s i m ä t š i . s i ä l e l i m ä r ä o b r a z a m ä e z . s i t j o z s i l ä h e v e s i o b r a z a n a л t a . s i z e l i t e n t ü s ü r b r ü d a ¹ . s i s s i e l l i n e m i z e t p e s s i z i v ä d . j a s i s p a n i v a t s i n n a v e r x o d ² . k o l i j a л k a , s i s

hobusele peale ja laulsime, läksime Laugasuule vaatama. Läheme Lauga latikaid vaatama, mis latikad lobisevad. Läksime Lälläle tuppä. Tehti taas tantsu esiteks. Siis laulame. — Mis me siin laulame (= mida meil siin laulda), koju tarvis minna. Läksime koju, tulime oma külasse. Läksime Vofo naisele. Siis meie laulsime seal, ja tantsime. See oli see vastlapäev. Siis poisid ja tüdrukud, kui läksid välja, siis pidid kõikidega jumalaga jätma. Vanad eided aina rääkisid: see on jumalagajätu-õhtu. Siis seitse nädalat lihavõtteni poisid ja tüdrukud ei käinud kusagil. Kui kirikust tulid paastu ajal, kohe sõid ja puhkasid.

23. Kui tooneseppe taob seinas, öeldi, keegi siit perest sureb.

24. Kapriosse kui läksime kirikusse, Igapäeva külast läbi läksime. Maarjapäeval käidi Kaprios. Inimesed tegid lubadused: olgu kui kiire, ikka lähen kirikusse. Oli jalga haige või käsi või silmad, siis tehti lubadus. Mäi Maarjalt abi küsima. Seal oli paasmägi. Seal oli Maarja kuu mäes. Siit jooksis allikavesi kuu alt. Siis oli tehtud suur tiik. Siis seal inimesed pesid endid. Ja siis panid sinna ohvri-

sukat pantì, ko tsäed_εntì, sis_pantì aλεizep. a ko eli kagna, sis_pantì rissi kagnassa. siäl_eli üps mēz. selle annettì, sè eli vahti. eli päl vaiva, sis_pani räti sinnə. siz_mitä sai verχod, müti vällä. sis_pētti sūr. molbeñá³, ett_înemizet_sātās_tervēs. înemizet_saivat_tervēs. enne ettsiziväd_înemized_ain_jumalaš_appē. nüd_ettšiväd_ain_doχtori⁴_mü. mis_ēn_vīštšümmet_seitšē_vōt_kazvonud, elänüd_ιμαλλα, bē_kūλλu, eī_nōriλ_înemisil_λ_on_pime_sōlikod⁵. enne sūti_veχkaleipä_ ja_înemized_εntì_tervəd. teol⁶_tšäuti, akanleipä_sūti. ja_vätši_eli_niku_tammikanto_terve. a_poi_kōzet_χυλλkuuvōt⁷_seitšeteiššümmed_vōttō_ιμα_kättsoit, pištät_tšiutot_ko_naisi_tšiutot_pälä. voti_vätši_eli_vahva.

29. VII 1937.

25. lūrainajō. înemîn_ep_pāznü_unēš_lahti. kelmet_sūd_gad_makaz_üht_voimā¹. se_tuli_päivās. mēvät_päivä_tšättē_makkāmā.

29. VII 1937.

26. ai_sie_niku_loittsijō. senalasku_on_mokomain. tširo_senā_ep_taχtonnud_juteλλα, siz_jutteli: ai_sie_loittsijō.

29. VII 1937.

annid. Kui oli jalg, siis sukad pandi. Kui käed olid, siis pandi kindad. Aga kui oli kael, siis pandi rist kaelast. Seal oli üks mees. Sellele anti, see oli vaht. Oli peal viga (= vaev), siis pani räti sinna. Siis, mis sai ohvriannid, müüdi ära. Siis peeti suur palvus, et inimesed saaksid terveks. Inimesed said terveks. Enne otsisid inimesed aina jumalast abi. Nüüd otsivad ikka tohtritpidi (= mööda). Mina olen 57 aastat kasvanud, elanud maailmal, pole kuulnud, et nooril inimesil on pimesoolikad. Enne söödi vōhaleiba ja inimesed olid terved. Teol käidi, aganaleiba söödi. Ja rahvas oli nagu tamme-kand terve. Aga poisikesed hulkusid 17 aastat ilma kaatsateta, pikad särgid, nagu naiste särgid, seljas. Vaat, rahvas oli tugev.

25. Luupainaja. Inimene ei pääsenud unest lahti. Kolm ööpäeva magas ühtesoodu. See tuli päikesest. Lähevad päeva kätte magama.

26. Ai sina, nagu loittsijō. Kōnekäänd on niisugune. Vandumissōna (= kirumissōna) ei tahtnud öelda, siis ütles: ai sina loittsijō.

27. *ūtē kaiṽò pantì pihòkà sōlā. a siz vesi puhasub.*

29. VII 1937.

28. *pärnäspāl pētī nastassiapäivā¹. se eli sūr pühä näil. olutt eli ikä taloš tšeitettü i vīnā tōtu. attoñ eli pappi tšasonal. õmnikoḷ takaz elivat tšerikkoz. mentī tšerikkò õmnikoḷ. annettī jarmo dādälē² tšättē. vanaḷē nastassiḷē jarmo dādā pani sis sinne tšünttelī. sis tuatī tšerikoš vällä. sis sūti ja jūti kotoñ ikä taloz.*

29. VII 1937.

29. *pedro eli. tšerikkoz elti oxtogoñ ja õmnikoḷ. ikä taloz eli olut tšeitettü. õmnikoḷ tšerikoš tuatī, sūti, jūti. tütöt poigad mentī gulättamā¹. tšenṭšüläz eli sūr siata. siḷḷal tantsitti ja lauletti. se eli pituneṭta².*

29. VII 1937.

30. *nuri. keḷmed märännüt viṭtä vetetä, sittēd. ja sis pannā ühtē ja ühesä kertā ottši¹ lugeb bābuška. siz ain seḷmāp sittēd ühtē keik. sis pāp tšäelē päle. sāp tšäsi terveš.*

29. VII 1937.

27. Uude kaevu pandi peoga soola. Aga siis vesi puhastub.

28. Pärnäspääl peeti anastaasiapäeva. See oli suur püha neil. Õlut oli igas talus keedetud ja viina toodud. Eelõhtul oli preester kabelil. Hommikul taas olid kirikus. Mindi kirikusse hommikul. Anti Jarmo-onule kätte. Vanale Anastaasiale Jarmo-onu pani siis sinna küünla. Siis tuldi kirikust välja. Siis söödi ja joodi kodu igas talus.

29. Peetripäev oli. Kirikus oldi õhtul ja hommikul. Igas talus oli õlut keedetud. Hommikul kirikust tuldi, söödi, joodi. Tüdrukud, poisid läksid lõbutsema. Keskkülas oli suur sild. Sillal tantsiti ja lauldi. See oli peoõhtu.

30. Nari. Kolm viletsat vihta võetakse, sidemed. Ja siis panakse ühte ja üheksa korda issameie loeb vanaema. Siis ikka sõlmab sidemed ühte kõik. Siis paneb käele peale. Saab käsi terveks.

31. rüsu¹. rüzulla on lukemized. siäl on siniš paperi² tarvis, mussà villa, siz meätua. meätua tarvis kräppiõ kurasäkä (~ kurasäkä) villoi päle. siz babuška lugeb vël villoi päle ottši, ühè Kerrà. siz lugeb jumal üvä isä. kuivat küzë oksa, märkän mäntrü, siz va kazomä, vana takant vesomä. neišsün mārā, pühä henki üli üheksän meren, kultakuppine käessä. kultakuppizez lusikka, marilë, tō tälle pallo terveit.

29. VII 1937.

32. kui mato pani, sis tarvis sōš vettä muttä. muakä üväs ërua. sis pajü kōrta vettä. pajü kōrëkä tarvis kevas panna tšīn, eī maβò mürkkü¹ eb meneiz etez.

29. VII 1937.

33. kui paisëd ëlti, pesti obrazad. sis pesti keik krampid¹ uhzeata. i naš pesti, vannitetti². vetetti naš jalkois tšīn. pā eli alla. siz valatti se vesi keik üli pā tälle. babuškad ain poškoroivad³ laxsi.

29. VII 1937.

34. oxtogoñ issumaš tšäüti. leñšinain eli. siäl tšäüti.

31. Roos. Roosil on lugemised. Seal on sinist paberit tarvis, musta villa, siis kriiti. Kriiti tarvis kraapida noaga villade peale. Siis vanaema loeb veel villade peale issameie, ühe korra. Siis loeb: Jumal hea isa. Kuivanud kuuse oks, märg männipuu, siis vaid kasvama, vana tagant võsuma. Neitsi Maarja, püha vaim üle üheksa mere, kuldkopake käes, kuldkopakeses lusikas. Marile, too talle palju tervisi.

32. Kui uss nõelas, siis tarvis soost võtta muda. Mudaga hästi hõõruda. Siis pajukoort võtta. Pajukoorega tarvis kõvasti panna kinni, et ussi mürk ei läheks edasi.

33. Kui paised olid, pesti pühased. Siis pesti kõik krampid uksele. Ja laps pesti, vannitati. Võeti laps jalgadest kinni. Pea oli all. Siis valati see vesi kõik üle pea talle. Vanaemad ikka toherdasid lapsi.

34. Õhtul istumas käidi. Lesknaine oli. Seal käidi. Kedrati,

tšedrätti, verkkö kōtti, sukkà tenti. tütöt_tetšiväd. pojod_gar-
moškā¹ pillittiväd². tšen mitä tumsi³, se sitä pajatti.

29. VII 1937.

35. meil_eli siäll_üps vana dēduška¹. tšen essi epezē, se
üvā karvā ep_kantannud, kui vai dēduška näšši, eē sis teid_üvā
epezē. naized_juttelivad: täl tarvis karvat_keritā² vällä ja
kurittā. se vana tereška, sel_on paha silmäne³. — sin⁴ ta-
kañ on vana mēz. täl_on mokomō sena, ku juttēb, siz_ain tuēb-
ennettomūz. mie lupān ment kertā, eē keik karvat_keritšen² ja
vēn māššivē päle. keik peletan sinū karvad. sis_takaz_antib.
siz_bele mittäit vikkā. tämä on paha inemin.

30. VII 1937.

36. kattilalalalain_jueiti, eē kats, mēt_pummalittsa,
siäl vetap_kalmolain tšin. pajatetti, ett_eli naizelokkā kujullin¹.
i mēzelokkā kujullin¹. ment kertā meil piti mūhā² mennä sättamā.
em_mie nähnu siäl tšettä. keik kalmo.naized_makazivat_keik
rauhaza³. ei siäl be.luu hiirt ei harakkā⁴.

30. VII 1937.

vörku kujuti, sukka tehti. Tüdrukud tegid. Poisid mängisid lööts-
pilli. Kes mis teadis, see seda rääkis.

35. Meil oli seal üks vana vanaisa. Kes ostis hobuse, see head
karva ei kandnud, kui ainult vanaisa nägi, et sina töid hea hobuse.
Naised ütlesid: tal tarvis karvad ära pügada ja karistada. See vana
Tereška, sel on paha silm. — Siin taga on vana mees. Tal on nii-
sugune sõna, kui ütleb, siis aina tuleb õnnetus. Mina luban mitu
korda, et kõik karvad pöan ja viin maakivi peale. Kõik põletan sinu
karvad. Siis andub tagasi. Siis pole midagi viga. Tema on paha
inimene.

36. Kattilal ikka öeldi, et vaat, lähed Pummala, seal võtab
kalmuline kinni. Räägiti, et oli naisterahva kujuline, ja meesterahva
kujuline. Mitu korda meie pidime hilja minema saatma. Ei mina
näinud seal kedagi. Kõik kalmulised magasid kõik rahus. Ei seal
polnud hiirt ei harakat.

37. *ku tikkalintu tagop₋seinäz, siz₋medde peres̄ piäb₋lēmä*
кōλλḗD. se einusAB, etti kōλλḗD lēB.

30. VII 1937.

38. *mussa katti meni üli tē. ebē⁷ üvā.*

30. VII 1937.

39. *jānis¹ tāz₋mēB. ebē⁷ üvā. se kososilmä² lensi³ üli tē.*
nüt₋tšērā aizat₋kottō. siz₋eb₋mahza mennä. siz₋mēt₋turhā⁴
senē tē.

30. VII 1937.

40. *tein nain tuēb₋vassā. siz₋eṭsi silmäd. siz₋mittäid*
ain tuēp₋pahā.

30. VII 1937.

41. *ukō nōti. ukko ampu. ukō nōti sātī tšättē. vəkā bā-*
buška_lḗ, jogorkā bābuška_lḗ. tämä keik lahzet₋prāvitAB. nōti
on ümmärkäine niku stokanā¹ pehja. mie näin, ko jogorkā
bābuška lahsi¹ pesi. saunas₋pesi. vetti lahze¹ jalkois¹-tšīn, siz₋
vali üli pā¹ vē.

30. VII 1937.

37. Kui rähnlind taob seinas, siis meie perest peab saama surnuid. See ennustab, et saab surnuid.

38. Must kass läks üle tee. Ei ole hea.

30. Jänes taas läheb. Ei ole hea. See kõõrdsilm lendas üle tee. Nüüd keera aisad koju. Siis ei maksa minna. Siis lähed asjata selle tee(konna).

40. Teine naine tuleb vastu. Siis otsi silmad (s. o. siis mine minema). Siis midagi ikka tuleb paha.

41. Pikse kuul. Pikne ambus. Pikse kuul saadi kätte. Viige vanaemale, Jogorka vanaemale. Tema kõik lapsed teeb terveks. Kuul on ümmargune nagu klaasi põhi. Mina nägin, kui Jogorka vanaema lapsi pesi. Saunas pesi. Võttis lapse jalgadest kinni. Siis valas üle pea vee.

42. vihmā kāre vēt vētab. se vētab_jeģeš vettā i järveš vētab. ðmnikoļ ko_on, sis_peutā tā^{B1}. a oxtogoņ, siz_on vihmassi. a ko jeģe pāle kašob, jeģeza on keik tēD, keik tēt_tu.λλā jeķķē, siz_on vihma plattsiz². a vihmā sāb, ja vēz_on sūret_pu.λλod, siz_on pittšp vihma.

30. VII 1937.

43. āvveļ kūl tarš¹ metšā isuttā. a vanaļ kūl, ko tahod_nīttūā puhassā, etteb_vezot_kazvois sis_tarvois_kū pehjaļ, kōs²_taivās_kū louwvā³. ko riht ehitetā, pannā sammeli, sis_sel pāl¹ on tarš¹ tšiskō māš vällä sammēlit (~ sammōlit). siz_ebē tširp_pua eb_lutikkā.

30. VII 1937.

44. ku ēt_paha λaχsi, sinnua jumal nūt_toruv¹. päivāl, ko jumal jürizēb. mē nurkkā, risti² jumal.λλe. siz_jumal ođdāp_sinnua.

30. VII 1937.

45. rūttšēt_tarviz_λata vällä. tänāpā on ūvā_λima. tuep_päivūkkāin¹. sis_kuivatab. sis_karizeb_maha. siz_ep_χōli² rīgā vīijā³. sis_pe.λλoļ veip_tappā.

30. VII 1937.

42. Vikerkaar (= vihmakaar) vett võtab: see võtab jõest vett ja järvest võtab. Hommikul kui on, siis põuda ennustab (= teab). Aga õhtul, siis on vihmaks. Aga kui jõe peale vaatab, jões on kõik teed, kõik teed tulevad jõkke, siis on vihm platsis. Aga vihma sajab, ja vees on suured mullid, siis on pikk vihm.

43. Uuel kuul tarvis metsa istutada. Aga vanal kuul, kui tahad niitu puhastada, et võsud ei kasvaks, siis tarvis kuu põhjal, kui taevast kuu luuakse. Kui maja ehitatakse, pannakse samblaid, siis sel päeval on tarvis kiskuda maast üles samblaid. Siis ei ole kirpu ega lutikat.

44. Kui oled paha laps, sind jumal nüüd tõreleb. Päeval, kui jumal müristab, mine nurka, löö risti ette jumalale (ehk palu jumalat). Siis jumal hoiab sind.

45. Rukkid tarvis ära koristada. Täna on hea ilm. — Tuleb päike. Siis kuivatab, siis variseb maha. Siis ei ole tarvis rehte viia. Siis põllul võib peksa (= tappa).

46. eli keämè vellessè. elivät keämè vellessè üvässi. eväd rījellè¹. eli neil nägriz mettsä tsülvettü. ain varkät tsäüti nagriz vargassamaz. tuli kottò vanep velle ja pajataв: mitä, tarviz neis vahtimõs tsäüttä². tuli vanep³ kerta mennä. vanep meni oxtogoñ vahti. tuli varkād, ja tätä lütü³ kevassi. tämä õmnikoñ tuep kottò ja on lätinnud ümprr pätä keik rätü.

sis tuli tšehsimein. meni oxtogoñ vahti. täs tulivad var kād. täs tällè annetti saunä. täs tuli kottò. täs pä mässättü tšin.

a nõrepä velliä, sitä kutsutti ivan dura ššok⁴. — mitä sie tuhkise gloi⁵! kül⁶ sie sät saunä tõž! — tällè eväd jute tu, eť sāp saunä. no ā tämä vetti rakkopilli ja vetti vasarā ja pik karaizè põlkü⁷. tämä težsi tulè sinne. ize issūs pako lè ja akè lävitellä⁸, pillittä⁸ rakkopilliä. tulla varkād. — parep on pilli küne ma ko nagriš vargassä. — a siäl küntelivad ja leivät tant tsua. — parep on pilli küne ko nagriš vargassä. — oi veikkon⁹, epeta minnuu lävittämä⁸. — näütä, veikkon, sermiä. — oi ko si paksut serme d. pä nüt pako ñ. mie teränän serme d. sis sie säd lävitellä. — se pani pako ñ serme d. tämä ko pani vasarā ñ

46. Olid kolmekesi vennad (= veljed). Elased kolmekesi vennad hästi. Ei riieldnud. Oli neil naeris metsa külvatud. Aina vargad käisid naeris varastamas. Tuli koju vanem vend ja kõneleb: mis, tarvis hakata vahtimas käima. — Tuli vanema kord minna. Vanem läks õhtul vahti. Tulid vargad, ja teda löödi kõvasti. Tema hommi-kul tuleb koju ja on seadnud ümber pea kõik rätü.

Siis tuli keskmine. Läks õhtul vahti. Taas tulid vargad. Taas talle anti sauna. Taas tuli koju. Taas pea mässitud kinni.

Aga nooremat venda, seda kutsuti Ivan lollike. — Mida sina, tuhasõeluja! küll sa saad sauna ka! — Temale nad ei õelnud, et saab sauna. No aga tema võttis torupilli ja võttis vasara ja väikese paku. Tema tegi tule sinna. Ise istus pakule ja hakkas (= algas) mängima, puhuma torupilli. Tulevad vargad. — Parem on pilli kuulata kui naerist varastada. — Aga seal kuulasid ja löid tantsu. — Parem on pilli kuulata kui naerist varastada, — Oi, mu veljeke, õpeta mind mängima. — Näita, mu veljeke, sõrmi. — Oi, kuidas sul on paksud sõrmed. Pane nüüd pakule. Ma teritan sõrmed. Siis sa saad mängida. — See pani pakule sõrmed. Tema kui pani vasaraga

sermi mü. tämä sermet_suhu¹⁰. ja lähs mettsä menemä. jätti epezē_i vankkurid. tämä vetti pillid_i emat_kapinat_tšättē. a tält üft nagriš ev vargasettu. i sis_tämä tei epezē kottō. pani emä rattisē.

ja õmnikoḻ menivät_kattsomä. tuhkisegloḻ be.ḻḻḻ üftä nagriš vargasettu. vanep velle dava'i¹¹ tšüsümä. — ē nī üvā, mē minū ēš. mie_n läsivā. — mēn nī mēn. — tämä oxtogoḻ vetti tās_emä muzikā¹² ja tās_lähsi. teḻši tervaskantō tulē. ja ize issūs pōlkū pālē. lävittelep_tāz. ja tueb_epen. vargas_tās_tueb. pani epezē puhē¹⁰ tšīn. pari eveš ēz. pani epezē üvās puhē tšīn. ize tuli tulē jūrē¹³. — parep pilliä kūneḻ ko nagriš vargassā. — lei tanttsua nī, eḻ jalgat_plakksivad vā. — näütäk¹⁴, epeta minnu pillittämä. — näütäk tšäsī. — a ko siu.ḻḻḻ_on sermet_paksud. sermed_niku karū tšäed. ja neḻde sermikā ep_sā pillittä. pāk¹⁴ pako.ḻē. mie üvāssi teränän. sis_sinuš tuep_pillimēz. — tämä ko pani pako.ḻē, tämä pani vasarākā sermi_mü. sermet_suhē¹⁰ ja mettsä tās_lähsi. ep_täl be.ḻḻḻ epezī žaliä¹⁵, ev_vankkurī. a tuhkisegloi issūs_pālē ja tās_tuli kottō. pani epezē rattisē tās.

sõrmi mööda, tema sõrmed suhu. Ja läks metsa minema. Jättis hobused ja vankrid. Tema võttis pillid ja oma asjad kätte. Aga temalt ühte naerist ei varastatud. Ja siis tema tõi hobuse koju. Pani oma aita.

Ja hommikul läksid vaatama. Tuhasõelujal polnud ühte naerist varastatud. Vanem vend kohe paluma (= küsima). — Ole nii hea, mine minu eest. Mina olen haige. — Lähen, siis lähen. — Tema õhtul võttis taas oma muusika ja taas läks. Tegi tõrvaskändu tule. Ja ise istus paku peale. Mängib taas. Ja tuleb hobune. Varas taas tuleb. Pani hobuse puu külge kinni. Paar hobuseid ees. Pani hobuse hästi puu külge kinni. — Ise tuli tule juurde. — Parem pilli kuulata kui naerist varastada. — Lõi tantsu nii, et jalad plaksusid vaid. — Näita ometi, õpeta mind pilli mängima. — Näita ometi, käsi. — Aga kuidas sul on sõrmed paksud. Sõrmed nagu karu käed. Ja nende sõrmedega ei saa mängida. Pane ometi pakule. Ma hästi teritan. Siis sinust tuleb pillimees. — Tema kui pani pakule, tema pani vasaraga sõrmi mööda. Sõrmed suhu ja metsa taas läks. Ei tal õlnud hobusest kahju ei vankrist. Aga tuhasõeluja istus peale ja taas tuli koju. Pani hobuse aita taas.

tuli päivä. mei tšehsimein velje kattsomà. ebē üftņ nagriš vargasettu. i pajatab vanepalē veljelē: kats, ko medde tunkisegloi on tark. ebē üft nagriš vargasettu. — vanep juttēb: sie tšüzü tätä üssi vahti. tämä tuli kottō ja tšüzüp_siz: eļē nī üvā veikko. mie eļen lāsivā. mē minū ēš vahti. — tämä oxtogoņ tās_vetti emat_karjā neuvod¹⁶, i meni. tešši tās_tervaskantō tulē. i ize issūs pōlkū pāle ja lāvittēv_vā emā rakkopilliā. vähānaikā tueb vargas tās keļmed_eveš ēz. ja sis_tuli tämä tüvē: tere¹⁷, veikko. — meni pani üvāssi epezet_tšin. tuli tämä tüvē. — parep on pilli künēma ko nagriš vargassā. — küntēli. — epet minnuā, veikko, lāvittēlemā. — näütāk, veikko, sermiā. — oi ku silloņ paksut_sermed. pāk tāhe pōlkülle. mie vähāze terānān. — a ko pani pōlkülle. pani vasaraļ pālē. ja sermet_suhē ja lāhs. iše¹⁸ kiljub: балала, балала. tämä isub vähānaikā pōlkūl. korjaz¹⁹ emad_muzikad_i pōlkū. issūs rattālē ja tās_tuli kottō. tās_pani epezē rattisē ja meni kottō. sei ja neis makkāmā.

vanep ja tšehsimein mentī kattsomā nagrišsō. tarviz_nagriš vällä reppiā. tšen tāp_ko pallo tämä palkkā tahob. a parep

Tuli päev. Läks keskmine vend vaatama. Ei ole ühte naerist varastatud. Ja kõneleb vanemale vennale: vaat, kuidas meie tuhasõeluja on tark. Ei ole ühte naerist varastatud. — Vanem ütleb: sina palu teda öösiks vahti. Tema tuli koju ja palub siis: ole nii hea veljeke. Mina olen haige. Mine minu eest vahti. Tema õhtul taas võttis oma karjanõud, ja läks. Tegi taas tõrvaskändu tule. Ja ise istus paku peale ja puhub ainult oma torupilli. Vähe aega, tuleb varas taas kolm hobust ees. Ja siis tuli tema juurde: tere, veli. — Läks, pani hästi hobused kinni. Tuli tema juurde. — Parem on pilli kuulata kui naerist varastada. — Kuulas. — Õpeta mind, veli, mängima. — Näita ometi, veli, sõrmi. — Oi, kuidas sul on paksud sõrmed. Pane ometi siia pakule. Ma vähekese teritan. — Aga kui pani pakule, pani vasaraga peale. Ja sõrmed suhu ja läks. Ise kiljub: балала, балала. Tema istub vähe aega pakul. Korjas oma muusikad ja paku. Istus vankrile ja taas tuli koju. Taas pani hobuse aita ja läks koju. Sõi ja heitis magama.

Vanem ja keskmine läksid vaatama naerist. Tarvis naeris välja kiskuda (= rebida). Kes teab, kui palju tema palka tahab. Aga

revim vällä. on õletõ. revim vällä ja mēm kottõ. siz on tä-
mäs õletõ. siz neisivad rattī nessamā. kaheḷt vanepelḷ i tšensi-
meizelt nessivad. a nõrepaḷ siz eli keik sittā rattī ümpär pallo.
täma pajatab: tulkā minū rattīs nessamā. — a ko sie rattīs neṣad,
ko sittā pallo. — mie pān laovvad ja nessegā miu rattīsē. — pani.
ūheš nurkaš nešetī. ja siäl epezē vaḅkkurid menivād ühte, trā-
lizevad. — mitä, veikko, siḷḷ on? — a vot, iḷatkā sitad vällä.
sis sättd. vešetī labit²⁰ tšättē. iḷattī ümpär rattīs keik vällä.
ja täma teḷši rattī uhzē avē. ja siz antē²¹ vanepalē velḷelē ūhe
epezē. tšensimeizelē antē kaḅs evēš ja enelē jätti keameḷ. — vot
tunkiseḅloi jaiḷši tarkõssi. a nē kah velḷessed jäivāt tuhmassi.
vanalḷ ämmalt kūḷḷud, parolḷ. eli luḅgā tšüläs.

30. VII 1937.

47. elivad mēz i naine¹. elivad vähä pallo parvez. ja sis-
süntü näilē tüttõ. siz vetti se nain²¹ kōli vällä. mēz vetti
tütõkkäizeḷt² pāt ettsimā. sis sai sūrē tai pās. sit teḷši tšeri-
tšennad, tai nahgaš, ja siz lähsi naiš ettsimā. tuli tüttõ vassā. —
ja, kuē sie mēz mēv? — mēn naišv koḅžomā. — a vot veta
minnu! — a vot ko mēp kase tšeritšentš jalkā, siz vetan. —

parem kisume välja. On hooletu. Kisume välja ja läheme koju. Siis
on sellest hooletu. Siis hakkasid aita tõstma. Kahelt vanemalt ja
keskmiselt tõstsid. Aga nooremal siis oli kõik sitta aida ümber palju.
Tema kõneleb: tulge minu aita tõstma. — Aga kuidas sa aita tõs-
tad, kui sitta palju. — Ma panen lauad ja tõstke minu aita. — Pani.
Ühest nurgast tõsteti. Ja seal hobusevankrid läksid ühte, tärisevad.
— Mis, veli, sul on? — Aga vaat, koristage sitad ära. Siis saate.
Võeti labidas kätte. Koristati aida ümber kõik ära. Ja tema tegi
aida ukse lahti. Ja siis andis vanemale vennale ühe hobuse. Kes-
misele andis kaks hobust ja enesele jättis kolm. — Vaat, tuhasõe-
luja saigi targaks. Aga need kaks venda jäid rumalaks.

Vanalt vanaemalt (= ämmalt) kuulnud, Parolt. Oli Luuga
külast.

47. Elasid mees ja naine. Elasid vähe, palju üheskoos (= par-
ves). Ja siis sündis neile tüdruk. Siis võttis see naine, suri ära. Mees
hakkas tüdrukukesel pead otsima. Siis sai suure tai peast. Sellest
tegi pastlad, tai nahast, ja siis läks naist otsima. Tuli tüdruk vastu.
— Ja, kuhu sina, mees lähed? — Lähen naist kosima. — Aga vaat,
võta minu! — Aga vaat, kui lähed see pastel jalga, siis võtan. —

täl_лeli ni sūr jalka, etteb mennü sūr varvaz. tämä táz lähsi pahoī melil. meni meni mettsä mü. järšši emī jalkoī. ja tuli táz mehele vassā. táz mehelt tšüzüb: kuhe sie mēz mēD? — tuli miī ennetomūz. nain¹ kōli vällä. tarš mennā nōrt naiš ettsimā. — veta minnuā. — jotko mēp tšeritšentš jalkā, siz vetan. — jo meni pōl jalkā sellē. tämä táz lähsi. mēz lähsi tēt mü, tämä mettsä. táz davaⁱ jalkoī takomā, meni meni mettsä mü. mēz mēp tētā mü. tämä mēb mettsä mü. tās tuli mehelē vassā, ja táz mehelē teretāB⁴. mehelt tšüzüb: kuhe sie mēz mēD? — naine¹ kōli ja nüd jāin üpsinā. ja nüd lähzin naiš kožžomā. — veta minnuā. — no ko mēp tšeritšentš jalkā, vetan. — no neis mittamā. meni tšeritšentš jalkā. no lähetti kottō tulēmā. tuliti kottō. elivād vähānaikā. süntü sellē üvele nōriko_лle tüter⁵. a tämä vanā naižē tütärt⁵ ep suvannud. sātāb üptē kehtā, sātāp teisē kehtā. kuhe sātāb, sis tämä dūmāb ett enāpā kottō ep tuē. sis pani tämä kaiuō āre tšedrāmā. tämä tšedrāš tšedrāz. vārttān tokku kaiuō⁶. tämä jožs kottō. — māma, mi_лt vārttān tokku kaiuō. — nüd mē veta vällä kaiuossō. — tämä meni kaiuōš vettamā vällä. üps vanamēz on siäl kaiuoz. ja vanamel_л on lautta. lauttaž on üps lehmā. vana-

Tal oli nii suur jalg, et ei läinud suur varvas. Tema taas läks pahal meelel. Läks läks metsa mööda. Raius oma jalgu. Ja tuli taas mehele vastu. Taas mehelt küsib: kuhu sa, mees, lähed? — Tuli mul õnnetus. Naine suri ära. Tarvis minna noort naist otsima. — Võta minu. — Kui läheb pastel jalga, siis võtan. — Juba läks pool jalga sellele. Tema taas läks. Mees läks teed mööda, tema metsa. Taas kohe jalgu taguma. Läks läks metsa mööda. Mees läheb teed mööda. Tema läheb metsa mööda. Taas tuli mehele vastu, ja taas meest teretab. Mehelt küsib: kuhu sa, mees, lähed? — Naine suri ja nüüd jäin üksinda. Ja nüüd läksin naist kosima. — Võta minu. — No, kui läheb pastel jalga, võtan. — No hakkas mõõtma. Läks pastel jalga. No läksid koju minema (= tulema). Tulid koju. Elasid vähe aega. Sündis sellele uuele noorikule tütar. Aga tema vana naise tütart ei armastanud. Saadab ühte kohta, saadab teise kohta. Kuhu saadab, siis tema mõtleb, et enam koju ei tule. Siis pani tema kaevu äärde ketrama. Tema ketras, ketras. Värten kukkus kaevu. Tema jooksis koju. — Ema, mul värten kukkus kaevu. — Nüüd mine võta välja kaevust. — Tema läks kaevust võtma välja. Üks vanamees on seal kaevus. Ja vanamehel on laut. Laudas on üks

mez juttēv: pā eināt persē ettē ja sitat pā sū ettē. — a tämä meni pani eināt sū ettē. a sitat pani persē ettē. vanamez antē tällē vārttānā vällä ja pikkaraizē karpī kuatā antē. ja tämä tuli kottō siält. pikkarain koira kujal haukuv⁷: kiu kau, meije⁸ marō tuep kottō, kuatkarppi kaina lozq. kari⁹ on ēz, kari on takañ. — emäl vihä täüñ. tütär tās kottō tuli. tämä pani emä tüttrē tšedrämä. tämä tedrāš tšedrāz. eb vārttānā toku kaivūō. tämä süttu. viskas. johzep kottō. — māmā, miñ vārttān tokku kaivūō. — mē vettamā vällä. — tämä meni vettamā vällä ja vanamēs tās isup siäl. ja vanamel on lauttō, ja lauttōz on lehmä. ja vanamēs sätap sitä tüttrē eini panemä. — pā sitat sū ettē ja eināt persē ettē. — tämä meni ja pani sitāvīsi¹⁰. sitad eati sū ēz, a einād eati persē ēz. antē tällē vārttānā ja pēñē karpī. pēñē karppi ep pannut kuatā. pani sittä. tuep kottō. koira haukuv: kiu kau, meije marffō tuep kottō, sittakarppi kaina loz. sitta on ēz, sitta takañ. — a emä koukukā koira - plāts! — mitä sie haukud! kuat on karppi¹¹ kaina loz. — sittakarppi kaina loz. — koira: sitt on ēz, sitt on takañ. — tuli kottō. avattī karppi avē. kašotā: sittä onštī täüñ. marffō jäi köühässi¹². a se

lehm. Vanamees ütleb: pane heinad perse ette ja sitad pane suu ette. — Aga tema läks pani heinad suu ette. Aga sitad pani perse ette. Vanamees andis talle värtna välja ja väikese karbi kulda andis. Ja tema tuli koju sealt. Väike koer tänaval haugub: kiu kau, meie Marō tuleb koju, kuldkaup kaenas. Kari on ees, kari on taga. — Ema viha täis. Tütär taas koju tuli. Tema pani oma tütre ketrama. Tema ketras ketras. Ei värten kuku kaevu. Tema vihastus. Viskas. Jookseb koju. — Ema, mul värten kukkus kaevu. — Mine välja võtma. — Tema läks välja võtma ja vanamees taas istub seal. Ja vanamehel on laut ja laudas on lehm. Ja vanamees saadab selle tüdrukku heinu panema. — Pane sitad suu ette ja heinad perse ette. — Tema läks ja pani sedaviisi. Sitad olid suu ees, aga heinad olid perse ees. Andis talle värtna ja väikese karbi. Väikesesse karpi ei pannud kulda. Pani sitta. Tuleb koju. Koer haugub: kiu kau, meie Marffa tuleb koju, sittä kaup kaenas. Sitt on ees, sitt taga. — Aga ema kooguga koera, parts! — Mis sa haugud! Kuldkaup on kaenas. — Sittä kaup kaenas. — Koer: sitt on ees, sitt on taga. — Tuli koju, avati kaup lahti. Vaadatakse: sitta ongi täis. Marffa jäi vaeseks

maŕo, sē sai rikkāssi. — minnuu sūtettì, jūtettì, paraikoza elän marũòkà.

30. VII 1937.

48. elivat tās keamē vellesed. ja eli näil üqs sesar ja isä emä. ja üqs vellì eli jūmari. isä eli sār rikaz. tämä mitä sāv, tās vep kabakkā¹. ja siz vellet pajattēvat kaheṭsezzè, mitä nei-zeṁ teṭsemāsè. juttēvad izälè: anna tälle emä ezà tsättè. nā tämä tēb mitä tahov. — tämä senè emä ezà keik jei. täll ebē-enāp mittä. tämä tuli kottò ohtogoñ. pajateb izälè: isä, miä lähen miko lai tšudotvorṭsākā² laivā essamä. — ko, kus sie tätä näid? — ja näin. añ mi. me nī paḷlo rahà, eṭ sāv laivā essä. — no siz isä anti. tōtì, esettì, tōtì laiva mererantä. ja algettì tätä prāvittä. prāvitettì laivā. tämä tuēp kabakesse — köüh mēz vēt rikkāl mehelt vīstēššümmed rublā³. tämä, köüh mēs küli. vētì tätä mahà. rikkāl mehel tuli paha mēli, eṭ vīstēššümmed rublā anti ja jäi mahsõmatta. ja tämä palckas lūjad. nī kaugā viijä ja ain lüvvä, kui mahà sāv. i van duraṭšok⁴ kaṭsob: mitä tū tēttē? — ja siält vasattì: a köüh mēz vēt vīstēššümmed rublā vèlkä ja nüt tämä mahà viijä ja lüvvä. siš on

(= kehvak). Aga see Maŕo, see sai rikkaks. — Mind söodeti, joodeti. Praegu elan Maŕoga.

48. Olid kord taas kolmekesi vennad. Ja oli neil üks õde ja isa ema. Ja üks vend oli joomar. Isa oli suurrikas. Tema (joomarvend), mis saab, taas viib kõrtsi. Ja siis vennad räägivad kahekesi, mida hakkame tegema. Ütlevad isale: anna talle oma osa kätte. Las tema teeb, mis tahab. — Tema selle oma osa kõik jõi. Tal ei ole enam midagi. Tema tuli koju õhtul. Kõneleb isale: isa, mina lähen Mikolai imetegijaga laeva ostma. — Kuidas, kus sina teda nägid? — Ja nägin. Anna mulle nii palju raha, et saab laeva osta. — No siis isa andis. Toodi, osteti, toodi laev mereranda. Ja hakati teda parandama. Parandati laeva. Tema tuleb kõrtsist. — Vaene mees võttis rikkalt mehelt 15 rubla. Tema, vaene mees, suri. Viidi teda maha. Rikkal mehel hakkas paha meel, et 15 rubla andis ja jäi maksmata. Ja tema palkas peksjad (= lööjad). Nii kaua viiakse ja ikka peksakse, kuni maha saab. Ivan lollike vaatab: mis te teete? — Ja sealt vastati: aga vaene mees võttis 15 rubla võlgu ja nüüd teda maha viiakse ja peksakse. Siis on makstud. — Jätke peksmine ja viige

*maḥsettu. — ülätka lūmin ja vēka tšerikkò. la pappi laulataв⁵. ja paḥka mahà iiväs. — tämä maḥsi papi. lē i selle rikkälē viš-
 teššümmed rublā. lā rikas sāb rauhā. näile maḥsi kā, tšed
 mahà panivōd. ja sis tuli kottò. neis tämä òmnikol̄ ülez, ja
 siz: nüt tulka minnū sättamā, sese ja veuve, isä ja emä. sis
 tulivad rantā sättamā. ja sis tämä juttēv: nī kaugā seiska ran-
 naz, kuniz mü lähem sei. lāmā. ja nī kaugā seiskā kunis tormi⁶
 läheb mü. tū. — lähsi merele. ja mikolai tšudatvorṭsa jut-
 tēv: sie nüt krappū maštī⁷. näil. eli laivā pāl paḥlo botškī⁸.
 keik tervā. terv keik neis tšehumā. ja neisi tormi sūr. ja tuep
 ühē pākā mato mereš. — a mikä se sīn sei. lāv! — ja keik kui
 tulivad, panivat pāt sinne botškā ja jäivōd sinne. ja tormi jäi
 vähepässi. siz mikolai tšudatvorṭsa juttēv: nüd. laskā
 i van mahā. ja veta nüd. leikkā keik pād. maolt vällä. — a
 pād müttevat. kultakirpišsasi⁹. a siz mikolai tšudatvorṭsa¹⁰
 juttēv: nüt tuep kahe pākā mato. nüt sie krappū vėl ülepässi
 maštī. a tervat tāz neisivat tšehuma. ja tuep kahe pāka mato
 tās sūrē tormēkā. — mikä se sīn merez häülüb¹¹! kül mü upo-
 tammō. tulivad laivā. pissivat pād botškisē. i sinne jäivōd.
 jā sā tāz meni mü. tū. mikolai tšudatvorṭsa¹⁰ i van du-*

kirikusse. Las preester matab maha. Ja pange maha hästi. Tema
 maksis preestrile ja sellele rikkale 15 rubla. Las rikas saab rahu.
 Neile maksis ka, kes maha matsid. Ja siis tuli koju. Tõusis tema
 hommikul üles, ja siis: nüüd tulge mind saatma, õde ja vend, isa
 ja ema. Siis tulid randa saatma. Ja siis tema ütleb: nii kaua seiske
 rannas, kuni meie läheme purjetama. Ja nii kaua seiske, kuni torm
 läheb mööda. — Läks merele. Ja Mikolai imetegija ütleb: sina nüüd
 roni masti. Neil oli laeva peal palju tünne. Kõik tõrva. Tõrv kõik
 hakkas keema. Ja tõusis torm suur. Ja tuleb ühe peaga madu merest.
 — Aga mis see siin purjetab, — Ja kõik, kui tulid, panid pead sinna
 tünni ja jäid sinna. Ja torm jäi vähemaks. Siis Mikolai imetegija
 ütleb: nüüd laske Ivan alla. Ja võta nüüd lõika kõik pead maolt ära.
 — Aga pead muutusid kuldtekkideks. Aga siis Mikolai ime-
 tegija ütleb: nüüd tuleb kahe peaga madu. Nüüd sina roni
 veel kõrgemale masti. Aga tõrvad taas hakkasid keema. Ja
 tuleb kahe peaga madu taas suure tormiga. — Mis see
 siin meres heljub! Küll meie uputame. — Tulid laeva. Pistsid pead
 tünnidesse. Ja sinna jäid. Ja torm taas läks mööda. Mikolai ime-

ratšokale: nüt-taz leikkä päd-vällä. — ja mikolai tšudatvorŕsa¹⁰ juttëv: nüt-krappù lipù ettsä. nüt-tuep-keamë päkä mato. nüt-ko jumal avitav, siz-on meri puhaz. ja táz-neisivôd botškis-tervat-tšehuma. ja jo tás-sä tuev. ja tämä krappus-táz-lipù ettsä. tulivat-pissivät-pät-täs-tervâ, ja sä-meni mütä. ja táz-leikkas-päd-vällä. jä nüd-on meri puhaz. panivôd-laiivâ täünnä kultakirpiŕšâ. ja jeutuvat-sürë linnâ¹² nämäd. ja vëti kunikäle sena, eť mokomain-laiiva on tullud-linnâ¹². ja laiivâ lasti¹³ on täünnä kultakirpiŕšâ. kunigôs-tuli keamë tüttprëka kattsomâ. ja keikkeg nõrepaalle näütis-ja pajatab-izäle: taris vettâ kotovävüssi. — isä pajatab: kui tahod, nï vëta, ku tuev. — a täl-eli mälez, eť pázap-kunikäle kotovävüssi. kunigôs-tšüzüb: oňko vel meres-sitä kultakirpiŕšâ? — a tämä vassâb: oň. — a sielt-sis küz-mës valitti dovarišoissi. a mehed-ne pajattivôd: mü emmô pallo aikâ teninnêd¹⁴ kunikâ ümpäri, a vävümëssi emm-ë sänêd. vehovëras-tuli ja sai vävüssi. ja siz-dümätä kuvve-tšezzë, eť millin-mës-säp-tämä sihâ, ku tämä tapetâ vällä. siz-lövvetti¹⁵ üpsi. — tapam, sis-sünni¹⁶ tuev. kurisam, tás-sünni on. a parep on nel-lautâ. pämmô-lautoi päle. nõrikâ¹⁷ seom¹⁸ tšin, a äžbukika¹⁹ toukkâm²⁰ merë.

tegija Ivan lollikesele: nüüd taas lõika pead ära. — Ja Mikolai ime-tegija ütleb: nüüd roni lipu otsa. Nüüd tuleb kolme peaga madu. Nüüd, kui jumal aitab, siis on meri puhas. Ja taas hakkasid tünni-des tõrvad keema. Ja juba taas torm tuleb. Ja tema ronis taas lipu otsa. Tulid pistsid pead taas tõrva, ja torm läks mööda. Ja taas lõi-kas pead ära. Ja nüüd on meri puhas. Panid laeva täis kuldtelliskive. Ja jõuavad suurde linna nemad. Ja viidi kuningale sõna, et niisu-gune laev on tulnud linna. Ja laeva last on täis kuldtelliskivi. Kuningas tuli kolme tütreaga vaatama. Ja kõige nooremale meeldis (Ivan) ja ütleb isale: tarvis võtta koduväiks. — Isa ütleb: kui tahad, siis võta, kui tuleb. — Aga tal oli hea meel, et pääseb kuningale kodu-väiks. Kuningas küsib: kas on veel meres seda kuldtelliskivi? — Aga tema vastab: on. — Aga sealt siis kuus meest valiti seltsilisteks. Aga mehed need pajatasid: meie oleme palju aega teeninud kuninga-juures, aga väimeheks meie ei ole saanud. Võhivõõras tuli ja sai väiks. Ja siis mõtlevad kuuekesi, et milline mees saab tema asemele, kui tema tapetakse ära. Siis leiti üks. — Tapame, siis tuleb patt. Kägistame, taas patt on. Aga parem on neli lauda. Paneme laudade-peale. Nõõridega seome kinni, aga pootshaagiga tõukame merre.

siz_bē sünni. laiv meni kottõ. nõrikkõ vassà_b_vēta. — ei tämä jäi vällä, ei lastu kottõ.

a se mikä toukatti merè, se jētu merè rantà. ja kühküläin²¹ nokib_da nokib. tejši nõrvõd_lahti. a vetti sive_nalita pros-vorà²². ja ante tälle suhè. ja sis_tämä tãsi keik linnu tšeled. ante teizè kerrà. sis_tämä keik inimezè tšelet_tãsi. siz_ante keļmattema kerrà. sis_tämä neis ülez. sis_kühküläin pajatap_tälle. sie jevvõd_linnà. vēta ema skripka²³. — mie_n tunne lävitellp. — kül sis_skripka ize лаулаб. sie vā sitä veitã. kül tämä ize лаулаб. ja sis_kũlti ja vēti tãs_kunikãle sēna, eť mo-koma mēz_linnaz. a tämä skripka лаулап_кейк, mitä laivas_tentti, mitä tälle plãnitti²⁴. ja kunikã tũttũret_tulivat_kattsomã. ja keikkeq nõrep kui nãjši, juttēv: nãe, nũd_on minu mēs_sin. — a nēd_vetētti tšĩn ja pantĩ kokkã rippumã. jãsen pãivãz_vetētã vällä. ja nãmad jãivãt_sinne ema i vã_nuškãka pulmi pitãmã. miejši elin siãl pulmaz. pã igez²⁵ ja nenã rãgãz²⁶.

6. VIII 1938.

49. meil_eli siãl jēgeperãl tšerikõ takañ, kuřsuttĩ jãr-visõ. jãrvisõ ãrez_ain tšãvi naizrahvaz. piřšãd_iuřsed_ẽltĩ

Siis ei ole pattu. Laev läks koju. Pruut vastu ei võta. — Ei, tema jäi ära. Ei lastud koju.

Aga see, mis tõugati merre, see jõudis mere randa. Ja tuvike nokib ja nokib. Tegi nõörid lahti. Aga võttis tiiva alt armulaualeiva. Ja andis talle suhu. Ja siis tema teadis kõik linnukeeled. Andis teise korra. Siis tema kõik inimesekeeled teadis. Siis andis kolmanda korra. Siis tema tõusis üles. Siis tuvike pajatab talle: sina jõuad linna. Võta oma viiul. — Ma ei oska mängida. — Küll siis viiul ise laulab. Sina vaid seda vea. Küll tema ise laulab. Ja siis kuuldi ja viidi taas kuningale sõna, et niisugune mees linnas. Aga tema viiul laulab kõik, mis laevas tehti, mida temale plaanitseti. Ja kuninga tütreid tulid vaatama. Ja kõige noorem kui nägi, ütleb: nãe, nũd on minu mees siin. — Aga need võeti kinni ja pandi võlla rippuma. Liige päevas võetakse ära. Ja nemad jäid sinna oma Ivanuškaga pulmi pidama. Minagi olin seal pulmas. Pea higis ja nina tatis.

— 49. Meil oli seal Jõepäral kiriku taga, kutsuti Järvisoo. Järvisoo ääres ikka käis naisterahvas. Pikad juuksed olid ja pikk rüüd

ja pītš rūti pāl. ja ize järve ārez ain itki¹. ja ain māmoili, ain lugetteili. naizeḍ mentī marjā järvisoho. ja sis tāmā aje vällä naizeḍ ain. — mitä tū minū marizikoš tulittō korjāmā². korjättō minu marjad vällä. — naizeḍ pajattevōḍ: eb annō meile marjoit korjatō. — lammōskarjō meni makaušile. tāmā aje lampāt keik vällä sielt. lammōskarjušši juttēv: ka mi paha onni³. eb annō lampaiḷ magata. pā lampāt kuhe tahov. häülüb rūti pällä. eb annō lampaiḷe rauhā. se eli haltialain. kušutti, māḷ hulaku⁴, metshaltialain kušutti.

6. VIII 1938.

50. venejärvi kušutā. siäl on mokom mäšši. ja sinne mene palokkā vērāse. ja se kehtō on mokoma paha kehtō tšümmē kertā tuēd ühele tervaskannole. mitä nüt tehā. tās tšiuutto pält vällä. murrippii pannā pälē. sis päzet tervōskannoš etezi. ato¹ makkāt tervōskannō jūrez ütä. — mēz meni ühel ontogol. pani verkod järve. õmnikoḷ tāmā sai pallo kalā. sātī tšülä inimezet tātā, eī tāmā sai pallo kalā. joī joro sai pallo kaloi. ja pantī teizeḍ mehed verkod vettē. õmnikoḷ mentī verkoi vettōmā. evād verkoi tšättē sanēv. — annō verkod vällä, ē nī üvä. mü annām sille musā katī pā palokkā. — eb antanud

seljas. Ja ise järve ääres aina nuttis ja aina ematas, aina itkes. Naised läksid marjule Järvisohu. Ja siis tema ajas välja naised aina. — Mis teie minu marjamaalt tulite korjama. Korjate minu marjad ära. Naised rääkisid: ei lase meil marju korjata. Lambakari läks magamiskohale. Tema ajas lambad kõik ära sealt. Lambakarjus ütleb: vaat, mis paha õnn. Ei lase lambail magada. Pane lambad kuhu tahes (= tahab). Hõljub rüüd seljas. Ei anna lambaile rahu. See oli haldjas. Kutsuti, maal hulkus, metshaldjas kutsuti.

50. Vöhkõjärvi kutsutakse. Seal on niisugune mägi. Ja sinna mine pohlale. Ja see koht on niisugune paha koht. Kümme korda tuled ühele tõrvaskännule. Mis nüüd teha. Taas särk seljast ära. Nuripidi pannakse selga. Siis pääsed tõrvaskännust edasi. Aga muidu magad tõrvaskännu juures ööd. — Mees läks ühel õhtul. Pani võrgud järve. Hommikul tema sai palju kala. Said küla inimesed teada, et tema sai palju kala. Et Joro sai palju kalu. Ja panid teised mehed võrgud vette. Hommikul mindi võrke võtma. Ei saanud võrke kätte. — Anna võrgud välja, ole nii hea. Meie anname sulle musta kassi pea

verkkoi vällä. jā nī nēd verkod jāivād. meni kaks näteli, ku mentī verkkoi kattsomā. sis saivad vällä. se mokoma vesihaltialain.

6. VIII 1938.

51. ikä paikkaz on oma haltialain. meil_eli tsüläz üqs nain. näšši, et haltialain meni üli tē. ja sittä eb mennü pallo aikā, peļi seišsetei ššümme talo.

6. VIII 1938.

52. koko tsülä tsäüs . . . tsüsümäz üssi. a tšenšši eb lassu tätä. a sis tuli üqs lehšši naizikko. ja sis tämä lahsi¹. tämä juttēv: miļ bē mittäit sille üvā antā. mie eļen nī köühā. sōjā mie annan, a sūvā bē mittäid antā. leipā bē. — ja sis tämä ömnikoļ neis ülez. meni rattisē. siel_eli keik paikat täl leipā täün. tuli kottō: . . . kītoz². kuš se leipā tuli minū rattisē? minā³ köühx inimin⁴. ja . . . anti nī pallo leipā. mil mie senē keik . . . mahzan. ev_vei nī pallo . . . tšittä.

6. VIII 1938.

53. eļi naizikko saunaz¹. a bābuška² lahsi vällä: siunatko³ jumala. makkā jumalākā sīn. miļ bē aikā sinükā. makkā sau-

palgaks. — Ei andnud vörke välja. Ja nii need vörgud jäid. Läks kaks nädalat, kui mindi vörke vaatama. Siis said välja. See niisugune vesihaldjas.

51. Igas paigas on oma haldjas. Meil oli külas üks naine. Nägi, et haldjas läks üle tee. Ja sellest ei läinud palju aega, põles 17 talu.

52. Kogu küla käis . . . palumas (= küsimas) öömaja (= ööks). Aga keegi ei lasknud teda. Aga siis tuli üks lesknaine. Ja siis tema laskis. Tema ütleb: mul pole midagi sulle head anda. Ma olen nii vaene. Sooja ma annan, aga süüa pole midagi anda. Leiba pole. — Ja siis tema hommikul tõusis üles. Läks aita. Seal olid kõik paigad tal leiba täis. Tuli koju: . . . tänu. Kust see leib tuli minu aita? Mina vaene inimene. Ja . . . andis nii palju leiba. Millega mina selle kõik . . . maksan. Ei oska (= või) nii palju . . . tänada.

53. Oli naine saunas (sünnitamas). Aga ämmamoor läks välja: õnnistagu jumal. Maga jumalaga siin. Mul ei ole aega sinuga.

nas_sīn. — ja tämä lähsi vällä. a kopisep_тулла naizikko sauna. ja ланс on tsäez. ja üvā lntā⁴ annap_saunanaizele. — ja mie eļen mokom niku sie. mie eļen pallo лансī tappannud. a se siz_bābuška lähsi vällä. — kui sie eļet_sīs_tappannud? — a kummale tsertännūd emā pällē⁴. a kummale jāb_rinna_nalle. a sīn on ämmā lähtennūd_vällä. on tehñud_risī pällē. siuna_унse on tehñud_лаһzele pällē, ja emälle. — tämä_p_sā mittäid.

6. VIII. 1938.

54. jēgeperä tsülazä eli kūzimō. nain eli matrona. nämät_kahetsezze ain ritelivād. nain issuz_ühe lavezē pälē. mēz_issus_teizē lavezē pälē. ja mēz_juttēp_: kase on minū lavejin. — a matrona_juttēb_: kase on minū lavejin. — a sie kūzimō_vēta tsirveš_tsättē ja mē_tervavale. minū ammetti¹ ebē_tervassī puhassā. sie puhase ja pane, lao ahjō. — a minū ammetti¹ on lehmika. sie tād_ēt_naisīl on ümpār_ahjua ja ümpār_lemī. a sie_ōttēp_naiš_tervassī puhassamā. isud_lavezēl ku vana varez. üvā_mīltsi_eļeiz_ahjō_pāl_magatō, ku tšen_tēšsez. a bē_tšen_tēb. tarviz_ōmniko_l_neissō_varā_üle. — karsi_pātā ja neisi_üle. ēt_pō_l_humalaz². karzit_pātā. ebē_tšen_tēb. a

Maga saunas siin. — Ja tema läks välja. Aga kobistab tulla naisterahvas sauna. Ja laps on käes. Ja head õhtut annab sünnitajale. — Ja mina olen niisugune nagu sina. Mina olen palju lapsi tapnud. Aga see siis ämmamoor läks välja. — Kuidas sa oled siis tapnud? — Aga kummuli käänanud ema peale. Aga kummuli jääb rinna alla. Aga siin on ämm läinud välja. On teinud risti peale. Õnnistuse on teinud lapsele peale, ja emale. — Tema ei saa midagi.

54. Jõepära külas oli Kuuzima. Naine oli Matrona. Nemad kahekesi aina riidlesid. Naine istus ühe pingi peale. Mees istus teise pingi peale. Ja mees ütleb: see on minu pink. — Aga Matrona ütleb: see on minu pink. — Aga sina, Kuuzima, võta kirves kätte ja mine tõrvaaugule (= -hauale). Minu amet ei ole tõrvaseid puhastada. Sina puhasta ja pane lao ahjo. Aga minu amet on lehmadega. Sa tead, et naistel on ahju ja lehmade ümber (tegemist). Aga sina ootad naist tõrvaskände puhastama. Istud pingil kui vana vares. Hea mulgi oleks ahju peal magada, kui keegi teeks. Aga pole, kes teeb. Tarvis hommikul tõusta vara üles. Kratsis pead ja tõusis üles. Oled poolpurjus. Kratsid pead. Ei ole kes teeb.

siäl mikä. sie mēt tervaskantoi kokit siel, ja makkät tervaskantoi jürez³, part kikkilä. — mis sie täd, joť mie makkän? — nahzet tsäüvät kattsomaz. tšivikkejaz ujuvad nahzed, ja näťšiväd etti isä makas part püssüz. — a sie matron, matron, mitä sie minüka täd! paneisid minü pihlõ puhõ. enä katti, päť petli⁴ kaglä. a mie sotaki⁵ elen vana mēz. ed veĩ minua pannõ. küll siäl elõis üvä mēl, ku mie ampäd irvilä. elä sinniz nĩ kui mie en (~ mien). lepun mie kert vällä, küll sie sis tappad xähuški⁶. — se küzim meni sis ja matrõna. se eli neđde kaskõ⁷.

6. VIII 1938.

55. siel eli kotko tsülaz umpi-apaja. tälle ain borana¹ tapetti. veti tälle pridana². tälle juteti: nã boranã pä. elä veta lampaitõ! iliässi veti. üõs vei. teisi bealu kattsomaz.

6. VIII 1938.

56. pärnäspäle veti nastassia-päivän lampã viiloi ja jakoi. se eli, santid¹ eti siel tsasonã jürez. laulevad vã siäl. siz naized veivät tsasonã keikkeq, tsel mitä eli. antivat keik keräläisile². sis keräläized laulevad, venäissi laulevad. kutsutti venäi laulajad. sokkei³ eli ja rampoi eli. siš tsäüti taloi

Aga sul mis. Sina lähed, tõrvaskände koogid seal, ja magad tõrvaskändude juures, habe (= pard) püsti. — Kust sa tead, et ma magan? — Lapsed käivad vaatamas. Tšivikõjas ujuvad lapsed, ja nägid, et isa magas habe püsti. — Aga sina, Matrona, Matrona, mis sina minuga teed! Paneksid minu pihlapuusse. Ennäe kassi, paned silmuse kaela. Aga mina siiski olen vana mees. Ei või mind panna. Küll sul oleks hea meel, kui mina hambad irevil. Ela seni, nii (kaua) kui ma olen. Lõpen ma kord ära, küll sul siis on ah ja oh. See Kuu-zima läks siis ja Matroona. See oli nende lugu.

55. Seal oli Kotko külas umbabajas. Talle ikka oinas tapeti. Viidi talle ohver. Talle öeldi: nah oina pea. Ära võta lambaid. Eelipäevaks viidi. Üks viis. Teisi polnud vaatamas.

56. Pärnäspäele viidi anastaasiapäeval lambavillu ja -jalgu. See oli, sandid olid seal kabeli juures. Laulsid vaid seal. Siis naised viisid kabelisse kõike, kel mis oli. Andsid kõik kerjajatele. Siis kerjajad laulsid, vene keeli laulsid. Kutsuti vene lauljad. Pimedaid oli

mü. akku nañ lauletti siz. sis perenain siz vei, mitä eli taloz. vei näile oluttô ja pîrgä. nämät tās siz menti teise talosê. rätüü mü keik tsäuti. sūtšüzün on nastassiä.

6. VIII 1938.

57. šopo šopa sitta,
elä virko mittä,
varesele vaikead,
a kronile kevat tšippead¹,
a pāvo tervēs niku tammikanto.

6. VIII 1938.

58. koirä nännä. elit pikkarain poika. narrizit koirä. nüüd mēt kottô. māma tēp sōjā leipä. siz leikkā keimet leivältä keimet tükkiä¹ leipä. siz autis silmā. siz anna koira. nah emad vihat sille. — ja siz veta happä² kõretta. siz vei silmä naluz. siz anna koira. kälä silmā. sis säp silmä tervēssi.

6. VIII 1938.

59. kui ūs kū sūnnüb, siz vanad äijäd¹ juttelivad: siunā jumal ūt kūt, ūves kūs perē leipä. — keimet kertä rissia ette tešivad.

6. VIII 1938.

ja jalutuid oli. Siis käidi majasidpidi. Ōues (= akna all) lauldi siis. Siis perenaine siis viis, mida oli majas. Viis neile õlut ja pirukat. Nemad taas siis läksid teise majja. Rida mööda kõik käidi (läbi). Sügisel on anastaasiapäev.

57. šopo šopa sitta,
ära lausu midagi,
varesele rasked,
aga rongale kõvad valud,
aga Paavo terveks nagu tammekänd.

58. Koeranael. Olid väike poiss. Narritasid koera. Nüüd lähed koju. Ema teeb sooja leiba. Siis lõika kolmelt leivalt kolm tükki leiba. Siis pigista silma. Siis anna koerale. Näh oma vihad enesele (= sulle). — Ja siis võta haput koort. Siis võia silmaalune. Siis lase koeral lakkuda silma. Siis saab silm terveks.

59. Kui uus kuu sünnib, siis vanad taadid ütlesid: õnnista jumal uut kuud, ues kuus pere leiba. — Kolm korda risti ette tegid.

60. jumal üvä isä. kuivõnt küzè okksõ, mätänd mäntrpü. üheksä, kaheksa, seitse ja küz, vîz ja nellä, kolmed ja kaks. kuivõ nîku küzè okksõ. ja sä terveks pāvõ kui tammikanto.

6. VIII 1938.

61. ennevanāš tšäütî alusez. ja trenki¹ kallub: peño-dādä, tšülä näüb. — peño-dādä: mikä on! pä tšainikkõ². päzēm kolkä pä nenältä. siz ėm jo kotonnõ. — tulivad mari-luttõ³. — luto³ eli sūr tšivikko merez. — ja silmaikā neis sūr tormi. tämä pajatõb: miil on aluz üsi. a tšivi on vana. teized aluzmehet keik jumalä paluvõd⁴. — jäi se tormi ja sä mahä. ja peño-dād kallub: miil on aluz üsi, tšivi vana. ep-tē mittäid. — a tormi aje kahè sūrè tšivè välisè aluse purussi. üqs mikä matrossi⁵ eli sitoz masti tšin. sē jäi terveksi. sis-tuati appi näile. opišikat⁶ tulivad appi. ja saivõnt põl kolmet siält vällä. siz vaš peño-dād neis uskomā, jott on jumala. tšen pajatti jumalaš, tämä jutteli: jumal da rumal ühelaized. mie ku tēn, siz mie sän. sie ėd laiska, si bē mittäid.

6. VIII 1938.

60. Jumal hea isa. Kuivanud kuuse oks, mädanud männipuu. Üheksa, kaheksa, seitse ja kuus, viis ja neli, kolm ja kaks. Kuiv nagu kuuse oks. Ja saa terveks: Paavo kui tammekänd.

61. Ennevanast käidi laevas (= alusel). Ja sulane karjub: Peño-onu, küla paistab. Peño-onu: mis on! Pane teekann (üles). Pääseme Kolgapää ninalt. Siis oleme juba kodu. — Tulid Marikari juurde — kari oli suur kiviķ meres. — ja sel ajal tõusis suur torm. Tema ütleb: mul on alus uus. Aga kivi on vana. Teised aluseomaniķud kõik jumalat paluvad. — Jäi see torm ja maru ära. Ja Peño-onu karjub: mul on alus uus, kivi vana. Ei tee midagi. — Aga torm ajas kahe kuure kivi vahele aluse puruks. Üks, kes madrus oli, sidus masti kinni. See jäi terveks. Siis tuldi appi neile. Piirivalvurid tulid appi. Ja said poolsurnud sealt ära. Siis vast Peño-onu hakkas uskuma, et on jumal. Kes rääkis jumalast, (sellele) tema ütles: jumal ja rumal on ühesugused. Ma kui teen, siis ma saan. Sina oled laisk, sul pole midagi.

62. jānez joχsi jātā mī,
tiperteli tētā mī,
pissis pinōrakkō,
pinō puikkō perse.

6. VIII 1938.

63. eli üqs mēz. täl_лeli sūr pere. tämä alati ain tširoz. tämä meni tšüntämā. epezēkà air_рritelev. vętap_сseipā ja lūb_сevęssō. a poikōzēt_тtšāüvād_дizākà pęllōñ. tullā kottō. táz_сemälē kaivatā. emā táz_сjuttēv: vana χυλλυ¹. lähs inimisī nagruttōmō. — tuli se epen vanassi. poikō johzep_тteisē talōsē: levo-dādā, tuę kattsomā. meil tahotā vanale jažgale. — evęs kuštutti jaška — ostohfka² antā. — isä kaivo tervava jūrē sūrē avvā, kahē kataipehgō³ välisē. vęti epen avvā jūrē. — levo-dād, mitä nūt_тtęmmę? — mitä tällē mūt, tširvē hamarāl⁴ pāsē, ja tämä tokub_сautā. — a se isä meni kaukālę. a poika piäp_сtšin evęs. levo-dād, ko pani tširvē hamarāl, jaška tokku autā. isä idgep_сpajupehgō takañ. siz_сbeλλυ žālī, ku anti seipākā. pantī tämä autā. üvās tupattī tšin. tuliti kottō. poikō pajatōb_сmāmoļę: isä meni pajupehgō tagā. mürizep_сku vana

62. Jānes jooksis jääd mööda,
kōpsis teed mööda,
pistis pinuprakku,
pinupind perse.

63. Oli üks mees. Tal oli suur pere. Tema alati ikka vandus (= kirus). Tema läks kündma. Hobusega ikka riidleb. Võtab teiba ja lööb hobust. Aga pojakesed käivad isaga põllul. Tulevad koju. Taas emale kaebavad. Ema taas ütleb: vana hull. Läks inimesi naerma ajama. Läks see hobune vanaks. Poeg jookseb teise talusse: Levo-onu tule vaatama. Meil tahetakse vanale Jaškale — hobust kutsuti Jaška — eru anda. — Isa kaevas tõrvaaugu (= tõrvahaua) juurde suure hua, kahe kadakapõõsa vahele. Viidi hobune hua juurde. — Levo-onu, mis nüüd teeme? — Mis talle muud, kirvesilmaga pähe, ja tema kukub hauda. — Aga see isa läks kaugele. Aga poeg peab kinni hobust. Levo-onu, kui pani kirvesilmaga, Jaška kukkus hauda. Isa nutab pajupõõsa taga. Siis polnud kahju, kui andis teibaga. Pandi ta hauda. Hästi topiti kinni. Tuldi koju. Poeg räägib emale: isa läks pajupõõsa taha. Mõmiseb kui vana karu seal. —

lepetattô kazè tükü. sis_{teil}on urokkô² ettsôz. a siz_{nittägô}
 se tükü, sis_{sättv} litkoi³. ühz_{nain} juttēv: eika naized_{val-}
 mīd. kui kaugā sitā nittv. üps piho, tein kahi, i meil_{on} pe_l
 ottsôz⁴. sātī se tükü valmēssi. lepetettī nittvmin. tulivad₋
 nāmād_{meizā} akkunale. ja sis_{tōtī} näilē vīnā. tōtī näilē za-
 kuskā⁵. naized_{jeivōd}. saivōd_{vešoloossi}⁶. üps vana bābuška
 ja⁷ laulōb_{ja}⁷ tanšib_{siäl}. meizōš_{keik} tulivat_{kattsomā}. vana
 frouva_{plakutap}⁸_{selššā}: ai sie stāriņkei⁹, stāriņkei, što zapevā-
 ješ¹⁰. — tōtī tein tšetvertnoi¹¹ vīnā. naizet_{pajattvōd}: üvā on
 e_lla. tarvs_{kottō} mennā. kēz_{mēd} läpi_{halikā} mešsā. tēmm₋
 üvā lähō¹². — lähemv. — algettī_{naized} laulā. meizal_t lähsi-
 vād. tulivat_{kahs} virstā māta. siäl_{eli} kirpišnoi¹³. siäl poi-
 gat_{tulivad} garmožgākā¹⁴ vassā. tāz_{naisl} jāi_{tulemata}. nai-
 zet_{tās} tanttsū lūmā. jo tuli kirpišnois_{pimmiā}. težjā mittāid.
 a kottō tariz_{mennā}. lähettī_{kottō} tulemā. kuz_{on} vesilätikko.
 siäl_{tās} tanšitā_{naized}. — lūka_{jalkā} mahā, niku pedrolis_{jātā}
 mū. üh_{naiš} kušuttī_{darjažgassi}. nagram_{ja} pelehtelem¹⁵,
 tšūdimmō¹⁶, neizeēm_{jumalā} senā_{lukemā}. tämä_{neis} lukemā.
 meni_{sūrē} tervaskannō_{pālē}. — nāt_{ko} minnuā? — mēp_{tervas-}
 kannō_{selššā} mološsa¹⁷. — tulivad_{nāmād} etez. täl_{süan}¹⁸ eb₋

teil on ülesanne otsas. Aga siis niitke se tük, siis saate liiku. Üks
 naine ütleb: olge naised valmis. Kui kaua seda niita. Üks peo, teine
 kaks, ja meil on põld otsas. Saadi see tük valmis. Lõpetati niit-
 mine. Tulid nad mõisa õue. Ja siis toodi neile viina. Toodi neile
 sakuskat. Naised jõid. Said rõõmsaks. Üks vanaeit niihästi laulab
 kui tantsib seal. Mõisast kõik tulid vaatama. Vanaproua koputab
 selga: ai sina vanakene, vanakene, mis sa laulad! — Toodi teine
 tšetvertnoi viina. Naised ütlevad: hea on olla. Tarvis koju minna.
 Millal lähed läbi Halika metsa. Teeme hea mineku, lähme. — Hak-
 kasid naised laulma. Mõisast läksid. Tulid kaks versta maad. Seal
 oli savikoda. Seal poisid tulid lõõtspilliga vastu. Jälle naistel jäi
 (koju) tulemata. Naised taas tantsu lööma. Ja tuli savikojas pime
 (kätte). Teha (pole) midagi. Aga koju tarvis minna. Hakati koju
 tulema. Kus on veelomp, seal taas tantsivad naised. — Lööge jalga
 maha, nagu peetripäevast jääd mööda. Ühte naist kutsuti Darjaš-
 kaks. Naerame ja mängleme, teeme nalja, hakkame jumalasõna
 lugema. Tema hakkas lugema. Läks suure tõrvaskännu otsa (= peale).
 — Kas näed mind? — Läheb tõrvaskännu otsa (= selga)

anna rauhā. t̄az neizeb lukemā. tuli halikā mäes amaz. neis lukemā. meni sūrē pajū p̄enkō. teized naized juttēvōd: hülkā¹⁹ se jumalā senā vällä. jumal lugep sūnnissi. — peräsō nītül on dabušnikka²⁰. dabušnikka trubitōv²¹. tämä eli lehtsimēz. tämä meni senē dabušnikā tüvē. da neisi laulamā: sie trubitōv, ikāv²² on isoja, ikāv on emoja, a villo vihittüä keikkeg kevam-mōssi. — naized juttēvōd: hülkā sie nalā tešsemässp. — jeutuvad nāmät kottō. pōl üt eli. omnikōl neisivad ülez, tešivät kotoñ keik, mitä eli tešsemissp. menivad emā peatua nittämā. tuli leunadaikō. elivat keimē tsälüsē. nē menivät pealō ettsā. — no tulka tsälüt keik leunale. rajattōka, tšen ku kottō jeut-sim²³. — tämä juttēv: elka rajattōka mittäid. minnuu vanames²⁴ kottō eb massud. nī eli sūttunud: sie tās siäl pehtelid naisikā. sie ain emī tsirppuikā ed ikā paikkaz. vana inemin, hülkā nē vällä jo. — mitä mie tēn; ku mille on sātu tsirpud nahgā a.l.le. evīd ne ennē lähe vällä, ku pān kaks tsättp rintō.le²⁵. oi vanamez, vanamez, küll mie üpskert eron sinussō. küll sie idged vel minū perāz. eb lē sinuī mārännüttp darjuškā.

6. VIII 1938.

tubli. — Tulid nad edasi. Tal süda ei anna rahu. Taas hakkab lugema. Tuli Halika mäest alla. Hakkas lugema. Läks suurde paju-pōsasse. Teised naised ütlevad: jäta see jumalasōna ära. Jumal peab (= loeb) patuks. — Peräsoo niidul on hobusekarjus. Hobusekarjus puhub pasunat. Tema oli leskmees. Tema läks selle hobusekarjuse juurde. Ja hakkas laulma: sina puhud pasunat, kahju on isadest, kahju on emadest, aga abikaasast kōige rohkem. — Naised ütlevad: jäta sa naljategemine. — Jōuavad nad koju. Pool ööd oli. Hommikul tōusid üles, tegid kodu kōik, mis oli tegemist. Läksid oma põldu niitma. Tuli lõunaaeg. Oli kolm nadu. Need läksid põllu otsa. — No tulge naod kōik lõunale. Kōnelge, kes kuidas koju jõudsime. — Tema ütleb: ärge kōnelge midagi. Mind vanamees koju ei lasknud. Nii oli vihane: sina taas seal mänglesid naistega. Sina aina oma kirpudega oled igas paigas. Vana inimene, jäta see ära juba. — Mis ma teen, kui mulle on saadud kirbud naha alla. Ei need enne lähe välja, kui panen kaks kätt rinnale. Oi vanamees, vanamees, küll ma ükskord lahkun sinust. Küll sa nutad veel minu järel. Ei ole sul viletsat Darjuškat.

66. *sūr rūsā on zakorūsā*¹. *sīn on esimein nēlu, tein nēlu, kaks nēlua perätikko. sīn e.lā varod. esimein on lõkkavaro. teized e.lā ümmärkõizep varod. a sūrez rüzāz on ke.lmed nēlua, zakorüzāzā. zakorüzāl on sīved. takumeizeē nēlu. on nellā paglā. sis seizop kehalā. a esimeizel on kahespō.lā paglōd. sis seizob mattsumī. varo siotā tšīn. rüzā perā. perāzā on pagla, silmāt tšīn temmōttu. sis kui kala on, siz avatā avē. ja siz lassā kalad venēsē.*

*silmū*² *merrad, nē on päreiš tentü. petājā*³ *pāreiš ja petājā jūriš on pletitettü*⁴ *ja koivū tohoš on pantu šuppu*⁵. *ja toovi*⁶ *on tentü, punottu pajū vittsoiš. ku ūved merrat tejjā, sis pannā likkōmā. rüiš neissä nittāmā, toovi pannā vettē likkōmā. sis ku tuer tormi, sis pannā toovi jekke.*

*tū.l.l.l.ēti. merel tšäütī tū.l.l. stakanō*⁷ *eli pantu venē nukkā. ja tervē sissē eli tuli tentü. tuli eli venē nukkaz, stakanā pāl. siz meni, astraga*⁸ *eli tšäez. sis tāmā nätsi, kuz autš makaz. siz astragākā anti seltsā. sis sātī pallo kaloi.*

*lähem nūd uistē*⁹ *uistēkā lähettī. ūgs venē seusj. tein takañ piti väkkäräs*¹⁰ *tšīn. väkkärā, kuz uistē sīmō eli tšīn.*

66. Suur rüsa on sääsrüsa. Siin on esimene pujus (= neel), teine pujus, kaks pujust pärakuti. Siis on võrud. Esimene on lookvõru. Teised on ümmargused võrud. Aga suures rüsas on kolm neelu, sääsrüsas. Sääsrüsal on tiivad. Tagumisel pujusel on neli köit. Siis seisab kohal. Aga esimesel on kahel pool köied. Siis seisab viltu (külitu). Võru seotakse kinni. Rüsa pära. Päras on köis, silmad kinni tõmmatud. Siis kui kala on, siis avatakse lahti. Ja siis lastakse kalad paati.

Silmumõrrad, need on peergudest tehtud. Pedajapeergudest ja pedajajuurtest on punutud. Ja kõivutohust on pandud sopp. Ja tõu on tehtud, punutud pajuviitsadest. Kui uued mõrrad tehakse, siis pannakse ligunema. Rukist hakatakse niitma, tõu pannakse vette ligunema. Siis kui tuleb torm, siis pannakse tõu jökke.

Toosel oldi. Merel käidi toosel. Rest oli pandud paadi ninasse. Ja tõrva sisse oli tuli tehtud. Tuli oli paadi ninas, resti peal. Siis läks, västar oli käes. Siis tema nägi, kus haug magas. Siis västraga andis selga. Siis saadi palju kalu.

Lähme nüüd landile. Landiga mindi. Üks paati sõudis. Teine taga pidas pillist kinni. Pill, kus landi nõör oli kinni.

*jänōtāl̄ teht̄i sūr avanto*¹¹. *kuštutti mai. siz_ēl̄ti avan-*
*not*¹¹ *teht̄ü rāt̄üü mü merellē. sis_kuš̄ last̄i nōtta, se eli laske-*
*mize avanto. siz_ēl̄ti pišt̄ād riuvud*¹². *siz_eli pišt̄ nōra. sitā*
nōrā kutsutti tšōüsi. ja sis_sitā uitōtt̄i tšōütt̄p aukōš̄ teišē. kaks-
ārāin aņko eli. senēkā ain uitett̄i etēz. nī kaugā ku maissō ülez.
*sis_se tšōüsi nešett̄i ülez. sis_pant̄i tšōüsi vorottā*¹³ *ja neisti*
ajamā ümpär. nī kaugā ajett̄i ku nōtta tuli lišt̄i. nōtā s̄ivet-
tuat̄i ülez. sis_pant̄i tšākuškat_tšättē. einā pant̄i süāmē. siz
*nešett̄i nōt̄ ülez. rāsselit*¹⁴ *tuat̄i kalā ēssamā. — mitā jovvoki?*¹⁵,
ūqs kallub. — a tein lūp tšintād_ūqtē: minū ēsett̄u. keļmas_
kallub: pallo järē? — mehed_juttēvad: putel_litkoi, siz_on ka-
lat_sinā. — nešett̄i kalad_ülez. keļmet_koparā, mokomad_
*unnikod*¹⁶. *siz_mehet_saivad_litkoi, sūred_litkod. a naižet_*
*kalluvad: mehet_saivad_vinā. naisl̄n puļkkā*¹⁷. *tōka v̄ipuri*
*riņkelī*¹⁸. — *tōt̄i.*

vēt_kalamehelē putel̄i p̄imā. s̄is_sāt_kaloit̄ō. v̄ed_vakā
*māmunt̄ō, sād_vakā täüñ hēnoi*¹⁹ *kaloi. ostošit*²⁰ *tahtovad_*
vihtoī tōž, minēkā tšülpr̄ivad. saunā mennā vihtā bē. ep_sis_
tšülā naižed_, v̄ekā vihtoī.

6. VIII 1938.

Jäänoodal tehti suur avandus. Kutsuti *mai*. Siis olid avandused tehtud *ridamisi* merele. Siis *kust* lasti noota, se oli laskmisavandus. Siis olid pikad ridvad. Siis oli pikk nöör. Seda nööri kutsuti *tšōüsi*. Ja siis seda aeti, köit august teise. Kaheharuline hang oli. Sellega ikka aeti edasi. Nii kaua kui *maist* üles. Siis see köis tōsteti üles. Siis pandi köis pillile ja hakati *ajama ümber*. Nii kaua aeti, kui noot tuli ligi. Nooda tiivad tulid üles. Siis pandi labakindad kätte. Heina pandi sisse. Siis tōsteti noot üles. Kalaostjad tulid ka ostma. — Mis on? üks karjub. — Aga teine lööb kindad kokku (= ühte): minu ostetud. Kolmas karjub: palju juurde? — Mehed ütlevad: pudel liiku, siis on kalad sinu. — Tōsteti kalad üles. Kolm lasu, niisugused hunnikud. Siis mehed said liiku, suured liigud. Aga naised karjuvad: mehed said viina. Naistele saia. Tooge Viiburi kringleid. — Toodi.

Viid kalamehele pudeli piima. Siis saad kalu. Viid korvi kartuleid, saad korvitāis pisikesi kalu. Ülesostjad tahavad vihtu ka, millega vihtlevad. Sauna minna vihta pole. Ei siis, küla naised, viige vihtu.

67. üps koivu sūr eli. ja siel₁ eli koivuz naizeläjä. ja karjušši vizgop tātā tšivēkā. ja mikā tšivē viskāv, sēp toku mahā. se jāb ain koivū tšülštšē. tuēp kottō oxtogoñ. pajatab tšülä mehilē, mikā siel₁ on kumma nūd. — mie vizgon tšivē, ja tšivi jāp koivu tšülštšē. ja vėtin rōzgā, panin rōzgā ettsā tšivē, ja viskazin koivū. tarkutin sitā naissō. ja rōzō jāi sinne. ja tšivi jāi sinne. ja karja tuli kottō. — ja pajatab mehilē. meñka mehet sinne kattsomā. — kuē kēntā? — vot siē kēntā, kuz on pallo tšivije. siel₁ on sūr koivu. — ja mehed mentī kattsomā: se on üps tšudesā¹. ja mehet tuatī sielt vällä. mentī papilē, pajatōttī. ja pappi pajatab, eē tarvis tehā tšasona sihē kēntā. siš tehti sinne tšasona. siš siel₁ eli kaivo. siš siel eati matamat tšivēd. ja siš tämä jälled eati tšivē pällp. ja vot tšājē sihad eati. ja siž ilä-pātnittsō, ku tuli, siž rahvas keik mentī tšerikkō. mentī keik ettsimā appiā. ennē doxtori bealu. keik jumalalt ešsittī appī. tšel₁ eli jalak tšippa, siš se táz lupas, ett ilä-pātnittsa menen illešši, etti sās jalka tervešši. teizele eati silmät tšippād. — mēn illešši. sän silmät tervešši. — sitā višī mentī sinne, ja pestī silmād tämä jälštšiz. . . . keimes paikat pesi silmād, jälle sihā, i tšājē sihā i kaivoz.

67. Üks kask suur oli. Ja seal oli kases naisterahvas. Ja karjus pillub teda kiviga. Ja mis kivi viskab, see ei kuku maha. See jääb ikka kase külge. Tuleb koju õhtul. Pajatab küla meestele, mis seal on ime nüüd. — Mina loobin kivi ja kivi jääb kase külge. Ja võtsin piitsa, panin piitsa otsa kivi, ja viskasin kase otsa (= kaske). Sihtisin seda naist. Ja roosk jäi sinna. Ja kivi jäi sinna. Ja kari tuli koju. — Ja kõneleb meestele: minge mehed sinna vaatama. — Kuhu kohta? — Vaat, sinna kohta, kus on palju kive. Seal on suur kask. — Ja mehed läksid vaatama: see on üks ime. Ja mehed tulid sealt ära. Läksid papile, rääkisid. Ja papp pajatab, et tarvis teha kabel sinna kohta. Siis tehti sinna kabel. Siis seal oli kaev. Siis seal olid madalad kivid. Ja siis tema jäljed olid kivi peal. Ja vaat, käe kohad olid. Ja siis eeliareede, kui tuli, siis rahvas kõik läks kirikusse. Läksid kõik otsima abi. Enne arsti polnud. Kõik jumalalt otsisid abi. Kel oli jalg haige, siis see taas lubas, et eeliareedel lähen Illešši, et saaks jalg terveks. Teisel olid silmad haiged. — Lähen Illešši. Saan silmad terveks. — Sedaviisi mindi sinna ja pesti silmad tema jälgedes . . . Kolmes paigas pesi silmad, jälje

ikä paikkä vaivattāv. a tämä juttēv: vai jumal teššeis tervessj. mēn illeššī. — meilt eli seitsetšümmed virstā. — jumal va antais tervüttr. meneisin² vaik pevlilā, va saisin tervüttr pās-tämmä³ illeššī. — meni keļmet kertā pevlilā ümpär tšerikō, ja sīs pani tohužē rätē alļe. ja pevlilā meni tšasonalē keļ-med virstā. sīs tämä lauattetti molebeñā. tämä sīs neis pevlilā i idgev: pätnittsa paraskovja⁴, anna miļļe tervüttr. miēn⁵ tuļļut piššās madgassō. anna miļļe tervüttr. sinuļt mie tulin appi ettsimā. — siel eli keikeļļaisi santti i sairai.

a kabrioz eli mäšši. mäjez eli mārā kuva. sīs sene kuvā al tui vesi. sinne eli tentü mokomain brūda. sīs sielt tšäüti inemizet pessimāz. ja sīs siel mikä eli, appi ešsitti. nai-zeļ pād vaivatti, sīs pantti rätti sinne. kaglā, sīs pantti rissi. jalgoi tšēļ vaivatti, se pani sukat sinne. tšēļ tšäsi, se pani aļežēd.

29. VII 1939.

68. tammizikko eli, mokomain mäķent eli. no sīs sinne avvetti, tšen pani enelē paglā kaglā. sīs sinne tammizikkō kō-petti. vettē uponnev pantti sinne. ühes ķēntā, ku eli, sīs sinne pantti. koko pričoda¹ pani. ait eli tentü ümpär, etti epežēd

kohal, ja käe kohal ja kaevus. Igas kohas on häda (= iga paika vaevatab). Aga tema ütleb: vaid jumal teeks terveks. Lähen Illešši. — Meilt oli 70 versta. — Jumal vaid annaks tervist. Läheksin kas vői põlvili, saaksin vaid tervist päästma Illešši. — Läks kolm korda põlvili ümber kiriku, ja siis pani küünla räti alla. Ja põlvili läks kabelile kolm versta. Siis tema laskis pidada palve. Tema siis tõusis põlvile ja nutab: reede Paraskovja, anna mulle tervist. Ma olen tulnud pika tee tagant. Anna mulle tervist. Sinult mina tulin abi otsima. Seal oli kõiksuguseid sante ja haigeid.

Aga Kaprios oli mägi. Mäes oli Maarja kuju. Siis selle kuju alt tuli vesi. Sinna oli tehtud niisugune tiik. Siis seal käisid inimesed ennast pesemas. Ja siis seal, mis oli, abi otsiti. Naisel oli pea haige, siis pandi rätt sinna. Kael, siis pandi rist. Jalgu, kel vaevas, see pani sukad sinna. Kel käsi, see pani kindad.

68. Tammik oli, niisugune maakoht oli. No siis sinna maeti, kes pani enesele köie kaela, Siis sinna tammikusse kaevati. Vette uppunud pandi sinna. Ühte kohta, kui oli, sinna pandi. Kogu kihelkond pani. Aed oli tehtud ümber, et hobused ei läheks sinna peale.

eväd mentäs sinne pälè. jēgeperäl eli tšerikko, kalmēd ēlī
ja tammizikko eli. tammizikkò pantì üqs nain, tšen beľnu tšeri-
koš tšäünüd vīstei ššümməd vōt. tämä eli paškoftsa². tämä ku
kōli, sīs poik tei tšerikkò. aje tšerikò uhzè ettè epezè. ize tuli
papi.ē. pappi juttēb: mie panen sevāt pälè. a vot mie tšüzün.
tšen on taka vāļļā lt, tämä tšüsü. — a se petr andreit-
šēn nain kōli. — pappi juttēb: tämä vīstei ššümməd vōt ep-
tēnnud minnu, ep-ku tšerikkua. — poik vastas papi.ē: mie an-
nan sūtò³. — pappi juttēn sitā vīsi: tšäüt tšäüd, i vāsūd. a vē
sinne tammizikkò. pa mahā. — vei. — nüd veit sūvveš³ tšävvr.
māmez⁴ on māz.

29. VII 1939.

69. međde vana emā pajatti, eť tāln eli sesare.ē. eli poika.
ennè kuristi¹, sis tämä itki sitā. — elisit kō.ē. ut sīvollisē surmā,
elisin tul.ē. ud kalmo-avvalē. a nüt kuē matēttī. sohò rantā.
— a tämä näťši unēs sīz. — māmō, sie näjed iťšā² päiv min-
nua. — ku mie, poik, sinnua näjen? — a vot, kui tūli neizeb, ja
vīžkurad neisevad, sīs sie minnua näjed. — kui mie näjen sin-
nua? — a ku einād ē.ē. māz. sīs ku vīžkur vētab einīd. sīs
meit ajetā takand. herra ajab. sīs meil tarš tšīrē einīt vēttā

Jõepäral oli kirik, kalmistu oli ja tammik oli. Tammikusse pandi
üks naine, kes polnud kirikus käinud 15 aastat. Tema oli lahkusu-
line. Tema kui suri, siis poeg tõi kirikusse. Ajas kiriku ukse ette
hobuse. Ise tuli preestri juurde. Preester ütleb: ma panen riided
selga. Aga vaat, ma küsin, kes on Tagaväljalt, tema küsis. — Aga
see Petr Andreiviťši naine suri. — Preester ütleb: tema 15 aastat
ei tundnud mind ega kirikut. — Poeg vastas preestri-le: ma annan
kohtusse. — Preester ütles sedaviisi: käid, käid ja väsid. Aga vii
sinna tammikusse. Pane maha. — Viis. — Nüüd võid kohtus käia.
Su ema on maas.

69. Meie vana ema rääkis, et tal oli, sõsarial oli poeg. Enne
kägistas, siis ta nuttis seda (taga). — Oleksid surnud korralikku
surma, oleksin tulnud kalmuhauale. Aga nüüd kuhu maeti? Sohu,
randa. — Aga tema nägi unes siis. — Ema, sina näed iga päev mind.
— Kuidas mina, poeg, sind näen? — Aga vaat, kui tuul tõuseb, ja
tuulispasad tõusevad, siis sina mind näed. — Kuidas ma näen sind?
— Aga kui heinad on maas. Siis kui tuulispask võtab heinu. Siis
meid aetakse tagant. Härra ajab. Siis meil tarvis kiiresti heinu võtta

ja vēja. — ne eiti tūle haltialaizer. se haltialain on moko-
main, etti veb_inemize menemä. siela_eli. tütökkpin pikkarain
häviz³. ja sitä eštitti ikä paikkaz. eväd_levvettü. sis_karjušši
eli löütännüd⁴. sōz_mättä pāl makaz. ja karjuš_vetti illikkōttv
tšln. vei tšüläsē. ja tämä vai idgev: laz_mennä vällä. — ē
sie kotoñ. si.leg annetä us kleitti⁵ pälē. ja säd_vattsa täüñ
sūsvā. — sai vattsa täüñ sūsvā. siz_neis pajattamā, kui tämä
sai sūsvā. kui sūti, siz_mās leivā-murud linnu vīsi, neit korjazi-
vad ja seivad. mettsāz_eli ke.amed_näteliä.

29. VII 1939.

70. meddē dādā eli seaz. üli ühesämä riki¹ tšäüs. siz_üps
vanamēz_eli pantu sulkpotuškā² süämē. üps tempas_kattē pält
vällä ja tein katsop_sielt vassā silmīsē. se eli niku vana v a s k i
m i k k u l. sis_tüttö issu rahajaššika³ pällp. ja tämä idgev:
vettaka⁴ sittomā⁵ silmiä ja mittomā miljonīä. minnu elka tap-
poka⁴. — a mü tulimma riheš vällä. a üps takaš_tšäntüz ja
leikkas_tütöl nännäd_vällä. ja tüttö jäi itkemā. — mitä sie nüt-
teit_tälle? — leiksin⁶ nännäd_vällä. — parep_eleisit_pā leikan-
nud_vällä kui sie nännäd_leiksid⁶. kuhē nüd_inemin mēv, ku
nännäd_on välläz.

30. VII 1939.

ja viia. — Need olid tuulehaldjad. See haldjas on niisugune, et viib
inimese minema. Seal oli. Tüdrukuke väike kadus (= hävis). Ja
seda otsiti igas paigas. Ei leitud. Siis karjus oli leidnud. Soos mätta
peal magas. Ja karjus võttis tasakesti (= hiljukesti) kinni. Viis
külasse. Ja tema vaid nutab: lase minna ära. — Ole sina kodu.
Sulle antakse uus kleit selga. Ja saad kõhu täis süüa. — Sai kõhu
täis süüa, siis hakkas rääkima, kuidas ta sai süüa. Kui söödi, siis
maast leivaraasud linnu viisi, neid korjasid ja söid. Metsas oli kolm
nädalat.

70. Meie vanaisa oli sõjas. Üle üheksa riigi käis. Siis üks
vanamees oli pandud sulgpadja sisse. Üks tõmbas katte pealt ära
ja teine vaatab sealt vastu silmadesse. See oli nagu vana Vaski Mii-
kul. Siis tüdruk istus rahakasti peal. Ja tema nutab: võtke setu
silma ja mitu miljonit. Mind ärge tapke. — Aga meie tulime toast
välja. Aga üks tagasi käändus ja lõikas tüdrukul rinnad ära. Ja
tüdruk jäi nutma. — Mida sa nüüd tegid talle? — Lõikasin rinnad
ära. — Parem oleksid pea lõiganud ära kui sa rinnad lõikasid.
Kuhu nüüd inimene läheb, kui rinnad on ära.

71. *kutsutti umpi-apaja. ku ilä prāznikka¹ tuli, sis tapetti boranoi ja vēti apajā. vizgatti sinne: nah, sū boranā päit, elä sū inemisi. kotko tsüläzä eli rigoitakan. üps² kanššümmed virstä eli je geperält kotkõsē. — pikkarain laxs meni, tämä tukehoitti sinne.*

29. VII 1939.

72. *tšedrad ohtogoñ, vētä šnõrid¹ vällä i tē riš pälē. siz vokki² on rauhaz. ize makkäv ja vokki makkäv.*

29. VII 1939.

73. *para eli. para ain kannap teisē talõsē, mitä kuš sai. sai vēitõ, tei. prosto¹ jutēlla, inemin elišši para. vargaz eli. vargasab rattiš, votⁱ para.*

29. VII 1939.

74. *jānez mēb üli tē, siz on epä-üvä¹ enni. sis toalkua vähä on.*

30. VII 1939.

75. *kui orav on tsüläz, siz on vahinõko. siz ajetä tsüläs vällä.*

30. VII 1939.

71. Kutsuti umbabajas. Kui eeliapidu tuli, siis tapeti oinas ja viidi abajasse. Visati sinna. Nah, söö oinapäid, ära söö inimesi. Kotko külas oli rehtede taga. Üks 20 versta oli Jõepäralt Kotkosse. — Väike laps läks, tema lämmatas sinna.

72. Ketrad õhtul, võta nõörid ära ja tee rist peale. Siis vokk on rahu. Ise magad ja vokk magab.

73. Kratt oli. Kratt aina kannab teise talusse, mida kust sai. Sai võid, tõi. Lihtsalt öelda, inimene oligi kratt. Varas oli. Varastab aidast, vaat ongi kratt.

74. Jänes läheb üle tee, siis on ebahea õnn. Siis tolku vähe on.

75. Kui orav on külas, siis on tulekahju. Siis aetakse külast välja (orav).

76. *tšako kukub. mi_en sümättä. — kuš sie külid? kum-
maš pōlta? — ēssä. — nüd_ēmad_jalgat_keik tšivēse ja kantō
säred. — a mie külin eikegās pōlta. — a sie pulmā pāzed. — kuregās
pōlta, sīs_kōlē¹ senumī².*

30. VII 1939.

77. *kui on karssa, mē mettsā, tō brāgaštī kōri. ja happā¹
kōrta on, sīs pā pēnē pattā. sīs_pā ahjō. laz_vähā happeneb¹
üvāssi. sīz_vēta vēddā üvās tšäjed. sīs_paperikā pā üvās tšin.
sīz_neiz_makkāmā. sīs_sāvat_siatō tšäjet_tervēssi.*

30. VII 1939.

78. *ikä paikkaz_on vēl_ēma_haltialain, vesihaltialain.*

30. VII 1939.

Pavo (Paavel) Paavilaa poik Tsvetkov.

1. *tšen_se tuēb, tšintāt_tšäez, tširjaf_tšiuutto pāl, tšeritsen-
nād_jalgōz, tširves_persē pāl?*

18. VII 1936.

76. Kägu kukub. Mina olen söömata. — Kust sina kuulsid? Kummalt poolt? — Eest. — Nüüd oma jalad kõik kivisse ja kandu lõhud. — Aga mina kuulsin paremalt poolt. — Aga sina pulma saad. — Pahemalt poolt, siis surmasõnumeid.

77. Kui on kärn, mine metsa, too türnpuu koori. Ja haput koort on, siis pane väikesesse potti. Siis pane ahju. Las vähe hapneb hästi. Siis võta võia hästi käed. Siis paberiga pane hästi kinni. Siis heida magama. Siis saavad sul käed terveks.

78. Igas paigas on veel oma haldjas, vesihaldjas.

1. Kes see tuleb, kindad käes, kirju särk seljas, pastlad jalas, kirves perse peal?

1. G. Kuzmin Kallivere turistekodus vadja käänd- ja pöördkondi selgitamas.
Foto V. Raud 1937.

Märkusi.

Pummala.

Märkuste esimene number osutab teksti, teine teksti vastavat kohta, mida on tarvis lähemalt selgitada.

1. 1. *vera* 'ohver' on tuntud ka eesti keeles samas tähenduses. Vaivara Kutru küla keelejuhilt on allakirjutanu 1937. aastal kirja pannud järgmised laused: *papile makksatti ehnevanast verro. tämäle vieti kaiksuku süömäkrämi, kaanno ja kanamunni. üte kaivo visatti vero, opperaha visatti. seneperäst, sis et üwvve kaivo vesi säp olema üvvä. sie oli pahalaize vero.* — 2. *živatta* 'kariloom' < vene *животы* (Mikkola BWS). — 3. Ootuspärane vorm on Kuzminil *viđđä*. Käesolev kuju *vijä* on tekkinud eesti keele või ingeri murrete mõjul. Vt. ka Kettunen VKÄH 113. — 4. *tšasovna* 'kabel' < vene *часовня*. — 5. *molevenja* 'palve, palvetus' < vene *молень*. — 6. *keräjäd*-sõna sõnaalgulise *k* esinemise kohta vt. Kettunen VKÄH 17. — Ariste WS 57, 64; Kettunen-Posti NVK 97 jj.

2. 1. *jürinä* on vadja keeles haruldane komitatiiv, vt. Kettunen VKÄH 87. — 2. *kuhihaz* on suurem kui harilik eesti hakk. Ta on umbes eesti haki ja kuhila vahepealne. — 3. Kuzminil esineb kõrvu *veittä* ja *väittä* 'vedama'. — 4. *raitti* 'lade' ~ soome Lönnot SRS *raitti* 'täg, õppen plats emellan hus; gränd, gångstig l. väg gårdar emellan'. — 5. *primozla* 'koot', Jõepära *pri-*

muzlav, Ahlqvist WGr 146 *primozla* 'släga'. — 6. *gruožatti* 'sari' ja *gruožata* 'sarjaga tuulama' < vene *прохот* ja *прохотить* id. — 7. *krūga* 'ring' < vene *круз*. — 8. *tšastei* 'tihe' < vene *частый*. — 9. Vadja *lööqtšä* 'lehvik' ja tema vastete kohta eestis ning sugukeeltes vt. Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamat XI, lk. 148—159. — 10. *rutška* 'käepide' < vene *ручка*. — 11. *metla* 'luud' < vene *метла*. — 12. *pärñõ* 'sööt, kesa', Ahlqvist WGr

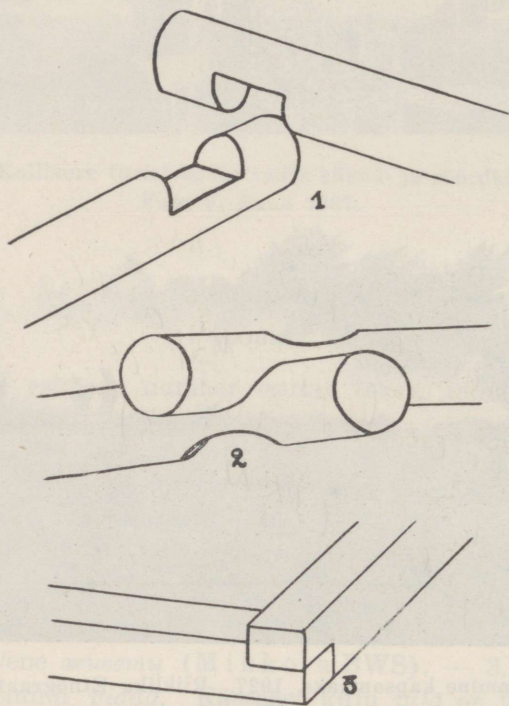

2. Kütise põletamine kapsamaaks. 1927. Riikliku Etnograafilise Muuseumi pildikogust.

143 *pârñas* 'trädesåker' < vene *пар, парня*. — 13. *kapussa* 'kapsas' on häälikuseaduslik vanem laen vene keelest < *капуста*, vt. Mikkola BWS 118. — 14. *brükva* 'kaalikas' < vene *брюква*. — 15. *lūkka* 'sibul' < vene *лук*. — 16. Sõnast *rüiz* 'rukis' on Kuzminil genitiivid *rütši* ja *rütšje*. — 17. *sortti* on nähtavasti laen eesti keelest < *sort*. — Kapsamaa kütisepõletamist vt. joon. 2.

3. 1. *müllü* 'veski' on laensõna soome keelest < *mylly*. — 2. *kaalkuna* 'kamakäkk' < vene *толокно* (Mikkola BWS 170). See vana laen esineb samal keelejuhil ka kujul *talukkuna* (vt. tekst 20).

4. 1. Vadja verbi *lugeteella* vastete kohta eestis ja muudes läänemere-soome keeltes vt. Ariste, Etümoloogilisi märkmeid I (ACUT B XLIX. 1), lk. 12 jj. — 2. *proššaitta* 'jumalaga jätma' < vene *прощатся*. Vene ühiskeeles ja enamais murdeis on *щ* häälduslik vaste *šš*, *š̄* või *šš*, *š̄*. Vadja keelde tulnud laenud osutavad samasugust hääldamist, vrd. *dovarišša* 'seltsimees' < *товарищ*, *gūša* 'puder' < *гуща*.

3. Vadja majanurgad. 1. *koirā kagla*, 2. *ümmärkein nurkka*, 3. *puhaz nurkka*.
G. Kuzmini puulõigete järgi joonistanud L. Ennosaar.

5. 1. *fundamentti* 'alusmüür' < vene *фундамент*. — 2. *kalkki* 'lubi' < soome *kalkki*. — 3. *šipa* 'tapp' < vene *шип* 'плоский брусок вставленный концами в смежные гнезда двух досок, брусьев, для сплоченья их'. — 4. *tappi* on laen kas eestist või soomest: *tapp* gen. *tapi* 'Zapfen, zugehauenes Ende eines Balkens, das in einen Falz geht', soome *tappi* 'tapp, propp'. — 5. *mātišad* 'talad' < vene *матица* 'балка, брус поперек избы, на котором настлан накат, потолок'. — 6. *kūrišad* 'sarikad' <

vene *курица* 'тропила на крестьянских избах'. — 7. *rätü* 'rida, rivi' < vene *ряд*. — 8. *truba* 'korsten' < vene *труба*. — 9. *ugri-tsad* 'kurgid', vadja keeles olev vene laen eeldab lähtumist kujust *угрец*, mis esineb murdeti sõna *огурец* kõrval. — 10. *lõülü* 'leil' on Kuzminil ingeripärane kuju. Ehtne vadja vorm on *leülü* (Kettunen VKÄH 136). — 11. *ko.štška* 'kopsik' < vene. — Vadjalaste ehitiste kohta vt. lähemalt Manninen SSRE 71 jj-d ja ЗФС 107 jj-d. Vt. ka joon. 3 ja 4.

4. Vadja taluhoone Jarvigoištsüläs. 1927. Riikliku Etnograafilise Muuseumi pildikogust.

6. 1. *prävittä* 'parandama, tervendama' < vene *править, поправить*.

7. Lookene on Jõepära vadja murde pilkamiseks.

8. 1. *evvi*-sõna on raske eesti keelde täpselt tõlkida. Sellega tähistatakse nimelt taluhoonete-kompleksi vahel olevat õue ja viimase ääres asetsevad majapidamishooneid. Vadja taluõuele on sarnased Setumaa ja Peipsi ääre ning vene külade omad. Vt. ka Manninen SSRE 70 vadja talu plaani, kus on näha *evvi* asend eluhoonete ja lautade vahel.

10. 1. *mitä sie tšādīd* 'mis sa tembutad' < vene *что ты удивишь, удивить* 'странничать, чудачить, дурить, проказить с умыслу, сумашествовать, сумасбродствовать'.

11. 1. *nīvīsī* on ehk laen eesti keelest < *nivviisi*. — 2. *viera* 'usk' < vene *вера*. — 3. *ispoveda* 'piht' < vene *исповедь*. — 4. *prištasti* 'armulaud' < vene *причастие*. — 5. *ispovedoittā* 'pihtima' < vene *исповедывать*. — 6. *prištastittā* 'armulauale võtma' < vene *причастить*.

5. G. Kuzmin Kallivere *ka:moi:l*. Foto V. Raud 1937.

13. 1. *tšāsti* 'õnn' < vene *счастье*.

15. 1. *trehvad* on ilmsesti laen eesti keelest < *trehvad*, mis näib olevat keelejuhile viimasel ajal keeletarvitusse tunginud. — 2. *varā* kõrval esineb Kuzminil ka *varai*. — 3. Mõeldud on esimese pääsukese nägemist kevadel. — Ariste WS 62.

17. 1. *staruža* 'vanaeit' < vene *старуха*.

19. 1. *gūšā* 'putru' < vene *гуща* 'кашица из ячменя с горохом'.

20. 1. Sõnas *vaqda:naisi:sta* on sõnalõpuline *-sta* eesti keele või ingeri murde mõjul. Muudel juhtudel on Kuzminil elatiivi lõpus ikka *š ~ ś*. — 2. *murrē:l* on laen eesti keelest. Et sõna

ei ole keelejuhile olnud algselt omane, osutab seegi seik, et seda on valesti käänatud. — 3. *epsüred* on tõkelaen vene keelest < *небольшие*. — 4. *χerralt* 'härralt' on laen ingeri murretest. Ingeri murretest saadud laensõnades on Kuzminil tavaliselt tagavokaalseis sõnus sõnaalguline ja osalt ka sõnasisene *h* asendatud *χ*-ga. — 5. *tšetvertti* 'veerand pange (viinamõõt)' < vene *четверть*. — 6. *muišeštši* 'muidugi' näib siinkohal olevat tarvitatud eesti *muidugi* mõjul. — 7. Harilikult on keelejuhil *ühesä* 'üheksa'. — 8. *škouli* 'kool' on kontaminatsioon < soome *koulu* + vene *школа*. Samal kujul, nagu vadjas, esineb see sõna ka ingeri murretes. — 9. *rāmi* < eesti *raam*. — 10. *sloja* 'kiht' < vene *слой*. — 11. Kuzmin on ka muudel juhtudel tarvitanud nominatiivi *äštšje*. — 12. *tšüsümünsele* näikse olevat sünenenud eesti *küsimus* või soome *kysymys* mõjul. — 13. *botveñá* 'pealsesupp' < vene *ботвинья* 'холодная похлебка на квасу из отварной ботвы, луку, огурцов, рыбы'. — 14. *tšugunikka* 'malmpada' < vene *чугун, чугунец, чугунок* 'литой чугунный горшок для варки и других нужд, корчага'. — 15. *kalina* 'lodjapuu' < vene *калина*. — Kuzmini enese kirjapanekus on vadja keel suurema eesti keele mõju all kui vabalt kõneldes. Kirjutades püüab keelejuht nimelt leida kuidagi literaalsemat stiili, mis sunnib aga eesti keelele toetuma. Mõnes kirjas on taas erakordselt rohkesti vene sõnu ja lauseid. Kuzminist ning ka Jõepära keelejuhust Lehtist peab siiski möönma, et hoolimata pikaajalisest eemalolekust vadja alast on nad mõlemad suutnud säilitada vadja keelevaistu ning oskavad enamatel juhtudel vahet teha, missuguseid keelendeid võib pidada vadja omaks ja missuguseid peab arvama laenuks. Allakirjutanu on puutunud kokku veel paari teise Eestis asuva vadjalasega, kes ei ole aga suutnud eraldada üksteisest vadja, ingeri ja eesti elemente. Ainult küsitlustele vastates on nad võinud anda mõninga õige vastuse. D. Tsvetkovi vend Pavo Tsvetkov on olnud mõnda aega õpetajaks Salmi Ala-Uuksus ja segas sellepärast vadja keelt karjala keelega.

6. Jõepära küla. 1927. Riikliku Etnograafilise Muuseumi pildikogust.

Jõepära.

1. 1. *tokku* 'kukkus'. Kuzminil on *tekkua* 'kukkuma'. Tsvetkovil on ka *tokku* (Kettunen-Posti NVK 49). — Ariste WS 53.

2. 1. *māha* 'maasse' on Lehti isiklik ingeripärasus. Tsvetkovil on *mahā*. Vt. ka Kettunen VKÄH 84. — 2. *verhod* 'ohvid' on ingeripärasus. Tsvetkovitel esineb *vero*. — 3. *lastā* on ingeripärasus. Tsvetkovil on *lassa*. Vt. Kettunen VKÄH 28. — Ariste WS 51.

3. 1. *domovikko* 'koduhooldaja' < vene *домовик*. — 2. *talo* 'maja' esineb ka Tsvetkovil. — 3. *hantialain* 'haldjas'. Tsvetkovil esineb *hantia(s)* 'русалка, леший'. — 4. *epene* 'hobune'; Tsvetkovil on *opein*, kuid Lensu ЗФС 282 *epenziā*, 298 *epenze*. — Ariste WS 14, 47.

4. 1. *āstaš* 'aastaks' on Lehtil kas lühendunud vorm või eestipärasus. Tsvetkovil on *āstaik*, gen. *āstaiga*. — 2. Kogu lauluke on ingeripärane. — 3. *tultī lahzed* 'tulid lapsed' on vadjas väga tavaline vormi *tulivad* *lahzed* kõrval. See vene keele mõjul are-

nenud kolmanda persooni tunnus esineb ka eesti keeles Vaivaras ja isegi Kuusalus: Pärispää *monet lašsa kivel kâ* 'mõned lasevad kivil ka'. — 4. *kampañàka* 'hulgaga, kambaga' < vene *кампания*. — 5. *brännikad* 'präänikud' < *прянник*. Ka Tsvetkovil on *brännik* 'präänik'. Näeme siis siin samasugust helilise klusiili tarvita-
mise ületaotlust, nagu sõnas *dovarišša, brūda* jne. — Ariste WS 70 jj.; Lensu ЗФС 273; Kettunen-Posti NVK 101.

5. 1. *ohtogoñ* 'õhtul'. Ka Tsvetkovil on see sõna *o-line*: *ohtego* 'õhtu', *ohtegoñ* 'õhtul'; samuti Lensul ЗФС 282, 299 *ohtagoša*. Mustonen Vir I 187 esineb *õhtoko*.

6. 1. *dūmāmōz* 'arvamas' < vene *думать*. — 2. *matti* 'matt' on vadja keeles arvatavasti eesti laen (< eesti *matt* < alam-
saksa *matte*). — 3. *olutta* 'õlut'; Tsvetkovil on *олуд* 'õlu'. — 4. *jūm* 'jooma'; Tsvetkovil esineb ka *jūma, jūvve* 'jooma'. — 5. *obraza* 'pühane' < vene *образ*. — 6. *progonaļe* 'karjatänavale' < vene *прогон*. — 7. *ka, kã* ei ole Lehtil usutavasti laen eesti keelest, vaid kuulvorm sõnast *kãz*. Tsvetkovil esineb *kãs, miã kãs tahon lähtã tedðeka mettsã* 'ma ka tahan teiega metsa minna'; Mustonen Vir I 151 ja *kaa tähti, tšen näššü päivänõisula, nãdje eessã meni*. — 8. *siunattu* 'õnnistatud'. See ingeri murretest saadud laen esineb mujalgi vadja keelealal (vt. Kettunen VKÄH 34). — 9. *laski* 'laskis'; Tsvetkovil ka *laski*. — 10. *rikki* 'rikki, katki', vt. Kettunen VKÄH 46. — 11. *snãmõnid* '(kiriku)lipud' < *знамя*, gen. *знамени*. — 12. *herkut* 'hõrgud'; ka Tsvetkovil *herkku* 'вкусная пища'. — 13. *puteli* 'pudel', Tsvetkov *puteli* ja Mustonen Vir I 147 *puteli* on arvatavasti laen eesti keelest (vt. ka Lensu ЗФС 263). — 14. *polkovnikka* 'polkovnik' < vene *полковник*. — Ariste WS 73 jj-d., 71; Loorits „Das sog. Weiberfest bei den Russen und Setukesen in Estland“, ÖESA 1938, 259 jj-d.

7. П'еši küla rahvausuga seotud kasest vt. ka Alava kirjutist Vir 1901, 81—83 „Iiliää kahči“ (Ariste WS 22 jj.). 1939. aastal on Lehti samast kasest jutustanud veel teinegi kord (tekst 67). — 1. *koivu* 'kask'; Tsvetkovil esineb ka *koivu*. — 2. Lehtil on kõrvu *bãbuška* ja *bãbuško*. *o-lõpulised* vormid on sellepolest huvitavad, et nad on pärit Ingerimaa vene keele okanje-murretest, kus esineb *дедушко, бабушко* jne. *o* ületaotlusena. Samasugust *o* ületaotlust kohtab ka isikunimedes, nagu *olekseï* 'Aleksi'. Vadja keeles olevad vene laensõnad osutavad üldiselt lähtumist okanje-murdeist, ehk küll niihästi Kuzmini kui ka Lehti vene kee-

les valitseb peamiselt akanje. — 3. *aššá* 'asi'. Ka Tsvetkovil on selles sõnas, helitu hõõrahtushäälik: *assia*; Kuzminil on *ažžá*. — 4. *tšudesa* 'ime' < vene *чудо*, pl. *чудеса*. — 5. *tšasõ-viņka* 'kabelike' < vene *часовенка*. — 6. *merkid* 'märgid'; Tsvetkovil *merkki* 'märgikene'. — 7. *ilä pānitssa* 'eeliapäeva eel olev reede' < vene *ильинская пятница*. Eeliapäeva ja eeliareedet tunnevad ka vadjalastele võrdlemisi lähedal asuvad Vaivara eestlased (Kutru küla): *ilepäivä oli sükksüpuole kesä. sīs ütelti, vanad ihmized ütliväd: kui ilepäivä mürk kovast müristä, sīs tullo paljo tulekahjozi. ilepänitssa, sīs vene rahvas kävivät sasunaz. sasuna on ikäz vene küläs praikogi. nämät kävivät säl jumala palumaz.*

9. 1. *nokkimä* 'nokkima'; Tsvetkovil *nokkima* 'КЛЕВАТЬ'.

10. 1. *jāni päivä* 'jaanipäev', *jāni* id., *jāni oxtogo* 'jaaniõhtu', *jāni tuli* ei ole Lehtil isiklik laen eestist, vaid see oskussõna esineb mujalgi Lääne-Ingeris, vt. Salminen TVRA 39 jj-d. — Ariste WS 76.

11. 1. *tševäjäl* 'kevadel'; Tsvetkovil on *tševäd*, gen. *tševäi* ~ *tševäe*, pl. *tševäd*. — 2. *meijē* on eestipärasus. Selle kõrval esineb Daarjal *meçde*. — Tekst on naljajutt naiste laialivalguva kõne pilkeks.

12. 1. *kā* 'ka' kohta vt. märkust 6. 7. — 2. *honkomettsä* 'männimets' ei esine Tsvetkovil. Mustonen Vir I 169 on *honka*. — 3. *fšoravno* 'ikkagi, siiski' < vene *всеравно*. — 4. *ütä* 'ööd'; Tsvetkovil *ü* 'öö'. — 5. *jeuttsi* 'jõudis', *jeutsin* 'jõudsin'. Tsvetkovil on *jeutama* 'jõudma', *jeutzen* 'jõudsin'. Lehtil esinevad sisekaolised kujud on kas kuluvormid või laene eesti keelest. — 6. *kaneppi* 'kanep' on laen eesti keelest. Tsvetkovil on *kanevo* 'kanep'. — 7. *voti* 'vaat, ennäe' < vene *вот и*. — 8. *rohholoittamā* 'pead parandama' < vene *похмелиться, похмеляться*.

13. 1. *elki* 'õlg'. Ka Tsvetkovil on *elki* 'СОЛОМА, СОЛОМИНА'. — 2. *kūtjoid* 'kutjad' < vene *кутия, кутья* 'каша с сытою, с изюмом, из обдирного ячменя, пшеницы, рису, из толстой крупы, приносимая в церковь при поминках и подаваемая за упокойном столом'. — 3. *pominoitattī* 'mälestati, peeti peiesid' < vene *помянуть*. — 4. *tüterlahzed* 'tütarlapsed' on Lehtil vist individuaalne sõna eesti *tütarlaps*-sõna eeskujul. Tsvetkovil esineb *tüttölahs* 'devočka'. — 5. *oikāmā* 'õiendama, sirgeks pidama, hoidma'; Tsvetkovil on see sõnatüvi niihästi sõnas *eika* 'õige' kui ka mitmesugustes tuletistes ikka *e*-line. — 6. *küntēlemā* 'kuulama, kuulatama'. Tavaline kõnekeele kuju on *küntēmā*. Ka Tsvetkovil

on *kūntēma* 'kuulatama'. — 7. *tālęę* 'tuulde' on luulekeelne illatiiv. — 8. *makson* 'maks' on Lehtil ingeripärasus. Harilikult esineb tal *mahs* 'maks'. Tsvetkovil on *maks* 'maks'. — 9. *süntünned* 'sündinud' (pluural). Lehtil on harilikult aktiivi mineviku partitsiibi tunnuseks ainsuses *-nnud* ~ *-nnüd* ja mitmuses *-nnęd*, *-nnęd*, *-nnęd* ~ *-nnęd*, *-nnęd*, *-nned* jne., kuid seda siiski mitte täiesti järjekindlalt. Kõrvuti nende vormidega esinevad ka ühe-*n*-lised vasted. Lehtil esinevad pluuralid ei ole vadjapärased (Kettunen VKÄH 157, 159), nagu tal esineb ingeri mõju partitsiibi kogu paradigmas. Tsvetkovil on grammatilises ülevaates ЭВЧИ teis-sugune esindus, näit. lk. 35:

миä бын	лаулоннуд.
сиä быд	„
тәмä он	„
мүү бымм	„
түү бытт	„
һәмäd он, ылла	„

Või:

ән'	лаулопну
эд'	„
эб'	„
эмм'	„
этт'	„
эвäd	лаулотту.

Sama käsikirja 37. ja 38. leheküljel on muuseas eraldigi näidatud, et ka mitmuses on partitsiibitunnuseks *nnud* ~ *nnüd*. — 10. *sütäp* 'söödab'; Tsvetkovil *süttemä* 'toitma'.

Soikkola ingerimurdes oskab Lehti palju itkusid. Toodud itk on ainuke vadjakeelne, mida ta teab. Kui keelejuhiga oli itkudest kõnet, ütles ta neid küll oskavat, kuid ei tahtnud heameelega ühtki esitada, kuigi ta muidu oli alati valmis kõike ütleva. Itkude esitamine nõuab nimelt vastavat meeoleolu, mida ei sobi igal ajal esile manada. Itku esitades muutus Daarja üha melanhoolsemaks ja võitles pisaratega itku lõpposas. Lause „*ęlettö mämalta makson alta süntünned*“ retsiteerimisel puhkes ta suure häälega nutma ega rahunenud nõnda pea. Kaks viimast rida on suure vaevaga suudetud ette öelda. Itku võiks ehk veel veidi edasi olla, kuid polnud kuidagi võimalik ega sünnis keelejuhti samale teemale tagasi viia. Itku esitamine oli Lehtile igatahes suureks ning tõsiseks

elamuseks. Sama on allakirjutanu võinud märgata Iisaku nn. poluvertsikute ja Tartus Kolkja külast Peipsi äärest põlvneva vanausulise vene kerjaja juures. Nii ühel kui teisel juhul on itkejad saanud sellesse rahvakunsti alasse suhtuda üksnes elava elamusega. — Kui Lehti oli tüdrukuna Jõepäral, olid laulud olnud üsna üldiselt ainult soikkola murdes, kuid surnuid oli itketud ikka vadja keeli. Vadja itkude kohta vt. Salminen TVRA 5—14; Haava-mäe Vir 1934, 444; Ariste EK 1935, 147 jj.

7. D. Lehti itku loetlemas. Foto V. Raud 1937.

14. 1. *māmoili* on sama kui *lugetteli*, s. o. itkkes kadunud ema, aina korraates *māma*, *māma* 'eideke, emake'. — Ariste WS 11.

15. 1. *jeulud* ~ *joulud* 'jõulud'; Tsvetkovil on *joulu*, nagu üldiselt mujalgi vadja keeles, kus see sõna esineb. Lehti *e*-line kuju võib ehk eesti keele mõju all tekkinud olla. — 2. *pelata* 'mängida'; ka Tsvetkovil esineb see ingeri murretest laenatud verb: *pelama* 'шалить, играть'. Vt. Mustonen Vir I 178 *pela-*.

16. 1. *vesiristä* 'kolmekuningapäev' on Lehtil ingeripärane sõna. — 2. *atto* 'eelõhtu' ei näi Tsvetkovil esinevat. — 3. *mehto* 'kriit' < vene *мел.* — 4. *oporoka* 'pätt, suss' < vene *опорок.* — Ariste WS 66, 82; Kettunen-Posti NVK 100.

17. 1. *vahti* 'vahtis'; Tsvetkovil on *vahtima* 'vahti pidama'. — 2. *vanamõr* 'vanaeit' (pejoratiivselt tarvitatud sõna) on Lehtil ilmsesti laen eesti keelest.

18. 1. *koerut* 'koerust' on häälikuliselt kas eesti keele (enam usutavalt) või Kattila kandi vadja mõjustatud (vt. Kettunen

VKÄH 69; Kettunen-Posti NVK 72). Tavaliselt on Lehtil ning ka Tsvetkovil *koirut* ~ *koiruttõ*. — 2. *māhḡ* 'maha' kohta vt. märkust 2. 1. — 3. *rauḡā* 'rahu' on laen ingeri murretest, mis esineb aga mujalgi vadja keelealal (vt. muide Kettunen VKÄH 85 jj.; Mustonen Vir I 181). — Ariste WS 21, 61.

19. 1. *selleš* 'sellest, sellepärast' on Lehti keeles estonism, vrd. eesti *sellest*. Tsvetkov ЭВЧГ 52 on *сә* 'see' gen. *сэнэ*, elatiiv *сэнэс*. — 2. *leütsin* 'leidsin' on ka eestipärasus, mis on arenenud eesti *leidsin*-sõna mõjul. Tsvetkovil on *levvin*. — 3. *tē-hārā* 'teeharu'; Tsvetkovil on vadjaräraselt *tē-ār* 'распутие, ветка от дороги'. — 4. *špeilī* 'peegli'; Tsvetkovil ka *špeili* 'peegel'. — 5. *grēbānī* 'kammi' < vene *гребень*. — 6. *sužōnngi, narāžōnngi* 'määratud' < *суженный, наряженный* 'määratud, ehitud (säetud)'. Vadjalaste naabruses olevailt Narva jõe ääres elavailt venelasilt on allakirjutanu pannud kirja sama kombe sama ütlusega. — 7. *ženix* 'peigmees' < vene *жених*. — 8. *dārom* 'asjata' < vene *даром*. — Ariste WS 20, 65.

20. 1. *strašno näteli* 'suur nädal' ~ vene *страшная неделя*. On huvitav tähele panna, et vadja keeles on adjektiivselt vene adverbiaalne vorm *страшно*. — 2. *pānīttsa* 'reede' < *пятница*. — 3. *hapo-kapustoi* 'hapukapsaid'; Tsvetkovil *hapo-kapuš* 'hapukapsas'. Lehtil on teises sõnas *-st-* kas eesti keele või ingeri murrete mõjul. — 4. *sūmätöim päivä* 'päev, millal ei sööda'. Esinev kariitiivivorm on arvatavasti ingeri murdeist (Kettunen VKÄH 96). Liitsõnas võiks sõnalõpuline *n* olla küll alles või käesoleval juhul asendatud *m*-ga, kuid diftong ning selles esinev *ö* on täiesti ebadadjalisi jooni. — 5. *χristoš voskreš* 'Kristus on ülestõusnud' < vene *Христос воскрес*.

21. 1. *i veṭ i* 'ja vaat -gi' < vene *и вот и*.

22. 1. *šābō* 'kasukas' < vene *шуба*. — 2. *kauxṭana* 'kaf-tan' < vene *кафтан*. — 3. *hōkāmā* 'puhkama'. Lehtil esineb ka *ōkāmā*, nagu muide tekst 4 viimane sõna. *h*-line vorm on muidugi hilisem laen ingeri murretest. Vt. Mustonen Vir I 145 *oogata*. — 4. *epeṅ* 'hobune'. Selle kujuga kõrvuti esineb keelejuhil *epein, epeṅe*. — 5. *proššānngi veṭšer* 'jumalagajātu-õhtu' < *прощальный вечер*. Käesolev vene laen on selle poolst oluline, et siin tuleb eriti ilmekalt esile vadja keele tendents hääldada venegi keelt oma keele hääldusnõuete järgi, nimelt on mõlemas sõnas jäetud ära vene keelele tüüpiline palatalisatsioon. Kuigi vadja keel on olnud tugevasti vene keele mõju all ning peaaegu vist kõik keele-

juhid, kellega uurijad on puutunud kokku, on olnud kahekeelsed, ei ole vadja keele hääldus siiski sarnastunud vene keele hääldusega. See asjaolu on tähtsaks tõestuseks selle kohta, et hääldus on väga konservatiivne muutuma, konservatiivsem kui sõnavara. — 6. *kohe* 'kohe' on eesti laen. — Ariste WS 67, 68.

24. 1. *brūda* 'tiik' < vene *пруд*. Vt. märkust 4. 5. — 2. *verχod* 'ohvrid'. Vt. märkust 2. 2. — 3. *molbeñä* 'palvus' < vene *молбенъ*. — 4. *doχtori* 'arst, tohter' on laen vene murdekujust *дохтор*, mis rahvakeeles on harilik pro *доктор*. — 5. *pime sōlikod* 'pimesoolikad' on ilmne laen eesti keelest. — 6. *teoḷ* 'teol' on ka laen eesti keelest. Tsvetkovil esineb *tegoḷ tšäümä* 'ходить на барщину'. — 7. *χulkkuvōt* 'hulguvad'; Tsvetkovil *χulkkuma* 'hulkuma', mis on laen eestist või ingeri murretest.

25. 1. *ūht voimä* 'ühtelugu'. Ka Tsvetkovil on see sõna o-line: *voim* 'jõud'; Lensu ЗФС 277 *voima*.

28. 1. *nastassiä* < vene *Анастасия*. — 2. *dādälē* 'onule' < vene *дядя*. Näeme taaski, et vadja keeles puudub vene sõnale omane palatalisatsioon (22. 5). — Ariste WS 80; Lensu ЗФС 274; Kettunen-Posti NVK 99; Vir 1941, 102 jj-d.

29. 1. *gulättamā* 'lõbutsema' < vene *гулять*. — 2. *pitun-εχta* 'peoõhtu ~ piduõhtu' on moodustatud eesti keele eeskujul. Tsvetkovil esineb *pito* 'пир, угощение, пирование'. *Õhtu*-sõna vaste on Lehtil teatavasti *oχtogo*.

30. 1. *ottši* 'issameie' < vene *оче* (*наш*). Vene keele rõhutatud *é*-d on vadja keeles ka muudel juhtudel võidud edasi anda *i*-ga. — Ariste WS 64.

31. 1. *rūsu* 'roos (haigus)'. See ingeri laen esineb ka muudel vadja keelejuhtidel. Kuzminil on *rūso*. — 2. *paperi* 'paber' on üldiselt esinev vadja sõna, mis võib olla laenatud kas eesti keelest või ingeri murretest. — Tekstis esinev loits on soikkolakeelne, nagu Lehti ka ise on öelnud. Ingeri murre on aga kohati tugevasti vadjastatud. — Ariste WS 64; Lensu ЗФС 260.

32. 1. *mürkkü* 'mürk' on laen ingeri murretest.

33. 1. *krampid* 'krambid', Tsvetkov *kramppi* 'ручка у дверей' on laen eesti keelest, kuhu sõna on tulnud alamsaksast. — 2. *vannitettī* 'vannitati' on moodustatud eesti *vannitama* eeskujul. Tsvetkovil esineb küll *vanni* 'ванна'. — 3. *poškoroivad* 'toherdasid' olevat soikkolamurdeline sõna, nagu Lehti ise arvas.

34. 1. *garmoška* 'löötspill' < vene *гармоника*. — 2. *pillittiväd* 'mängisid pilli'; Tsvetkovil on *pillittejä* 'музыкант'. — 3. *tunsi* 'tundis' on ingeripärasus ootuspärase *täsi* asemel.

35. 1. *dēduška* 'vanaisa, vanamees' < vene *дедушка*. — 2. *keritā* 'pügada'; Tsvetkovil *kerittsemā* 'подрезать, подстригать', *nāpuris keritsellä lampai(t)*. — 3. *silmāne* 'silmake' on arvatavasti ingeripärasus. — 4. *sīn* 'siin' on käesoleval juhul usutavasti eesti laen. Selle tavaline vaste on Lehtil *täzä*. Sõnaga *sīn* on mõeldud Lehti üleaedset Vanakülas.

36. 1. *kujullin* 'kujuline' on laen eesti keelest. — 2. *mūhā* 'hilja' esineb ka Kettunen VKÄH 85. — 3. *rauhaza* 'rahus' kohta vt. märkust 18. 3. — 4. (*беллу*) *hīrt ei harakkā* '(ei olnud) hiirt ega harakat' on öeldud soikkolapäraselt. Muidu on keelejuhil ikka *īri* 'hiir' ja *arakkō ~ arakka* 'harakas'.

39. 1. *jānis* 'jānes' on keelejuhil juhuslik ingeripärasus. Harilikult kujuna esineb tal *jānez*. — 2. *kososilmā* 'kõõrdsilm' esimehe osis < vene *косой*; vadja sõna otsene vaste on *косоглазый*. — 3. *lensi* on keelejuhil soikkolapärasus. Paralleelselt esineb tal *lenti*. Ka Tsvetkovil on *lenti* (Kettunen-Posti NVK 127). — 4. *turhā* 'asjata' ei esine küll Tsvetkovil, kuid tal on siiski *turh juttu* 'болтовня, напраслива'. — Ariste WS 63.

40. Vt. Ariste WS 27; vt. ka Kuzmin 13.

41. 1. *stokana* '(tee)klaas' < vene *стакан*. Vadja sõna on laenatud okanjet üleatolevast vene murdest.

42. 1. Käesolev *tāb*-sõna tähendus on arenenud vene keele mõju all, sest vene *знает* on ka 'ennustab'. — 2. *p.atts* esineb ka Tsvetkovil. — Ariste WS 49.

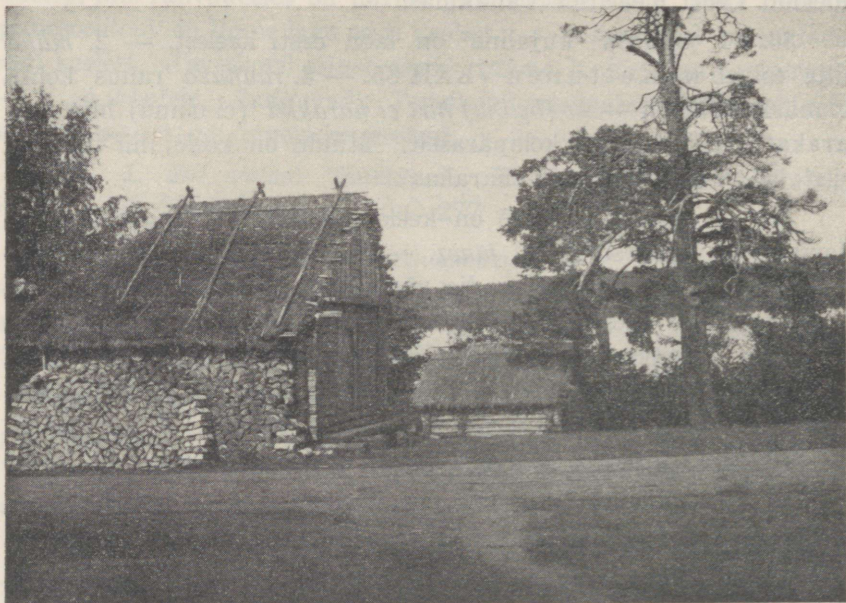
43. 1. Kiirkõnes on Daarjal ohtrasti mitmesuguseid kuluorme, mida muudes Jõepära murde allikais ei ole registreeritud. — 2. Kõrvu sõnaga *kōz* 'kui, millal, kuna' esineb keelejuhil ka *kēz*; Tsvetkovil on *kēns* 'millal, когда'; Mustosel Vir I 160 *ei konsikka, eb kōōsniit* 'ei kunagi'. — 3. *louwvā* 'luuakse' on Daarjal komistuslik vorm; Tsvetkovil on *lōvva* 'luuakse'.

44. 1. Ka Tsvetkovil on see sõna *o*-line: *toruma* 'sõimama'. — 2. *risti* 'palu, löö risti ette' on ingeripärasus.

45. 1. *päivükkäin* 'päike' on viimase silbi vokalismi poolest ebavadjapärasus. Tsvetkovil on *päivükkēin*. — 2. *ep xōli* 'ei tasu vaeva, ei maksa'; Tsvetkovil on *hōlima* samas tähenduses. — 3. *vīijā* 'viia'; samuti Tsvetkovil *vējje* 'viia', Kettunen-Posti

NVK 37 *vējjä* 'viiakse'; Mustonen Vir I 160 *viiää* 'viiakse'; vt. ka Lensu ЗФС 242, 257.

46. 1. *rijellēD* 'riielnud'; Tsvetkovil *rijeḷ* 'riielda'. — 2. *tšäütä* 'käia' on Daarjal komistuslik vorm. Tavaliselt on tal see infiniitiv kujul *tšävvä*. Väljasurevais keelis on tavaliseks nähtuseks, et eksitakse õigetes vormides ja moodustatakse vahel üsna erikummalisi kujundisi, sest keelevaist ei ole alati küllalt kindel. Seda on allakirjutanu pannud tähele leivude ja Hiiumaa rootslaste

8. Ait Jarvigoistšüläs. 1927. Riikliku Etnograafilise Muuseumi pildikogust.

juures. — 3. *lütì* 'löödi'; Tsvetkovil on *lümä* 'lööma'. — 4. *ivan duračšok* 'Ivan lollike' < vene Иван Дурачок. — 5. *tuhkisegloloi* 'tuhasõeluja' ei ole vadjapärase sõna; Jõepära vadjas on *siglomà* 'sõeluma'. — 6. *kül* 'küll' on vadjas üldiselt esinev ingeri laensõna. — 7. *pölkü* 'pakk' ei näi Tsvetkovil leiduvat, nõnda et on raske öelda, kuivõrd levinud see sõna on Jõepära murdes. — 8. *lävitellä, pillittä* '(pilli)mängida'. Keelejuht arvas ise, et esimene sõna on rohkem soikkolamurdeline ja teine puhtvadjakeelne. — 9. *veikkon* 'minu veljeke' on possessiivsufiksiga kuju. Vokatiivselt esineb selles murdes esimese isiku possessiivsufiks õigegei tavaliselt. Vt. selleks muuseas Kettunen-Posti NVK 23 vo-

honi, 25 *velleni*. — 10. *sāhu* 'suhu' on ingeripärane kuju, mida siinkohal on juhuslikult tarvitatud. Õige vadja keelendina on Lehtil *suhe*, nagu tal esineb ka *puhe* 'puhu, puusse'. — 11. *dava-i* — kõvendussõna < vene *давай*, mis võib esineda sama ülesandega. — 12. *muzikā* 'muusika' < vene *музыка*. — 13. *järe* 'juurde' on laen eesti keelest, mis Tsvetkovil ei näi esinevat ja Lehtilgi on ta enam-vähem juhuslik. — 14. *näütäk* 'näita ometi', *päk* 'pane ometi'. Sõnalõpuline *-k* on tähendust kõvendav element, mida tunneb ka Tsvetkov: *mittäk* 'punnitsepa', *kaṣsoḱ* 'katso' (Kettunen-Posti NVK 47; 127); Lensu ЗФС 224, 278. — 15. *žali* 'kahju' < vene *жалъ*. — 16. *neuvvod* 'abinõud'. Tsvetkovil ei esine see sõna käesolevas tähenduses. Daarjal näib tähenduslik külg olevat arenenud eesti keele mõjustusel. — 17. *tere* 'tere' esineb ka Tsvetkovil. See eesti laen on Lääne-Ingeris üldiselt õige laialt levinud. — 18. *iſe* 'ise' on täiesti juhuslik laen ingeri murretest. Normaalselt tarvitab keelejuht sõna *ize*. — 19. *korjaz* 'korjas'. Ka mujal vadja keelealal võib see sõna kuuluda *o*-ga esimeses silbis. Vt. Lensu ЗФС 221 *korjaāi*, 253 *korjaāin*, 264 *korjaāi*. — 20. *labit* 'labidas' on laen eesti keelest < *labid*. Tsvetkovil on *лappia* 'лопата'. — 21. *ante* 'andis' on Daarjal haruldasem vorm; üldisemalt on tal *anti*, mida tarvitab Tsvetkovgi.

47. 1. Lehtil esineb läbisegi *naiŋ*, *nainä*, *nain* 'naine'. — 2. *tütökkäin* ei ole vadjapärase deminutiiv. Vt. märkust 45. 1. — 3. *dava-i*-kõvendussõna, vt. 46. 11. — 4. *teretäv* 'teretab' on eesti laensõna, mis aga ei ole Daarja individuaalne joon, vaid on Jõepäral kodunenud. Vt. ka märkust 46. 17. — 5. Keelejuhil on rööbiti kujud *tütär* ja *tüter*. Esimene kuju on siiski harilikum. Tsvetkovil on nom. *tütär*, gen. *tütterè* (Kettunen-Posti NVK 23). — 6. *kaivüò* 'kaevu'. Lehtil ei ole diftongeerunud ei esimese silbi ega järgsilpide pikad keskkõrged vokaalid, nagu nad on Kuzminil. Siiski on vahel just järgsilpides võimalik kuulda diftongigi. Mõni kord on diftong olnud sedavõrd ilmne, et tahtes-tahtmata on tulnud teda märkida. Teatavasti on Lehti elanud mõned aastad Kattilal. Kas vahest ei ole kõnesolev diftongeerumine Kattila ala mõju? Igatahes võib Lehti keeles märgata mõningaid vadja jooni, mis Tsvetkovil puuduvad, kuid leiduvad Kattilas. — 7. *haugub* 'haugub'. *h*-ga algav sõna ei ole Lehtil isikupärasus. Tsvetkovil on sama sõna ka *h*-line. — 8. *meijè* kohta vt. märkust 11. 2. — 9. *kari* 'kari' on Tsvetkovil tundmata, temal esineb *karje* 'kari'. Lehtil esinev vorm on tõenäoliselt estonism. — 10. *sitävüsi* 'seda-

viisi' ei näi Tsvetkovil esinevat, kuid siiski ei pea tingimata arvama, et Lehtil oleks see sõna tekkinud eesti keele mõjul; vrd. Lensu ЗФС 256 *entis vīsiä*, 277 *kati vīsi*. — 11. *kuul₋on karppi* = *kuulakarppi on*. Elavas kõnevoolus võib eestigi rahvakeeles kuulda, et teine sõna kiilutakse liitsõna sisse. — 12. *kõühä* ei ole Lehtil isiklik laensõna ingeri murretest, vaid see esineb mujalgi vadja keelealal, vt. muide Kettunen VKÄH 86.

48. 1. *kabakka* 'kõrts' < vene *кабак*. — 2. *mikolai tšudotvortsa* 'Nikolai Imetegija' < vene rahvakeelne *Миколай Чудотворец*. — 3. *rublä* 'rubla' < vene *рубль*. — 4. *ivan duračšok* 'Ivan Lollike' < vene 'Иван Дурачок'. — 5. *laulataw* 'matab, peab matusetalitust', Tsvetkov *tšerikkos₋rappi laulatti* (Kettunen-Posti NVK 115) on tähenduslikult arenenud vene sõna *отпевать* mõjul. — 6. *tormi* 'torm' on arvatavasti eesti laensõna, mis aga esineb ka Tsvetkovil: *tormi* 'torm', *tormikez* 'tormiline', *tormama* 'tormama'. — 7. *mašti* 'mast', Tsvetkovil samuti *mašti* on laen vene keelest < *мачта* (hääldatud *maštʷ*) või kontaminatsioon vene sõnast ning eesti vastest *mast*, gen. *masti*. — 8. *botška* 'vaat' < *бочка*. — 9. *kirpišša* 'telliskivi' < vene *кирпич*. — 10. *tšudotvortsa* 'imetegija' on selle poolest tähelepandav, et selles sõnas on Daarja käinud vene keele akanjemurrete järgi. Nagu on juba öeldud ülalpool (7. 2.), on vadja keeles olevad vene laensõnad harilikult ikka okanjemurdeist. — 11. *häälüv* 'kiigub, hõljub'; ka Tsvetkovil *häälümä* 'шататься, качаться, расхаживаться'. — 12. *linnä* 'linna' on Lehtil eestipärasus. Tsvetkovil esineb *lidn* 'linn'. Vt. ka Mustonen Vir I 151 *lidnaz*; Lensu ЗФС 303 *lidnas*. — 13. *lasti* 'last, laadung'; Tsvetkovil ka *lasti* 'last'. — 14. *tēninēd* 'teeninud', Tsvetkov *tēnimä* 'teenima' on arvatavasti eesti keele kaudu tulnud laensõna < *teenima*. — 15. *lõvvetti* 'leiti'; Tsvetkovil on vadjapärasemalt *leütemä* 'leidma', *levvetti* 'leitud', kuid Mustosel Vir I 151 siiski *lõvvettii*. — 16. *sünni* 'patt'. Lehtil on nõrk aste üldistunud kogu sõnna. Tsvetkovil on *sünti*, gen. *sünni*. — 17. *nōra* 'nöör' ei näi Tsvetkovil esinevat. — 18. *seom* 'seome' on häälaluslikult eestipärane kuju, mis Daarjal on esinenud juhuslikult. — 19. *āžbukki* 'pootshaak' < ? < vene. — 20. *toukkām* 'tõukame'; Tsvetkovil ka *toukkama* 'толкнуть, двинуть', Mustosel Vir I 159 aga *tõukkaan*. — 21. *kūnküläin* 'tuvike' on Lehtil ingeri murretest saadud laensõna. — 22. *prosvora* 'armulaualeib' < vene *просвира* id., rahvakeeles ka *просвора*. — 23. *skripka* 'viil' < vene *скрипка*. — 24. *plānitti* 'kavatseti'; Tsvet-

kov tunneb substantiivi *plāni* 'plaan, kava' jne. — 25. Inessiiv *igez* on ehk Lehtil individuaalne kuju. — 26. Ka Tsvetkovil on *rākā*, gen. *rägā* 'tatt'; Mustonen Vir I 160 tunneb ka *tš*-list vastet.

49. 1. *itki* 'nuttis'; ka Tsvetkovil esineb *itki*. — 2. *korjāmā* 'korjama' ei ole Lehtil usutavasti eestipärasus (vt. 46. 19). — 3. *onni* 'õnn' on keelejuhil juhuslik ingeri laen, muidu on tal see sõna *e*-line. Ka Tsvetkovil on *enni* 'saatus, õnn, liisk'. — 4. *hulaku* 'hulkus', vt. 24. 7.

50. 1. *ato* 'muidu' < vene *a mo*.

52. 1. *laski* 'laskis' on Lehtil juhuslik kuju; tavaliselt on tal *laskemā*-verbi imperfekti singulari kolmas isik *laski*. *laski* esineb Tsvetkovilgi (Kettunen-Posti NVK 121). — 2. *jumalā kītoz* 'jumal tänatud' on keelejuhil ingeripärane kõnekäänd. — 3. *minā* 'mina' ei ole Lehtil harilik vadjarärsus vorm, vaid selle asemel esineb tal *mie, mie, miä*. — 4. Lehtil esineb kõrvu *iñimin* ja *iñemin* 'inimene'.

53. 1. *saunaz_елла* tähendab eufemistlikult 'sünnitada' ka siis, kui sünnitamine ei toimugi saunas. Niisugune tähenduslik areng on olnud selle tõttu võimalik, et normaalselt läks vadja naine teiste inimeste silmade eest ikka ära soojaks köetud sauna, kus sündis laps ja kuhu jäadi nõnda kauaks, kuni ema toibus vähekesse. — 2. *babuška* siin 'ämmamoor' < vene *бабушка*. — 3. *siunatko* 'õnnistagu'; ühendi *-tk-* kohta vt. Kettunen VKÄH 30. — 4. *iatā* 'õhtut' on ingeripärsus. On tähelepandav, et Lehtil on viisakusväljendid üldse tugevasti ingeri murrete või eesti keele mõju all. Käesoleval juhul ei ole ingeripärsus vist mitte individuaalne, vaid üldjõepäraline. Lehti järgi olnud Jõepäral järgmised tervitussõnad: *terpäivā* — päeval, *teriata* — õhtul ja *terōmista* — hommikul. — 4. *pällē* 'peale'. See sõna esineb keelejuhil mitmel erineval kujul: *pällē* ~ *pälle* ~ *pälē* ~ *päle*, selle järgi, kuidas sõna on rõhutatud. — Ariste WS 52.

54. 1. *ammetti* 'amet' on vadja keeles mujalgi esinev laensõna, vt. muide Lensu ЗФС 238 *amāti*. — 2. *humalaz* on Lehtil ingeripärsus. Tsvetkovil on *umalā(se) sāma* 'напиваться, напиться', *umalikaz* 'пьяный, напившийся'. — 3. *jūrez* 'juures' on Lehtil eestipärsus. — 4. *petli* 'silmus' < vene *петля*. — 5. *šotaki* 'siiski' < vene *всетаки*. — 6. *tappād xāhuški* 'sul on ah ja oh' < vene *ахушки*. — 7. *kāškō* 'jutt', Tsvetkov *kāsk* id. < vene *сказка*.

55. 1. *borana* 'oinas' < vene *баран*. Taaski näeme selles sõnas, et laen põlvneb vene murdest, kus on okanje ületaotlust. — 2. *pridana* 'and, ohver' < vene *приданое*. — Ariste WS 80; Kettunen-Posti NVK 99.

56. 1. *santti* 'vigane, tõbine, sant' on Lehtil eesti laen, mis Tsvetkovil ei näi esinevat. — 2. *keräläin* 'kerjaja' on ingeri murretest saadud laensõna, mis esineb aga ka Tsvetkovil kujul *keräi* 'kerjaja' ning mujalgi vadja keelealal (Kettunen VKÄH 17). — 3. *sokkei* 'pimedaid' on Lehtil ingeripärasus. Tsvetkovil on *sekka* 'pime, sõge'. — Ariste WS 80; vt. ka märkust 28.

57. 1. *-edä-* ~ *-eda-* noomenite harilik kõnekeelne kuju on Lehtil teissugune, nimelt *tšippä* ~ *tšippa* 'haige', *ēppä* ~ *ēppa* 'hõbe' jne. — Seda loitsu loeti lapsele haige koha peale.

58. 1. *tükkü* 'tükk' on ingeri murretest või eesti keelest saadud laensõna, mis esineb mujalgi vadja keelealal. — 2. *happä* 'hapu', vt. 20. 3. — Vt. ka Kuzmin 6.

59. 1. *äijäd* 'taadid' on häälikuliselt ingeri-(või eesti-)pärane. Tsvetkovil on vadjapäraselt *ädde* jne. (vt. ka Kettunen-Posti NVK 11).

60. Loits on soikkolamurdeline, kuid mõningate vadjapärasustega.

61. 1. *trenki* 'sulane' on vadja keelealal mujalgi esinev ingeri murretest saadud laensõna (Kettunen VKÄH 20). — 2. *tšainikkv* 'teekann' < vene *чайник*. — 3. *luto* 'veealune kivi', puudub Tsvetkovil, peab olema laen ingeri murdeist, kuhu see omakord on tulnud soome-rootsist (vt. muide Ariste ERL 44). — 4. *paluvõd* 'paluvad' on estonism. Tsvetkovil esineb *palvoma* 'paluma'; Mustosel Vir I 154 *palvõmaa*; Lensu ЗФС 277 *palvomizet*. — 5. *matrossi* 'madrus' < vene *матрос*. — 6. *opišikka* 'tollirevident, piirivalvur' < vene *обыщик*.

63. 1. *хилли* 'hull'; Tsvetkovil *хилли* 'hull'. — 2. *ostonfka* 'armuleib, eru' < vene *отставка*. — 3. *kataiprenko* 'kadakarõdsas'. 'Kadakas' on Lehtil aga *katagõ*. — 4. *tširvõ hamara* 'kirvepea' on laen ingeri murretest, mis näib Tsvetkovil puuduvat. — 5. *voli* 'luba, õigus' < vene *воля*. — 6. *gäroššova* oli Tsvetkovite isa sõimunimi.

64. 1. *frouva* 'proua'; Tsvetkov *frouvε* 'proua' on laen ingeri murretest. — 2. *konta* 'koht' on Lehti keeles eestipärasus (~ ? ingeripärasus). — 3. *lusti* 'ilus, kaunis'; Tsvetkovil *lusti*

id. < ingeri murded. — 4. *petäjikko* 'pedastik, männik' on ingeripärasus. Tsvetkovil esineb *petäzikko* 'pedastik'.

65. 1. Lehtil esineb kõrvu *tehä* ja *teǵjä* 'teha'. Samuti on Tsvetkovil *tehä*, *teħħe*, *tehä* 'teha', vrd. ka *nähhä* 'näevad' (Ketunen-Posti NVK 63). — 2. *urokkõ* 'ülesanne' < vene *урок*. — 3. *lüttoi* 'liiku' on arvatavasti eesti keele kaudu vatja tunginud alamsaksa laensõna (EK 1937, 134 jj.). — 4. *ottsõz* 'otsas' on eesti- või ingeripärasus. Samas tekstis esineb ka ootuspärane

9. D. Lehti töölt tulles oma õueväravas. Foto V. Raud 1937.

vadja kuju *ettsõz*. — 5. *zakuska* 'viinakõrvane' < vene *закуска*. — 6. *vesolo* 'lõbus, rõõmus' < vene *веселый*. — 7. *ja laulõb* ja *tantsip* 'laulab ning tantsib' on vene keelt järeleaimav konstruksioon, vrd. vene *и поет и танцует*. — 8. *plakutar* 'plak-sutab'; Tsvetkovil *plakuttema* 'laksutama'. — 9. *stärinķei* 'vanake' < *старенький* (= *stärēnkij*). — 10. Lause on öeldud vene keeles, et anda edasi täpset miljööd. Mõisnikud rääkisid vadjalastega ikka vene keeli. Allpool näeme, kuidas keelejuht tarvitab ingeri murret, kui tuleb edasi anda kõnet ingerlasega, soikkolasega. — 11. *tšetvertnoi* 'neljandik pange (viina)' < vene *четвертой*. — 12. *lähťõ*, gen. *lähõ* 'minek' ei ole Lehti keeles individuaalne in-

geripärasus. Vt. Tsvetkovi keeles esinevaid *tšüntö i tšülvö* (Kettunen-Posti NVK 3), kus ka esineb sõna lõpus *ö*. — 13. *kirpišnoi* 'savikoda, telliskivitehas' < vene rahvakeelne *кирпичной* (*kirpišnoi*) *завод* id. — 14. *garmoška* 'löötspill' < vene *гармошка*. — 15. *pelehtelēm* 'mängleme, teeme tükke'; Tsvetkovil *pelehtēmä* 'дурачиться, притворяться сумасшедшим'. — 16. *tšüdimmō* 'teeme tükke v. nalja' < vene *чудить*. Vt. märkust Kuzmin 10. 1. — 17. *molotša* 'tubli, vahva' < vene *молодец*, gen. *молодца*. — 18. *süän* 'süda'. Tsvetkovil on *süä* 'süda', kuid Lensu ЗФС 228 tunneb ka kuju *süän*. — 19. *hülkää* 'jätta järele, loobu'. Ka Tsvetkovil (Kettunen-Posti NVK 15) on *hülkää*. Mustonen Vir I 154 tunneb aga kuju *ülštšäsi*, 155 *üllättii*. Lehtil esineb vadjarärasemaidki kujusid, näit. tekstis 48, kus on *ülätka*. — 20. *dabušnikka* 'hobusekarjane' < vene *табушник* eeskujul. — 21. *trubitav* 'puhub pasunat' < vene *трубить*. — 22. Lause on öeldud ingeri murdes, kuid hääduslikult kohati vadjaräraselt. — 23. *jeuštšim* 'jõudsime' võib olla eesti-pärasus, kuid niisuguseid kulu- või sisekaolisi vorme tuntakse mujalgi vadja keelealal. Vt. näiteks Lensu ЗФС 278 *tahtsin*. — 24. *vanames* 'vana mees, abikaas' < eesti *vanamees*. — 25. *rintōle* 'rinnule' ei ole vadja keele seisukohalt ootuspärane (Kettunen VKÄH 161 jj-d), vaid meil on tegemist usutavasti ingerimurdelise vormiga.

66. 1. *zakolrüsä* 'sääsrüsa'; Tsvetkov *zakol* 'sääs' < vene *закол*. — 2. *silmu* 'silm' esineb ka Tsvetkovil samal kujul: *silmu* 'минога'. — 3. *petäjä* 'mänd' esineb ka Tsvetkovil: *petäje* ~ *petäje* 'mänd'. — 4. *pletitettü* 'põimitud, punutud' < vene *плетсти, плетельный*. — 5. *šuppu* 'sopp'. Sõnaalgulise *š* kohta vt. Kettunen VKÄH 73. Eesti-Ingeri murdes esineb *suppu* 'peerust silmumõrra tohust sopp'. — 6. *toovvi* 'tõu, köis'; Tsvetkovil ka *toovvi* 'переметная бечевка'. — 7. *stakanō* 'anum' < vene *стакан*, millel on mitme anuma tähendus. — 8. *astraga* 'väster' < vene *острога* (Kettunen VKÄH 29). — 9. *uistēle* 'landile, vedelale' on ingeri laensõna. Eesti-Ingeri murdes esineb *uuisse*, gen. *uistēn* 'lant'. — 10. *väkkärä* 'väike landinööri pill või hark' < ingeri; eesti-ingeri *väkker(ä)* 'вертушка, трещерка'. — 11. *avanto* 'avandus, lahvand'; Tsvetkovil ka *avanto* 'прорубь'. — 12. *riuvud* 'ridvad' on häälikulised ingeripärase. Tsvetkovil esineb *riuku*, gen. *riugü*. — 13. *vorotta* 'pill, vänt', Tsvetkovil *vorot* 'pill, ворот', *meri-nōttä* *temmetä* *vorotakä* < vene *ворот*. — 14. *rässeli* 'kaupmees, kala-kaupmees, ülesostja' < ingeri murded, vrd. soome *raaseli, raassali*

'byhandlande, landthandlande, månglare'. — 15. *mitä jovvoki?* on ingeripärane lause. — 16. *unnikod* 'hunnikud'. Tsvetkov tunneb *unni* 'куча, толпа'. — 17. *puukka* 'sai' < vene *булка*. Sõnalguuline *p-* peaks osutama, et tegemist on vana laensõnaga. — 18. *riņkeli* 'kringel', Tsvetkovil *kringeli* 'kringel', mis mõlemad on laenusid eesti keelest või ingeri murdeist. — 19. *hēno* 'peen, väike'; Tsvetkovil *hēno* 'тонкий, мелкий'. — 20. *ostošši* 'ülesostja', ingeripärane sõna, mis on samasugune tuletis, nagu *karjušši*.

67. 1. *tšudesa* 'ime', vt. 7. 4. — 2. *meneisin* 'läheksin'. Lehtil on konditsionaali tunnus harilikult *s-line*, mida võib kohata mujalgi vadja keelealal (Kettunen VKÄH 40). Tsvetkovil on aga *-z-*. Vt. ЭВЧГ 39:

мнă лаулойзин
 сиă лаулойзид
 тăмă лаулойз
 мўў лаулойзимм
 тўў лаулойзитт
 нăмăд лаулойттаз (лаулойзивад).

— 3. *pāstāmmā* 'päästma' on ingeripärasus. Tsvetkovil on *pāssemā* 'päästma, освободить, развязывать'. — 4. *pātnittsa paras-kovja* on võetud isikuna või pühikuna, ilma et oleks venekeelsete terminite tõelisest tähendusest õieti aru saadud. Vadjalaste kiriklik usund on üldiselt piirdunud peamiselt väliste rituaalidega ning sisuliselt arusaamatute pühikute ja pühaste kummardamisega. Daarja Lehti on kõnelnud, et tema vanaema palunud ikka: *Господи, не помилуй* 'Issand, ära heida armu'. Nagu Tsvetkov jutustab oma Jõepära külaelu kirjelduses, õpetanud üks poisike oma vanaemale vene keeles selgeks muinasjutu, kuidas taati-eite kiskusid naerist. Vanaema lugenud seda muinasjuttu siis aiva palve pähe (EK 1931, 63). — 5. *miēn* = *mie_elen* 'mina olen'.

68. 1. *priχoda* 'kihelkond' < vene *приход*. — 2. *paškoftsa* 'lahkusuline' < vene *пашковец*. — 3. *sūto* 'kohus' < vene *суд*. Nagu osutab sõna häälikuline külg, peab ta olema vanemaid vene laenusid, kuid siiski mitte nõnda vana, nagu eesti *sundija* ja soome *suntio* (Mikkola BWS 165 jj.). — 4. *māmez* 'sinu ema'. Possessiivsufiks on Lehti keeles haruldased. Peamiselt esineb singulari esimese isikuga sufiks vokatiivses tähenduses.

69. 1. *kuristi* 'kägistas' on ingeripärasus. Tsvetkovil on *kurissema* 'душить, задуть'. — 2. *iššā* 'iga'. Harilikult on

Lehtil selles tähenduses sõna *ikä*, nagu on ka Tsvetkovil. Lensu ЗФС 277 tunneb siiski kuju *itsä*. — 3. *häviz* 'kadus'; Tsvetkovil on see sõna *h*-ta (vt. muide ka Kettunen-Posti NVK 3), kuid mujal vadja keelealal siiski ka *h*-line (Kettunen VKÄH 83; Lensu ЗФС 213). — 4. Lehtil esineb kõrvu *leütännüd* ja *löötännüd*. Vt. selle kohta 48. 15. — 5. *kleitti* 'kleit' on laen eesti keelest.

70. 1. *rikki* 'riik' esineb Tsvetkovilgi samal kujul ning on tuntud muudeski vadja külades (Lensu ЗФС 259). — 2. *potuška*

10. D. Lehti vadja rahvarõivais. Foto I. Kaldmaa 1940.

'padi' < vene *подушка*. Intervokaalne *-t-* pro *-d-* osutab, et laen ei ole vadja keeles väga noor. — 3. *jaššikka* 'kast' < vene *ящик* (= *jaššik*). — 4. Imperatiivid *vettaka* 'võtke', *elka tappoka* 'ärge tapke' ei ole juhuslikult. Allakirjutanu on Lehtilt kirja pannud ka *tširjottõkõ* 'kirjutage', *tšüsüka* 'küsiige', *elka tšüsüka* 'ärge küsiige', *pillittäka* 'mängige pilli', nagu tal on ka *tulka* 'tulge', *antka* 'andke', *vasatka* 'vastake', *üpatka* 'hüpake'. Imperatiivitunnuse vokaalharmonia suhtes pandagu tähele sõnu *sükä* ~ *süka* 'sööge', *vëkä* ~ *vëka* 'viige', *menkä* ~ *menka* 'minge', kus tunnus võib olla ka eesvokaalne. Tsvetkovil on käsikirjas ЭВЧГ 41 *лаулога*, *элка*

лаулога. — 5. *mittömä* — *sittömä* puudub Tsvetkovil ja näikse Lehtil olevat ingeri laene. — 6. *leiksin* 'loikasin', *leiksid* 'loikasad'. Niisuguste sisekaoliste vormide kohta vt. märget 65. 23.

71. 1. *präznikka* 'pidu, püha' < vene *праздник* (= *präžnik*). — 2. Sõna *üps* tarvitamine käesolevas konstruktsioonis võib ehk olla mõjustatud eesti keele poolt. Vrd. eesti lauset: *üks kakssada kilomeetrit on Tartust Tallinna*. — Ariste WS 57.

72. 1. *šnōrid* 'nöörid'. Tsvetkovil on *šnūr* 'сборы, складки'. Sõna on arvatavasti eesti keele kaudu vatja tunginud alamsaksa laen, mida on sõnaalgulise š-i suhtes mõjustanud vene sõna *шнур*. — 2. *vokki* 'vokk' on arvatavasti samuti eesti keele kaudu alamsaksast vadja keelde tulnud.

73. 1. *prosto* 'lihtsalt' < vene *просто*. — 2. *vot_i* 'oligi' < *вом u*. — Ariste WS 21, 48, 78.

74. 1. *epä-üvä* 'halb' on moodustatud vene *нехорошii* 'halb' eeskujul. — Ariste WS 63.

76. 1. Sõna *kōlud* gen. *kōlē* 'kohta' vt. märkust 13. 9. — 2. *señumī* 'sõnumeid' on Lehti keeles ehk estonism. Tsvetkovil ei näi sõna esinevat. — Ariste WS 62; Kuzmin 15.

77. 1. *happa* 'hapu' ja *happeneb* 'hapneb' on ka Tsvetkovil *h*-algulised sõnad.

1. Lause on vadja keele pilkeks või matkimiseks. Ingeri lapsed öelnud nõnda, kui keelejuht olnud ingeri koolis õpetajaks. Lužitsa külast pärit olev vadjalane Maria Nabel, kes oma keelt ei osanud enam kõnelda (elas Narva-Jõesuu Madalal), ütles, et ingerlased matkinuvat vadja keelt lausega: *tšälü tšäü tšerikkō, ke-lua lüväs* 'käli käi kiriku, kella lüüakse'.

Juba O. A. F. Mustonen võis omal ajal Jõepära murdest öelda: „Karjalaisuutta on kielessä samoin kuin tavoissa ja vaateparressa erittäin paljon“ (Virittäjä I 163). Ingeri soikkola murde mõju on üha suurenenud Jõepära vadjas peale Mustose sealkäimist. Kui tema ajal keel jättis teatud määral segakeele mulje, siis seda enam jätab ta Tsvetkovi ja Lehti keeleuususes. Ometi ei pea arvama, et ingeripärasused oleksid Tsvetkovil ja Lehtil suurenenud individuaalselt. Jõepära vadja keel näikse olevat üldiselt üha enam lähenenud ümbruskonna ingeri murdele. Raske on öelda, kas Lehti keel on palju suurema ingeri keele mõju all kui Tsvetkovi oma. Kohati on Lehtil küll seal ingeri sõna või vorm, kus Tsvetkov tarvitab ehtsat vadja keelendit, kuid kohtab

ka vastupidist nähtust, et Lehti on vadjapärasemal tasemel. Eeltoodud märkmetes on eriti rõhutatud neid juhte, kus Lehtil on arvatav ingeripärasus või eestipärasus. Vene laenudest on mindud mööda pealiskaudsemalt, sest need näivad Lehtil olevat samad kui Tsvetkovil. Ainult erandjuhtudel on Lehti põiminud oma kõnesse mõne individuaalselt tarvitatud vene sõna või lause.

D. Tsvetkovi ja Lehti vadjja keel ei ühti teineteisega mitmetes üksikasjades. D. Tsvetkovi venna Pavo Tsvetkovi keel on mõnes suhtes Lehti omale lähemal. Lehti keel erineb Tsvetkovite omast peamiselt selle poolest, et temal ei ole lõppkadu nõnda üldine, nagu viimastel, ja järgsilpide vokaalide reduktsiooni esineb vähem.

R E F E R A T.

Wotische Sprachproben.

Der Unterzeichnete hat im J. 1935 in den Sitzungsberichten der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1933, S. 1—85, eine Sammlung wotischer Texte aus Pummala bei Kattila veröffentlicht. In der vorliegenden Sammlung werden zuerst einige neue Texte von demselben Gewährsman gebracht (S. 7—19). Die meisten Texte stammen aber von einer alten Wotin aus dem Dorfe Jõgõperä (estnisch Jõepära, russisch Krakolje), die jetzt in Eesti-Ingeri wohnt. Alle Texte sind von 1937 bis 1939 aufgezeichnet worden. Die Sprache der Wotin aus Jõgõperä weist manche Züge auf, welche dem Wotischen nicht eigen sind und aus den ingrischen Mundarten herkommen. Die meisten ingrischen Elemente sind jedoch nicht individuell, sondern kommen auch bei anderen Woten dieses Dorfes vor.

Die angeführten Texte sind ethnologischen Inhalts und beleuchten das alltägliche Leben der Woten vor 30—50 Jahren.

ПЕРЕВОД РЕФЕРАТА.

Материалы по водьскому языку.

Уже в 1935 году, в Докладах Научного Эстонского Общества 1933, стр. 1—85 автором сего сборника опубликован выбор водьских текстов из говора деревни Пумалицы при Котлах. В данном сборнике даются прежде всего некоторые тек-

сты, записанные от того же самого рассказчика (стр. 7—19). Большинство же текстов рассказано одной старой вожанкой из деревни Краколя, которая теперь живет в Эстонской Ингрии. Все тексты записаны в гг. 1937—1939. В языке вожанки из Краколя встречаются некоторые черты, которые не свойственны водьскому языку, но характерны ижорским говорам. Однако большинство ижорских элементов в речи этой рассказчицы не индивидуального характера, но встречаются также у других вожан этой деревни.

Предлагаемые тексты по своему содержанию относятся к этнологии и освещают нам быт води 30—50 лет тому назад.

Tarvitatud kirjandust.

- ACUT = Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis) B I —. Tartu 1921. —
- EK = Eesti Keel. Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri. Tartu I (1922) —.
- ERL = Paul Ariste, Eesti-rootsi laensõnad eesti keeles (ACUT B XXIX. 3). Tartu 1933.
- ЭВЧГ' = Д. Цветков, Эсимейн ваддя чээлэ грамаатикк. Первая грамматика водьского языка. AES 197. Käsikiri Eesti ja Sugukeelte Arhiivis.
- BWS = Joos. J. Mikkola, Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen Sprachen. I. Helsingfors 1894.
- NVK = Lauri Kettunen-Lauri Posti, Näytteitä vatjan kielestä. Helsinki 1932.
- SRS = Elias Lönnrot, Suomalais-Ruotsalainen Sanakirja. Helsingissä 1874—1880. — A. H. Kallio, Lisävihko Elias Lönnrotin Suomalais-Ruotsalaiseen Sanakirjaan. Helsingissä 1886.
- SSRE = J. Manninen, Soome sugu rahvast e tnograafia. Tartu 1929.
- TVRA = Väinö Salminen, Tutkimus vatjalaisten runojen alkuperästä. Helsinki 1929.
- Vir = Virittäjä. Uusi jakso. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsingissä 1897 —.
- Vir I = Virittäjä, kieli- ja kansatieteellisiä lehtiä. I. Porvoossa 1883.
- VKÄH = Lauri Kettunen, Vatjan kielen äännehistoria. Toinen, uusittu painos. Helsinki 1930.
- WGr = A. Ahlqvist, Wotisk grammatik jemte språkprof och ordförteckning (Acta Societatis Scientiarum Fennicae V₁). Helsingforsia 1856.
- WS = Paul Ariste, Wotische Sprachproben (Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat 1933. Ilmunud ka eriraamatuna Eesti Keele Arhiivi Toimetised IV). Tartu 1935.

ЗФС = Западнофинский сборник (Академия Наук Союза Советских Социалистических Республик. Труды комиссии по изучению племенного состава населения ССР и сопредельных стран 16). Ленинград 1930.

ÕESA = Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat. — Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft. Tartu 1861—.

Peale selle on kasutatud D. Tsvetkovi suurt käsikirjalist vadja sõnastikku ja A. Angere Eesti-Ingeri sõnavara, mis on talletatud Eesti ja Sugukeelte Arhiivi. Vene keele vasted on võetud Dal'i sõnaraamatust „Толковый словарь живого великорусского языка“, IV изд.

ENSV Tartu Riikliku Ülikooli Kirjastus 1941. Vastutav toimetaja M. Toomse. MB 1245. Ladumisele antud 3. XII 1940. Trükkimiseks antud 10. II 1941. Paberi formaat 66 × 94. $\frac{1}{32}$. Laotihedus 1 trpg. 41600. Trükipoognaid 5,75.

Autoripoognaid 4,5. Tiraaž 935. Trükikoja tellimise nr. 427. Tasuta.

Trükitud nats. K. Mattieseni trükikojas, Tartu, Vallikraavi 4.

Паул Аристе, Материалы по водьскому языку. Изд. Тартуского Государственного Университета Эстонской ССР. Напечатано на водьском и эстонском языках.